

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto  
Privatinės teisės katedra**

Julianos Pavilovskos,  
V kurso, darbo teisės  
studijų šakos studentės

**Magistro darbas**

## **Netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo problemos**

Vadovas: doc. dr. Tomas Bagdanskis

Recenzentė: asist. Simona Cirtautaitė-Kaminskienė

Vilnius

2016

## TURINYS

ĮVADAS .....	2
1. NETIESIOGINĖ ATSAKOMYBĖ DELIKTŲ TEISĖJE .....	5
1.1. Esminiai deliktinės atsakomybės aspektai .....	5
1.2. Netiesioginės atsakomybės samprata.....	11
2. NETIESIOGINĖS DARBDAVIO ATSAKOMYBĖS SAMPRATA.....	15
2.1. Netiesioginės darbdavio atsakomybės kilmė ir pagrindžiančios teorijos .....	15
2.2. Netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumai .....	20
2.3. Darbdavio netiesioginės atsakomybės santykis su materialine atsakomybe .....	27
3. NETIESIOGINĖS DARBDAVIO ATSAKOMYBĖS TAIKYMO SĄLYGOS .....	29
3.1. Žala .....	29
3.2. Neteisėti veiksmai.....	32
3.3. Kaltė.....	34
3.4. Priežastinis ryšys.....	35
3.5. Žalos padarymas vykdant darbo pareigas .....	37
3.6. Santykių, pagrįstų pavaldumu, egzistavimas .....	45
4. DARBUOTOJO, DĖL KURIO VEIKSMŲ KILO NETIESIOGINĖ DARBDAVIO ATSAKOMYBĖ, ŽALOS ATLYGINIMO YPATUMAI .....	49
4.1. Darbdavio regresinio reikalavimo įgyvendinimas .....	49
4.2. Darbuotojo padarytos žalos atlyginimas nukentėjusiajam darbdavio nemokumo atveju.....	54
IŠVADOS .....	58
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS .....	61
SANTRAUKA .....	69
SUMMARY .....	70

## IVADAS

**Temos aktualumas.** Netiesioginė darbdavio atsakomybė, kaip viena iš netiesioginės atsakomybės rūšių, numato pareigą darbdaviui atlyginti žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų, einančių savo darbinės (tarnybinės) pareigas, kaltės. Toks reikalavimas, paneigiant bendrąjį žalos atlyginimo principą, vertinamas prieštaringai. Kyla klausimas, kodėl egzistuoja taisyklė, numatanti, kad tiesiogiai žalos nepadaręs asmuo vis tiek bus laikomas atsakingu, ir ar tai nepažeidžia interesų pusiausvyros principo. Be to, atsižvelgiant į tai, kad darbo (tarnybinių) pareigų reikalavimas laikomas viena iš papildomų sąlygų atsakomybei atsirasti, tinkamas jo ribų supratimas yra ypatingai svarbus. Tačiau teisės doktrina šios sąvokos turinio neatskleidžia, todėl kyla problema aiškinantis, kada laikoma, jog žala padaryta darbo pareigų ribose. Taip pat sunkumų kelia ir tai, kad netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas išeina už tradicinių darbo teisės reguliuojamų santykių ribų, esminę reikšmę teikiant pavaldumu grįstų santykių atsiradimui, nepriklausomai nuo sudarytos sutarties pobūdžio. Numatomas nurodymų ir kontrolės reikalavimas, neapibrėžiant atitinkamo pastarųjų kriterijų lygio, sukelia neiškumą atsakant į klausimą, ar tam tikru atveju asmuo galės būti laikomas darbuotoju netiesioginės darbdavio atsakomybės prasme ir ar darbdaviui atsiras pareiga atlyginti jo padarytą žalą. Todėl tiek teisės teorijoje, tiek teismų praktikoje vis dar pastebimas aiškumo, apibrėžiant šio instituto taikymo ribas, trūkumas, suponuoją poreikį pateikti išsamią analizę. Nagrinėjamos temos aktualumą lemia ir besivystanti Lietuvos teismų praktika, aiškinant ir taikant netiesioginės darbdavio atsakomybės institutą.

**Darbo tikslas.** Išanalizuoti netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo sąlygas, ypatumus bei probleminius aspektus, atsižvelgiant į šio instituto ribas ir santykio šalių interesų apsaugą.

### **Darbo uždaviniai:**

- 1) aptarti esminius deliktų teisės aspektus ir atskleisti netiesioginės atsakomybės vietą joje;
- 2) išnagrinėti pagrindinius netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo bruožus;
- 3) išanalizuoti netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo sąlygas ir jų ribas;
- 4) nustatyti darbuotojo, dėl kurio veiksmy kilo netiesioginė darbdavio atsakomybė, žalos atlyginimo ypatumus.

**Darbo objektas.** Šiame darbe tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu nagrinėjami netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumai ir iš to kylančios problemos. Institutas analizuojamas kaip deliktų teisės sudedamoji dalis, išskiriant atsiradimo prielaidas, pagrindinius bruožus. Ypatingas dėmesys skiriamas taikymo sąlygų, žalos

atlyginimo mechanizmo analizei. Nagrinėjama problematika taip pat vertinama per netiesioginės darbdavio atsakomybės santykio šalių interesų pusiausvyros prizmę.

**Tyrimo metodologija.** Tiriant netiesioginės darbdavio atsakomybės instituto taikymo teorines bei praktines problemas, buvo naudoti įvairūs mokslinio pažinimo metodai.

Ypatingas dėmesys darbe skiriamas *loginės analizės* metodui, kuriuo tiriami atskiri netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumai, analizuojami užsienio ir Lietuvos teisės aktai, specialioji literatūra, pateikiami pavyzdžiai bei skirtingų teisės mokslininkų nuomonės. Tuo remiantis formuojami apibendrinimai, išvados.

Naudojant *lyginamąjį* metodą tam tikrais aspektais buvo lyginamos Lietuvos ir užsienio valstybių (Anglijos, Prancūzijos, Vokietijos) teisės doktrinos, siekiant parodyti esminius reglamentavimo skirtumus, atskleisti analizuojamų klausimų problematiką bei galimus sprendimo būdus. Pažymėtina, kad Anglijos teisės sistema pasirinkta kaip viena iš bendrosios teisės tradicijos valstybių, pasižyminti precedentų gausa nagrinėjant netiesioginę darbdavio atsakomybę. Prancūzijos teisėje išsamiai išanalizuoti tam tikri aspektai (pavyzdžiui, pareigų klausimas), reikšmingi šio instituto ribų nustatymui. Tuo tarpu Vokietijos teisinė sistema numato priešingą minėtų valstybių ir Lietuvos teisei netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo modelį, kuris yra grindžiamas kalte, todėl tikslingas yra tokio reglamentavimo palyginimas, išskiriant galimus trūkumus arba privalumus. Taip pat, siekiant visapusiškos instituto analizės, tam tikri instituto taikymo ypatumai lyginami su Europos deliktų teisės principų bei Bendros principų sistemos projekto nuostatomis, kurie nors ir nėra privalomąją galią turintys teisės šaltiniai, tačiau paremti įvairių šalių patirtimi ir atspindi bendrąją Europos mokslininkų viziją, todėl laikytini svarbiais. Lyginamasis metodas naudotas ir analizuojant Lietuvos teismų praktiką, norint išskirti tam tikras tendencijas ir nustatytas taikymo taisykles.

Naudojantis *lyginamuoju istoriniu* metodu buvo siekta atskleisti netiesioginės darbdavio atsakomybės instituto formavimosi prielaidas bei raidą.

Remiantis *sisteminės analizės* metodu, netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas buvo nagrinėjamas kaip neatsiejama deliktų teisės sudedamoji dalis, atspindinti jos taikymo tikslus ir pagrindinius ypatumus.

**Tyrimo originalumas.** Lietuvos teisės doktrinoje netiesioginės darbdavio atsakomybės klausimas yra mažai nagrinėtas. Išsamiausia laikytina T. Bagdanskio monografijoje „Materialinė atsakomybė darbo teisėje“ pateikta analizė, taip pat kai kuriuos bendrus aspektus yra išskykęs V. Mikelėnas.

Vilniaus universiteto Teisės fakultete 2012 m. buvo apginti du magistro baigiamieji darbai netiesioginės atsakomybės taikymo tema, tačiau tam tikri aspektai, susiję su

netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo klausimais, pavyzdžiui, dėl žalos išsieškojimo iš darbuotojo, juose nagrinėti nebuvo. Taip pat, institutui svarbi besivystanti teismų praktika, todėl būtent naujausi teismų sprendimai yra analizuojami šiame darbe.

Todėl šio darbo originalumas pasireiškia tuo, kad remiantis tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu, pateikiama išsami ir sisteminė netiesioginės darbdavio atsakomybės instituto analizė, paremta ne tik Lietuvos, tačiau tam tikrais klausimais ir Anglijos, Vokietijos, Prancūzijos teisės doktrina, užsienio teisės mokslininkų darbais, teismų praktikos pavyzdžiais.

**Svarbiausi šaltiniai.** Rašant magistro darbą buvo remiamasi V. Mikelėno moksliniais darbais, kuriuose atskleisti bendri visai deliktų teisei bruožai, taip pat T. Bagdanskio monografijoje pateikta nagrinėjamo instituto analizė. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos mokslininkų darbuose didelis dėmesys netiesioginės darbdavio atsakomybės klausimams nėra skiriamas, siekiant visapusiškai atskleisti tiriamojo darbo temą, analizuoti užsienio mokslininkų C. van Dam, P. Giliker, J. Spier darbai, kuriuose lyginamuoju požiūriu yra nagrinėjamas minimas institutas ir išskiriami svarbiausi aspektai. Taip pat ypatingas dėmesys skiriamas aktualiai teismų praktikai, užsienio šalių reglamentavimui.

## 1. NETIESIOGINĖ ATSAKOMYBĖ DELIKTŲ TEISĖJE

Netiesioginė darbdavio atsakomybė, nors tam tikrais specifiniais bruožais pasižymintis, tačiau bendrai deliktinės atsakomybės sistemai priklausantis institutas. Todėl siekiant išsamiai išanalizuoti netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumus, būtina pradėti nuo deliktinės atsakomybės, kaip civilinės atsakomybės rūšies, analizės ir esminių aspektų išskyrimo. Tik tinkamas šių normų suvokimas leis įvertinti netiesioginės atsakomybės vietą deliktų teisėje ir suprasti šio instituto reikšmę.

### 1.1. Esminiai deliktinės atsakomybės aspektai

Lietuvos Respublikos Konstitucijos<sup>1</sup> (toliau – Konstitucija) 30 straipsnio 2 dalis numato konstitucinį asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimo principą. Ši nuostata įtvirtina įstatymų leidėjo pareigą išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą. Teisės aktuose turi būti užtikrintas realus pažeistų žmogaus teisių ir laisvių gynimas, kuris turi būti derinamas su kitų Konstitucijoje įtvirtintų vertybių apsauga<sup>2</sup>. Siekiant įgyvendinti šias nuostatas, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į pažeistų teisių pobūdį ir susiklosčiusius santykius, numatė įvairias atsakomybės rūšis. Viena jų – civilinė atsakomybė. Jos definicija pateikiama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso<sup>3</sup> (toliau – CK) 6.245 str. 1 dalyje, numatant, kad civilinė atsakomybė – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Civilinės atsakomybės tikslas yra kompensuoti padarytą žalą, todėl ji pasireiškia kaip neigiama turtinė reakcija į saugomų ir ginamų vertybių pažeidimą. Šios atsakomybės subjektas yra tas, kuris turtu privalo atsakyti už žalą. Vadinasi, atsakomybė yra nukreipiama į pažeidėjo turtą, o ne į jo asmenį, priešingai nei baudžiamojoje, administracinėje teisėje, kurių atsakomybės tikslas yra nubausti ir perauklėti pažeidėją, užkirsti kelią naujiems pažeidimams ir nusikaltimams ateityje<sup>4</sup>.

<sup>1</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33–1014.

<sup>2</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 54–1588.

<sup>3</sup> Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74–2262.

<sup>4</sup> BAUBLYS, L., et al. *Teisės teorijos įvadas: vadovėlis. 2 pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Mes, 2012, p. 486.

Atsižvelgiant į dar nuo senovės Romos laikų žinomus du pagrindinius prievolių atsiradimo pagrindus, sutartį (lot. *contractus*) ir teisės pažeidimą (lot. *delicta*)<sup>5</sup>, civilinė atsakomybė yra skirstoma į sutartinę ir deliktinę civilinę atsakomybę. Pagal CK 6.245 str. 3 d. sutartinė civilinė atsakomybė apibūdinama kaip turtinė prievolė, kuri atsiranda dėl to, kad neįvykdoma ar netinkamai įvykdoma sutartis, kurios viena šalis turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo ar netesybų (sumokėti baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo padarytus nuostolius arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Tuo tarpu pagal to paties straipsnio 4 dalį deliktinė atsakomybė suprantama kaip turtinė prievolė, kylanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais. Matoma, kad sutartinės atsakomybės pagrindas yra teisinės pareigos, numatytos sutartyje pažeidimas, o deliktinės – teisinės pareigos, numatytos teisės aktuose, pažeidimas. V. Mikelėno teigimu, civilinė atsakomybė plačiąja prasme yra prievolė, kurios viena šalis privalo atlyginti kitai šaliai nuostolius, padarytus sutartinės prievolės neįvykdymu ar kitokiu pažeidimu, t.y. sąvoka civilinė atsakomybė apima ir sutartinę, ir deliktinę atsakomybę. Siaurąja prasme civilinė atsakomybė yra aiškinama tik kaip deliktinė civilinė atsakomybė, kartu pabrėžiant, jog tarp sutartinės ir deliktinės atsakomybės yra daugiau panašumų negu skirtumų<sup>6</sup>. Teisės doktrinoje išskiriama, kad esminis skirtumas tarp šių atsakomybės rūšių susijęs su ginamų interesų prigimtimi, t.y. sutarčių teisė gina lūkesčių interesą (*angl. expectation interest*), o deliktinė teisė – tikrumo interesą (*angl. reliance interest*). Lūkesčių interesas reiškia, kad šalis tikisi atsidurti tokioje padėtyje, kurioje būtų tinkamai įvykdžiusi sutartį, todėl sutartinės atsakomybės tikslas – užtirtinti, kad nukentėjusioji šalis tokioje padėtyje atsidurtų. Tikrumo interesas reiškia, kad asmuo tikisi išlikti tokioje padėtyje, kokioje yra, t.y. tikisi, kad padėtis nepablogės. Todėl deliktinės atsakomybės tikslas – grąžinti asmenį į tą padėtį, kurioje jis būtų likęs, jeigu nebūtų delikto. Taigi sutartinės atsakomybės tikslas – užtikrinti, kad būtų įgyvendinta, o deliktinės – užtikrinti *status quo*<sup>7</sup>. Didžioji dauguma sutarčių yra skirtos garantuoti apyvartą, mainus, t.y. padidinti finansinę kontrahentų gerovę. Todėl sutarčių teisė pirmiausia gina finansinio pobūdžio šalių interesus. O deliktų teisė apsaugo tokias absoliučias vertybes kaip teisė į gyvybę, sveikatą, laisvę<sup>8</sup>. Kita vertus, negalima paneigti, kad deliktų teisė gina ne tik

<sup>5</sup> MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 60.

<sup>6</sup> MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 25.

<sup>7</sup> DRUKTEINIENĖ – SELELIONYTĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija. *Justitia*, 2008, nr. 1 (67), p.2

<sup>8</sup> SAGATYS, G., et.al. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p.1011.

tikrumo, bet ir lūkesčių interesą. Taikant deliktinę atsakomybę atlyginami ne tik tiesioginiai, bet ir netiesioginiai nuostoliai, įskaitant negautas pajamas. Tačiau, taikant sutartinę atsakomybę taip pat gali būti ginamas ne tik lūkesčių, bet ir tikrumo interesas, siekiant atkurti *status quo ante*<sup>9</sup>. Matoma, kad ginamų interesų pobūdis nėra lemiamas kriterijus skiriant aptariamus institutus, kadangi bet koku atveju abi šios atsakomybės rūšys turi tą patį tikslą – apginti žalą patyrusio asmens teises, nors jų atsiradimo pagrindai bei taikymo atvejai skiriasi. Tačiau pritartina teisės profesoriaus C. von Bar nuomonei, kad nei viena teisinė sistema negalėtų egzistuoti be rinkinio taisyklių, reguliuojančių kompensaciją nuostolių tarp asmenų, kurie nebuvo prieš tai susiję<sup>10</sup>.

Pagrindinės deliktinės atsakomybės taisyklės suformuotos CK 6.263 straipsnyje. Prievoles, kylančias iš deliktų, reglamentuoja CK 6.263-6.304 straipsniai. Šioms prievolėms *mutatis mutandis* taikomas ir CK 6.245-6.255 str., reglamentuojantys bendruosius civilinės atsakomybės klausimus, būdingus tiek civilinei, tiek deliktinei atsakomybei<sup>11</sup>.

Kad būtų taikoma deliktinė civilinė atsakomybė, būtinas deliktas. Pasak V. Mikelėno, deliktas tai neteisėtas valinis asmens veiksmas, padaręs žalos (turtinės ar neturtinės) kitam asmeniui, su kuriuo žalą padaręs asmuo iki šiai atsirandant neturėjo jokių santykių. Jeigu žalą vienas asmuo padaro kitam tarp jų jau esant prievoliniams santykiams, laikoma kad atsiradusi nauja prievolė – dėl nuostolių atlyginimo. Jos atsiradimo pagrindas yra pagrindinės, šalis jau siejančios prievolės pažeidimas. Todėl tokiu atveju santykiai, susiję su nuostolių atlyginimu, neišeina už susiklosčiusių sutartinių santykių ribų ir nėra laikomi deliktiniais prievoliniais santykiais. Tačiau ši bendroji taisyklė turi išimčių. Pavyzdžiui, vežėjas už keleivio gyvybės atėmimą ar sveikatos sužalojimą atsako ne pagal sutartinės, o pagal deliktinės civilinės atsakomybės taisyklės (CK 6.823 str.)<sup>12</sup>. Deliktai pagal įvairius kriterijus klasifikuojami į skirtingas rūšis, pavyzdžiui, skiriami tyčiniai ar neatsargūs deliktai, kai žala padaroma asmeniui ar turtui. Toks skirstymas yra reikšmingas nustatant atlygintinos žalos dydį.

Analizuojant deliktinės civilinės atsakomybės reguliavimą, svarbi CK 6.263 str. 1 d., kurioje įtvirtinta vadinamoji generalinio delikto doktrina, kilusi iš Prancūzijos teisės sistemos ir taip pat jau buvusi 1964 m. CK 483 str. Ši doktrina reiškia, kad bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, jeigu žalos padaręs asmuo neįrodo esant aplinkybių, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima. Remiantis tuo laikoma, kad žalos faktas kartu

<sup>9</sup> IVANAUSKAITĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis. *Societal Innovations for Global Growth*, 2012, Nr. 1(1), p. 248.

<sup>10</sup> VON BAR, C. *The common european law of torts*. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 2-3.

<sup>11</sup> MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 62.

<sup>12</sup> *Ibid.*, p. 62.



reiškia žalos padariusio asmens veiksmų neteisėtumo ir jo kaltės prezumpciją<sup>13</sup>. Komentuojama norma įtvirtina kiekvieno asmens (tiek fizinio, tiek juridinio) bendrąją pareigą elgtis atsargiai. Ji vadinama rūpestingumo pareiga (*ang. duty of care*). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau - LAT) rūpestingumo pareigą vertina taikant protingo žmogaus standartą, t. y. ar asmens veiksmai konkrečioje situacijoje atitiko protingo asmens *bonus pater familias* elgesio adekvačioje situacijoje etaloną<sup>14</sup>. Tačiau šios pareigos pobūdis, turinys, laipsnis nėra vienodi, t.y. vieni turi didesnę, kiti mažesnę rūpestingumo pareigą. Šios pareigos pobūdis priklauso nuo daugelio aplinkybių – asmens atliekamo darbo, kvalifikacijos, teisinio veiklos reglamentavimo. Pavyzdžiui, asmens, dirbančio su aplinkiniams pavojų keliančiomis medžiagomis, rūpestingumo pareiga didesnė nei kitų. Šios pareigos pobūdį ir laipsnį dažnai reglamentuoja įvairūs teisės aktai, profesinės etikos taisyklės, papročiai ir panašiai<sup>15</sup>. Todėl norint nustatyti, koks elgesio standartas taikomas asmeniui, būtina nagrinėti visus įtaką galinčius turėti teisės aktus ir taip objektyviai įvertinti, ar asmuo pažeidė rūpestingumo pareigą ir ar turės atlyginti žalą.

Kitas svarbus aspektas, kurį būtina pažymėti yra tai, jog deliktinei atsakomybei būdingas visiškas nuostolių atlyginimo principas. Jis išreiškia civilinės atsakomybės kompensavimo funkcijos esmę, kuri kaip minėta, pasireiškia tuo, kad siekiama atlyginti nukentėjusiojo turtinius praradimus, o ne nubausti žalą padariusį asmenį. Visiškai atlyginti nuostolius – tai grąžinti nukentėjusįjį į tokią turtinę padėtį, kokia būtų nepadarus žalos (lot. *restitutio in integrum*). Kartu šis principas reiškia, kad iš žalos padariusio asmens negalima išieškoti daugiau, nei nukentėjusysis padarė žalos, nes tai reikštų nepagrįstą nukentėjusiojo praturtėjimą<sup>16</sup>. Tačiau visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimas pasiekiamas ne visuomet. Įstatymas gali nustatyti ribotą civilinę atsakomybę, kai atlyginama tik dalis žalos – CK 6.251 str.1 d. Taip pat šis principas objektyviai negali būti užtikrintas neturtinės žalos atlyginimo atvejais, kadangi ją sunku tiksliai įvertinti pinigais. Tačiau minėti apribojimai vis tiek nepaneigia deliktinės atsakomybės kompensacinės funkcijos esmės ir teisės reikalauti visiško žalos atlyginimo. Teigtina, kad tai tik patvirtina kitų svarbių principų, tokių kaip teisingo žalos atlyginimo ir pusiausvyros tarp žalą privalančio atlyginti, ir ją patyrusio asmens, egzistavimą.

<sup>13</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 366.

<sup>14</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje D. J. v. R. C., Nr. 3K-3-525/2013.

<sup>15</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 366.

<sup>16</sup> *Ibid.*

Deliktinės atsakomybės taikymu užtikrinama ne tik kompensacinė, tačiau taip pat ir prevencinė funkcija. Ji pasireiškia tuo, kad visų pirma kiekvienas asmuo yra skatinamas elgtis taip, kad nepadarytų kitam žalos. Būtent žinojimas, kad padarytą žalą reikės atlyginti, ragina asmenį elgtis kiek galima rūpestingiau<sup>17</sup>. Toks taikymas literatūroje vadinamas individualiąja prevencija. Tuo tarpu bendroji prevencija pasižymi tuo, kad įstatymai įtvirtina tam tikrą bendrą priimtino elgesio standartą, kurio yra skatinama laikytis. Jeigu šio standarto nėra laikomasi, pripažįstama, kad asmuo yra kaltas<sup>18</sup>. Matoma, kad prevencija yra pasiekama per atsakomybės pritaikymą – nuotolių priteisimą. Todėl taip pat yra teigiama, kad turi būti įgyvendintas toks teisinis reguliavimas, kuris užtikintų, jog neturi būti pigiau sukelti žalą, negu jos išvengti<sup>19</sup>. Todėl atsižvelgiant į tai, kad pagrindinės deliktinės civilinės atsakomybės funkcijos yra kompensacinė ir prevencinė, galima teigti, kad šios civilinės atsakomybės rūšies tikslai yra apsaugoti tiek turtines, tiek neturtines asmenų teisės bei teisėtus interesus, nustatyti bendrąjį elgesio standartą bei visiškai atlyginti asmeniui jo patirtą žalą, taip siekiant visapusiškai apginti nukentėjusios šalies interesus. Tačiau pažymėtina, kad negali būti pažeidžiamos ir skolininko teisės, todėl turi būti nustatomos tokios atsakomybės taikymo taisyklės, kad būtų garantuota pusiausvyra tarp nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens interesų.

Siekiant aptartų deliktinės atsakomybės tikslų įgyvendinimo ir nukentėjusiojo teisių apsaugos, CK nurodo, kad įstatymų numatytais atvejais asmuo privalo atlyginti dėl kito asmens veiksmų atsiradusią žalą. Pripažįstama, kad tai netiesioginės atsakomybės institutas<sup>20</sup>. Jis reiškia, kad skolininku tampa ne tas asmuo, kuris tiesiogiai savo veiksmais sukėlė žalą, o kitas asmuo. Pavyzdžiui, CK numato netiesioginę samdančio darbuotojus asmens atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės (CK 6.264 str.), atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (CK 6.271 str.), taip pat atsakomybę už asmenį, kuris savo veiksmų reikšmės suprasti ar jų valdyti negalėjo dėl psichikos sutrikimo (CK 6.268 str. 4 d.) ir kt. Tai viena iš deliktinės civilinės atsakomybės ypatybių, leidžiančių ją atskirti nuo kitų prievolių. Pasak kai kurių autorių, netiesioginė atsakomybė šiuo metu yra tapusi esminiu deliktinės atsakomybės elementu<sup>21</sup>.

---

<sup>17</sup> SAGATYS, G., et al. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 1045.

<sup>18</sup> COOKE, J. *Law of Tort*, Longman, 2001, p. 12.

<sup>19</sup> KOZIOL, H., et al. *Principles of European Tort Law. Volume 5. Unification of Tort Law: Damages*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2001, p. 186.

<sup>20</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 366.

<sup>21</sup> SCHWARTZ, G.T. The hidden and fundamental issue of employer vicarious liability, *Southern California Law Review*, 1996, nr. 69, p. 1739.

Pažymėtina, kad deliktų teisė yra ne vien nacionalinės teisės produktas, šios civilinės atsakomybės rūšies sureguliuavimui didelę įtaką turėjo ir Vakarų Europos teisės tradicijos, Europos Sąjungos institucijų dokumentai ir teisės aktai, pavyzdžiui, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, kurios 340 str. (EB sutarties ex 288 str.) numato, kad deliktinės atsakomybės atveju Bendrija pagal bendrus valstybių narių įstatymams būdingus principus atlygina bet kokią žalą, kurią, eidami savo pareigas, padaro jos institucijos ar jų tarnautojai, 2007 m. liepos 11d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) ir kt.

Tolimesniam šios sąvokos vystymuisi ir teisės harmonizavimui reikšmingas Europos mokslininkų indelis. 2005 m. Europos deliktų teisės grupė (*angl. European Group on Tort Law*) pristatė Europos deliktų teisės principus (*angl. Principles of European Tort Law arba PETL*)<sup>22</sup>. 2009 m. pasirodė Europos civilinio kodekso studijų grupės (*angl. Study Group on a European Civil Code*) ir Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupės (*angl. Research Group on EC Private Law*) parengti Europos privatinės teisės principai, apibrėžimai ir pavyzdinės taisyklės, vadinamos Bendros principų sistemos projektu (*angl. Draft Common Frame of Reference arba DCFR*)<sup>23</sup>. Šie tyrimai susistemino pagrindinius deliktinės atsakomybės bruožus bei ypatybes, nuodugniai išnagrinėjo šio instituto elementus, taip siekiant rasti kompromisą tarp skirtingų šalių reguliavimo bei sukurti vieningą sistemą. Tačiau pažymėtina, kad šie tyrimai yra tik rekomendacinio pobūdžio (*angl. „soft law“*)<sup>24</sup>.

<sup>22</sup> KOCH, B. A., et al. *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien: Springer, 2005.

<sup>23</sup> VON BAR, C., et al. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. Munich: European law publishers GmbH, 2009

<sup>24</sup> Kadangi PETL ir DCFR nuostatomis bus remiamasi nagrinėjant netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ribas, būtina kiek plačiau apžvelgti jų reikšmę. Minėtais dokumentais siekiama ne nustatyti esamą teisinio reglamentavimo būklę Europos Sąjungoje ar išskirti tam tikrą dominuojančią ideologiją, o rasti principus, kurie būtų priimtini visoms valstybėms ir aiškinami vienodai. DCFR pateikiamos modelinės taisyklės laikomos galima Europos civilinio kodekso vizija, nors tikslus statusas iki galo nėra aiškus. Bandymas harmonizuoti ir kodifikuoti skirtingas teises sistemas, siekiant pasiekti konsensuą ir tarpusavio supratimą apima bandymą sujungti skirtumus tarp įvairių teorijų, kultūrinių, ekonominių, socialinių normų ir interesų. Patys DCFR rengėjai pastebi, kad praktika šalyse narėse labai skirtinga, nepaisant tam tikrų bendrų bruožų. Tačiau nors dabartiniu variantu yra pasiektas tam tikras susitarimas, tačiau bandant pritaikyti nuostatas, vis dar kyla sunkumų. (žr. GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 256 ). Kiti teisės mokslininkai pabrėžia, kad suvienodinimas sunkiai pasiekiamas neturint omeny šalių kompensacinių mechanizmų, tokių kaip privatus draudimas ar socialinės apsaugos sistemos. Suprantama, kad šios sistemos yra labai susijusios su deliktų teise todėl manytina, kad nėra įmanoma harmonizuoti deliktų teisę ir palikti minėtus mechanizmus nepakeistus. Antra, realiai harmonizacijai taip pat reikėtų keisti administracinės ir baudžiamosios teisės nuostatas. (žr. VAN DAM, C. *European tort law*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 512-514 ).

PETL, kaip pirmasis bandymas harmonizuoti deliktų teisę, yra laikomas principinių nuostatų rinkiniu, atspindinčiu apibendrintas deliktų teisės tendencijas. DCFR, nors buvo rengiamas atsižvelgiant į PETL, skiriasi tuo, kad pateikia kompromisinį variantą, kuris turėtų būti taikomas visose valstybėse

Tačiau nepaisant to, kad dėl minėtų aktų taikymo ir reikšmės kyla klausimų, nėra abejojama, kad tai gali būti laikoma tvirtu pagrindu tolimesniam bendros Europos deliktų teisės sistemos kūrimui, o nuostatos, kaip išsamių lyginamųjų mokslinių tyrimų rezultatas, gali būti naudojamos aiškinant teisę. Magistro darbo

Taigi iš aptartų nuostatų matoma, kad deliktinei atsakomybei būdingi du esminiai aspektai. Pirma, bendroji taisyklė yra ta, deliktinė atsakomybė atsiranda tarp asmenų, kurie iki tol nebuvo susiję sutartiniais santykiais. Antra, žalos atlyginimo sistemos egzistavimas, kuris grindžiamas visišku žalos atlyginimo principu. Tokiu būdu užtikrinama visapusiška nukentėjusiojo teisėtų interesų apsauga, kartu skatinant asmenis elgtis rūpestingai.

## 1.2. Netiesioginės atsakomybės samprata

Bendroji žalos atlyginimo taisyklė numato, kad žalą paprastai atlygina asmuo, nevykдęs pareigos laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos, kitaip tariant, asmuo, dėl kurio neteisėto veikimo ar neveikimo atsirado žala<sup>25</sup>. Bet kaip jau minėta anksčiau, įstatymas taip pat gali numatyti netiesioginės civilinės atsakomybės instituto taikymą, kuris pasireiškia reikalavimu atlyginti žalą, atsiradusią dėl kito asmens veiksmų.

Pažymėtina, kad netiesioginės atsakomybės sąvoka valstybėse vartojama skirtingai taikymo ir apimties prasme. Terminas netiesioginė atsakomybė (angl. *vicarious liability*) yra kildinamas iš bendrosios teisės tradicijos, tuo tarpu kitos civilinės teisės sistemos dažniausiai naudoja terminą atsakomybė už kitus asmenų veiksmus (angl. *liability for the acts of others*)<sup>26</sup>. Europos deliktų teisės principų kūrėjai pastebi, jog bendrosios teisės tradicijoje terminas netiesioginė atsakomybė (angl. *vicarious liability*) apibūdina situacijas, kai A yra atsakingas už pažeidimą, kurį įvykdė B C atžvilgiu, nereikalaujant A kaltės. Tokiose situacijose A netiesioginė deliktinė atsakomybė gali būti laikoma griežtąja atsakomybe. Tai dažniausiai taikoma darbdavio netiesioginei atsakomybei apibūdinti. Prancūzijoje tėvų deliktinė atsakomybė už žalą, kurią sukėlė jų vaikai yra paremta priežiūros trūkumo prezumpcija, ne griežtosios atsakomybės principu, nors taip pat priklauso netiesioginės deliktinės atsakomybės institutui. Todėl terminas *vicarious liability* turėtų būti pakeistas į neutralesnį, kaip antai „atsakomybė už kitus“ (angl.

---

prasme šie tyrimai laikomos reikšmingais nustatant galimas deliktinės atsakomybės, o ypač netiesioginės darbdavio atsakomybės, taikymo ribas ir bendrąją instituto viziją. Svarbą patvirtina ir tai, kad tam tikros Europos valstybių institucijos yra parengusios teisės aktų pakeitimus, atsižvelgdamos į DCFR nuostatas, o LAT nutartyse kartais kaip vieną iš argumentų pateikia nagrinėjamų nuostatų ir jų aiškinimo atitikimą PETL (pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Geosprendimai“ v. G. K. Nr. 3K-3-177-2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lik 2“ v. Vilniaus miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-8/2015).

<sup>25</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

<sup>26</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 5

*liability for others*), kuris nenurodo kuriuo principu yra remiamasi<sup>27</sup>. Lietuvoje netiesioginės atsakomybės sąvokos taikymas išplėstas ir apibūdina ne tik griežtąją atsakomybę paremtus atvejus, tačiau taip pat ir kaltės principu.

Sutinkama su teiginiu, kad netiesioginė atsakomybė reiškia ne deliktą, bet atsakomybės taisyklę, kuri tenka žalos nepadariusiam asmeniui<sup>28</sup>. Ji nesutelpa į dominuojančią deliktų teisėje kaltės sampratą ir dėmesį teikia ne asmens, kuris padarė žalą, atsakomybei, o atsakomybei kito asmens, neteikiant pirminės reikšmės minėto asmens kaltės įrodymui. Nors taip pat pažymėtina, kad tai būdinga ne visoms šalims, pavyzdžiui, Vokietijos teisė atsisako priimti pagrindiniu laikytina netiesioginės atsakomybės principą ir siekia išlaikyti kalte paremtos netiesioginės atsakomybės taisyklę<sup>29</sup>. Teorijoje pastebimas įvairių prielaidų, pateisinančių netiesioginės atsakomybės atsiradimą, kaip pavyzdžiui teisė kontroliuoti ar prižiūrėti asmenį, geresnė finansinė padėtis ir kt., taikymas. Dažniausiai jos priklauso nuo atitinkamo taikymo pagrindo. Ir kaip bus pastebima iš tolimesnio temos nagrinėjimo, tam tikrais atvejais yra pakankamai sudėtinga išskirti neginčijamą prielaidą. Nors nėra vieningos nuomonės dėl šio instituto kilmės, pritartina, kad dvi fundamentalios priežastys lėmė netiesioginės atsakomybės atsiradimą – teisingo žalos kompensavimo siekis bei apsauga nuo žalos, kuri gali atsirasti ateityje<sup>30</sup>. Šie aspektai atkartoja pagrindines deliktinės atsakomybės funkcijas ir tikslus. Ir nors tokia žalos atlyginimo taisyklė kartais laikoma prieštaringa bei problematiška, tačiau tai nepaneigia jos reikalingumo. Kai kurių autorių teigimu, ši doktrina yra taip įsitvirtinusi deliktų teisės sistemoje, kad bet kokia idėja apie jos panaikinimą arba esminių sąlygų keitimą, būtų laikoma nesuvokiama<sup>31</sup>.

Aptariant CK numatytą reglamentavimą ir kaltę, kaip vieną iš esminių elementų, nagrinėjant netiesioginės civilinės atsakomybės taikymą, pažymima, kad nustatant kaltę asmens, padariusio žalą, ji suprantama objektyviaja prasme, kaip tai įtvirtinta CK 6.248 str. 3 d. Kaltė apibrėžiama pasakant, kad asmuo yra kaltas jeigu nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina, atsižvelgiant į prievolės esmę ir kitas aplinkybes. Kaltas asmens elgesys, neatitinkantis protingo elgesio standartų, gali

---

<sup>27</sup> KOCH, B. A., et. al. *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien: Springer, 2005, p. 112.

<sup>28</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 3.

<sup>29</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 20.

<sup>30</sup> LUNNEY, M., OLIPHAN, K. *Tort Law. Text and Materials*. United States: Oxford University Press, 2003, p. 758.

<sup>31</sup> ROGERS, W.V.H. *Winfield and Jolowicz on tort*. 17th ed. London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 593; LEWIS, N. K. *Tort Law*, 3rd ed. Toronto: ThomsonCarswell, 2003, p. 582.

pasireikšti ir veikimu, ir neveikimu<sup>32</sup>. Tačiau netiesioginės deliktinės atsakomybės atveju pareiga elgtis rūpestingai bei užtikrinti teisinės normų laikymąsi tenka ir atsakingiems asmenims, kurie privalo kontroliuoti jų priežiūroje esančius asmenis. Pabrėžtina, kad vienais atvejais, pagrindžiant netiesioginę civilinę atsakomybę taikomas griežtosios atsakomybės principas, o kitais – būtinas kaltės nustatymas. Pavyzdžiui, kaltės principu paremti laikytinas atsakomybės už nepilnamečių, neveiksnių, savo veiksmų esmės negalinčių suvokti fizinių asmenų sukeltą žalą (CK 6. 276 str. 2 d., 6. 268 str. 4 d., 6.278 str. 1 d.), tuo tarpu griežtoji atsakomybė taikoma samdančiam darbuotojus asmeniui už jo darbuotojų sukeltą žalą (CK 6.264 str. 1 d.) arba valstybei, už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteistų veiksmų (CK 6.271 str.). Žinoma, tai nėra visi atvejai, numatyti CK. Nors kaltė šiuo atveju yra formaliai pašalinta iš civilinės atsakomybės sąlygų, tačiau asmuo, siekiantis įgyvendinti teisę į žalos atlyginimą, privalo įrodyti tris likusias būtinąsias civilinės atsakomybės sąlygas, t. y. nepakanka įrodyti tik žalą, kad atsirastų skolininko pareiga atlyginti kitos šalies patirtus nuostolius<sup>33</sup>.

Matoma, kad Lietuvoje nėra vieno bendro netiesioginės atsakomybės taikymo režimo. Prancūzijos civilinis kodeksas<sup>34</sup>, numatantis bendrąją taisyklę, kad asmuo yra atsakingas ne tik už žalą, kurią sukėlė savo veiksmais, bet ir tą žalą, kurią sukėlė veiksmai asmens, už kurį jis buvo atsakingas, įtvirtina taip pat ir specialiąsias normas, kuomet yra taikoma griežtoji atsakomybė arba atsakomybė, paremta kalte<sup>35</sup>. Tuo tarpu Vokietijoje<sup>36</sup> taikomas netiesioginės atsakomybės režimas yra grindžiamas kalte ir pareiga kontroliuoti kito asmens elgesį<sup>37</sup>, o Anglijos – griežtąją atsakomybę<sup>38</sup>. Nevienodas šalių pasirinktas teisinis režimas rodo, jog valstybės skirtingai vertina atsakomybės prielaidas, tačiau tai nepaneigia to, jog kad esminė reikšmė tenka nukentėjusiojo teisių apsaugai, sukuriant pareigą asmeniui ne tik elgtis tokiu būdu, jog nepažeistų kitų asmenų teisių, tačiau

<sup>32</sup> MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 221.

<sup>33</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „If draudimas“ v. Lietuvos Respublika, Nr. 3K-3-338/2011.

<sup>34</sup> Prancūzijos civilinis kodeksas (2013 m. liepos 1 d. redakcija). [interaktyvus; žiūrėta: 2016 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą:

<[https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code\\_civil\\_20130701\\_EN.pdf](https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code_civil_20130701_EN.pdf)>

<sup>35</sup> Pavyzdžiui, Prancūzijos civilinio kodekso 1384 str. 1,4,5 dalys numato griežtąją darbdavių bei atsakingų už nepilnamečius asmenis, atsakomybę, o tuo tarpu mokytojų atsakomybę už mokinių padarytą žalą paremta kaltės nustatymu (žr. SPIER J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 89.)

<sup>36</sup> Vokietijos civilinis kodeksas (2013 m. spalio 1 d. redakcija). [interaktyvus; žiūrėta: 2016 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.gesetze-im-internet.de/englisch\\_bgb/](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/)>

<sup>37</sup> SPIER, J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 106.

<sup>38</sup> *Ibid.*, p. 63.

kontroliuoti jo priežiūroje esančius asmenis, kad jie nepažeistų įstatymuose ar kituose teisės aktuose numatytų elgesio taisyklių ir nesukeltų žalos.

Manytina, kad netiesioginė atsakomybė papildo deliktinės atsakomybės taikymo mechanizmą ir laikytina būtina jos dalimi, kadangi leidžia užtikrinti visišką nuostolių atlyginimo principą perkeliant pareigą atlyginti žalą kitiems asmenims. Taip pat tokia taisyklė laikytina papildančia deliktinės atsakomybės prevencinę funkciją, siekiant užkirsti kelią galimam žalos atsiradimui ateityje. Tokia išvada darytina nepaisant to, kad valstybės pasirenka skirtingus netiesioginės atsakomybės taikymo režimus. Nors ši doktrina apima įvairius atvejus, tačiau būtent netiesioginė darbdavio atsakomybė laikytina geriausiai netiesioginę atsakomybę iliustruojančiu pavyzdžiu, kuris yra neatsiejamas nuo deliktų teisės.

## 2. NETIESIOGINĖS DARBDAVIO ATSAKOMYBĖS SAMPRATA

Įvertinus netiesioginės atsakomybės vietą deliktų teisėje ir išskyrus esminius ir reikšmę tolimesniam nagrinėjimui turinčius aspektus, svarbu išnagrinėti netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumus, atsižvelgiant į instituto prielaidas bei sukuriamų santykių specifiką. Tai svarbu siekiant išsiaiškinti, kodėl darbdaviui atsiranda pareiga atlyginti jo darbuotojų padarytą žalą ir kokiais atvejais atsakomybė yra taikoma.

### 2.1. Netiesioginės darbdavio atsakomybės kilmė ir pagrindžiančios teorijos

Netiesioginės darbdavio atsakomybės idėją galima rasti jau senovės Romos teisėje, kurioje buvo žinomi tam tikri civilinės atsakomybės atvejai už žalą, padarytą netiesėtais veiksmais<sup>39</sup>. Pavyzdžiui, buvo numatyta deliktinė šeimininko (lot. *pater familias*) atsakomybė už žalą, kylančią iš neteisėtų veikų – privatinės teisės pažeidimų (deliktų)<sup>40</sup>. Šeimos galva buvo laikomas atsakingu už žalą, kurią padarė jo vaikas ar vergas ir turėjo pareigą ją atlyginti. Tokia pati atsakomybė saistydavo šeimos tėvą, kai netiesėtai žalos tretiesiems asmenims padarydavo jam pavaldūs laisvieji asmenys. Jeigu pažeidimas buvo padaromas su šeimininko arba tėvo žinia, kildavo paties valdžios subjekto asmeninė atsakomybė. Nukentėjusiajam pareiškus šeimininkui specialų noksalinį ieškinį (lot. *actio noxalis*), šis galėjo atlyginti nuostolius sumokėdamas piniginę kompensaciją (lot. *poena*) arba perduoti žalą padariusį asmenį nukentėjusiajam (lot. *noxae deditio, noxae datio*), kad pažeidėjas kilusią žalą atlygintu savo darbu<sup>41</sup>. Vis dėlto pažymėtina, kad nėra tiksliai sutariama, kokia yra romėnų teisės reikšmė netiesioginės atsakomybės atsiradimui ir vystymuisi. D. Johnston teigimu, moderniojoje teisėje pripažįstami netiesioginės atsakomybės principai neturi jokio ryšio su specifinėmis romėnų teisės nuostatomis<sup>42</sup>, tačiau O.W. Holmes įžvelgia įtaką šiuolaikinei netiesioginės atsakomybės teisei<sup>43</sup>.

Aptariant netiesioginės darbdavio atsakomybės raidą, svarbu išskirti XIX a., kadangi būtent šiuo laikotarpiu netiesioginės civilinės atsakomybės vystymasis buvo reikšmingiausias. Vykstanti ekonominė plėtra, technologinis tobulėjimas bei politiniai pasikeitimai skatino susirūpinimą ne tik darbdavio ir darbuotojo santykiais, tačiau ir santykiais, kurie atsirasdavo darbuotojui padarius žalą tretiesiems asmenims. Tai matoma

<sup>39</sup> ZWEIGERT, K., KOTZ, H. *Introduction to comparative law*. Oxford: Clarendon Press, 1998, p. 630.

<sup>40</sup> JONAITIS, M. *Romėnų privatinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 80.

<sup>41</sup> *Ibid.*

<sup>42</sup> JOHNSTON, D. Limiting liability: Roman and the civil law tradition. *Chicago-Kent Law Review*, 70 (1995), 1515, 1528–32. Iš: GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 7.

<sup>43</sup> HOLMES O. W., 'Agency' *Harvard Law Review* 4(1891), 345 at 350. Iš: GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 20.



1804 m. Prancūzijos civiliniame kodekse. Nors jis paremtas bendruoju kaltės principu, tačiau numatytos ir tam tikros netiesioginės atsakomybės nuostatos. 1384 str. 3 dalis įtvirtino, kad šeimininkai ir darbdaviai yra atsakingi už žalą, kurią sukėlė jų tarnai ir darbuotojai, vykdydami darbo funkcijas. Atsakomybė buvo paremta darbuotojo kaltės prezumpcija<sup>44</sup>.

Kitas svarbus to meto teisės aktas – 1896 m. Vokietijos civilinis kodeksas, kuris panaikino atsakomybę be kaltės: 831 str. (1) įtvirtino taisyklę, kad asmuo, užduoties įvykdymui pasitelkęs į pagalbą kitą asmenį, privalo atsakyti už žalą, padarytą tretiesiems asmenims, kurią sukėlė pastarojo asmens neteisėti veiksmai, vykdant paskirtą užduotį. Atsakomybė nėra taikoma, kai samdantis asmuo įrodo, jog buvo pakankamai atsakingas renkantis asmenį, vykdė įmonės veiklą taip, kad būtų užtikrinta darbuotojų priežiūra ir kontrolė arba jei žala būtų atsiradusi net jei toks rūpestingumas būtų įgyvendintas. Taip pat pažymėtina, nors Vokietijos Civilinis kodeksas buvo kelis kartus reformuotas, tačiau minėta nuostata išliko be pakeitimų, ją išplėtė tik teismų praktika<sup>45</sup>.

Bendrosios teisės tradicijoje apie darbuotojo netiesioginę atsakomybę galima kalbėti nuo XVII a. pabaigos. 1691 m. *Boson v Sandford byloje* Holt CJ pareiškė, kad tas, kas įdarbina kitą asmenį, yra atsakingas už jį ir įsipareigoja prižiūrėti visus, kas juo naudojami. Taip Holt CJ paskelbė numanomų įgaliojimų testą ir padėjo pagrindus šiuolaikinės doktrinos atsiradimui<sup>46</sup>.

Aptariant netiesioginės civilinės atsakomybės raidą Lietuvoje, paminėtina Rusijos imperijos įstatymų sąvado (1840 m.) X dalis, įtvirtinusi tėvų atsakomybę už vaikų padarytą žalą, taip pat globėjų bei samdančiųjų asmenų atsakomybę už jų samdinių veiksmus. Vėliau galiojusiam 1964 m. sovietiniame Civiliniame kodekse bendroji taisyklė buvo ta, kad viena šalis – kreditorius – turi teisę reikalauti, kad padaręs žalą asmuo ją visiškai atlygintų, o kita šalis – skolininkas – privalo padarytą neteisėtais dėl savo kaltės veiksmais žalą visiškai atlyginti<sup>47</sup>, tačiau buvo nustatyti ir ypatingi atsakomybės už padarytą žalą atvejai, t.y. išimtys iš bendrų taisyklių, nustatančių prievolės dėl jos atlyginimo atsiradimo ir vykdymo sąlygas. Būtent TSR Civilinio kodekso 484 straipsniai numatė, kad organizacija privalo atlyginti žalą, padarytą dėl jos darbuotojų kaltės, jiems einant savo darbines (tarnybines) pareigas. Organizacija pagal tuo metu galiojusią teisę suprantama, kaip juridiniai asmenys, kurie turi atskirą turtą, gali

---

<sup>44</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 9

<sup>45</sup> *Ibid.*, p. 10.

<sup>46</sup> *Ibid.*, p. 12.

<sup>47</sup> CIRTAUTAS, A., LAPINSKAS K. *Tarybinė teisė: vadovėlis respublikos aukštųjų mokyklų neteisinių specialybių studentams*. Vilnius: Mintis, 1982, p. 164.

savo vardu įgyti turtines bei asmenines ne turtines teises ir turėti pareigas, būti ieškovais ir atsakovais teisme, arbitraže, arba trečiųjų teisme.

Taigi pradžią įgavęs dar senovės Romos teisėje, netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas su tam tikrais pasikeitimais galioja iki šiol. Matyti, kad didžiausią įtaką šio instituto vystymuisi turėjo pramonės revoliucija ir ekonominis augimas. Normos, atsiradusios XIX a., tapo pagrindu netiesioginės darbdavio atsakomybės tolimesnei raidai ir įtvirtinimui kitų šalių teisinėse sistemose.

Tačiau minėta pramonės revoliucija ir ekonominis augimas nėra pakankamos priežastys atsakyti į klausimą, kodėl būtent darbdavys yra atsakingas už jo darbuotojų padarytą žalą tretiesiems asmenims, jeigu jis nėra tiesiogiai kaltas dėl tos žalos atsiradimo. Šios deliktinės atsakomybės rūšies kilmė kelia nemažai diskusijų tarp įvairių teisės mokslininkų. Institutas dažnai vadinamas kontraversišku ir sunkiai paaiškinamu<sup>48</sup>.

Išskirtinas kritiškas Anglijos teisėje, kurioje ypatingai daug dėmesio skiriama šio instituto taikymui, sutinkamas požiūris. Pavyzdžiui, Lordas Bramwell viename iš viešų pasisakymų teigė, kad niekada negalėjo suprasti, kodėl teisė nustato tokį režimą, kai kaltu laikomas asmuo, kuris neturi jokio ryšio su nukentėjusiuoju<sup>49</sup>. Tuo tarpu G. Williams mano, kad netiesioginė darbdavio atsakomybė yra viso labo tik teisėjų, kurie turėjo skirtingą supratimą apie instituto prielaidas ar socialinę politiką, rezultatas<sup>50</sup>. Tačiau nepaisant to, teisės doktrinoje pastebima nemažai netiesioginę darbdavio atsakomybę pagrindžiančių teorijų, kurios gali padėti suprasti šio instituto taikymo tikslus ir priežastis.

#### 1) Kontrolės teorija

Dažniausiai netiesioginė darbdavio atsakomybė yra pateisinama teiginiu, kad darbdavys turėtų būti laikomas atsakingu, nes kontroliuoja darbuotojo atliekamus veiksmus ir gali daryti jiems įtaką. Tai patvirtina ir LAT praktika, kurioje formuojama pozicija, kad samdantis darbuotojus asmuo privalo ne tik pats laikytis įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų, stengtis nepadaryti kitiems civilinių teisinių santykių dalyviams žalos, bet ir kontroliuoti savo darbuotojų elgesį. Toks asmuo yra atsakingas už tai, kad jo darbuotojai, atlikdami darbo pareigas, laikytųsi teisės aktų reikalavimų, nepažeistų bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai ir tokiu būdu nepadarytų kitiems žalos<sup>51</sup>. Tačiau profesorius Atiyah nesutinka su šia teorija teigdamas, kad kontrolė negali

<sup>48</sup> GILIKER, P. Rough Justice in an Unjust World. *The Modern Law Review*, 2002, No. 2(65), p. 269-277, p. 269.

<sup>49</sup> LASKI, J.H. The Basis of Vicarious Liability. *The Yale Law Journal*, 1916, No. 26(2), p. 105-135, p.111.

<sup>50</sup> GILIKER, P. Rough Justice in an Unjust World. *The Modern Law Review*, 2002, No. 2(65), p. 269-277, p. 269.

<sup>51</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.

būti laikoma pakankama netiesioginės atsakomybės priežastimi arba būtina priežastimi, be kurios neturėtų būti netiesioginės atsakomybės. Vien nepakankamos kontrolės faktas nėra laikomas *per se* pagrindu netiesioginei atsakomybei atsirasti. Būtina reikiamų sąlygų visuma<sup>52</sup>.

#### 2) Kompensacinė/„gilios kišenės“ teorija

Kompensacinė teorija pasireiškia tuo, kad asmeniui privalo būti atlyginta žala, kurią jis patyrė dėl kitų asmenų neteisėtų veiksmų. Tačiau darbdavys, kaip stipresnė santykio šalis, turi daugiau galimybių atlyginti padarytą žalą ir taip užtikrinti nukentėjusiojo teisių apsaugą. Ši teorija yra kritikuojama dėl to, kad iki galo neatskleidžia ir nepagrindžia, kodėl kompensuoti žalą turi būtent samdantis darbuotojus asmuo ir kodėl žala negalėtų būti visiškai atlyginta iš kito šaltinio. Pavyzdžiui, daugeliu atveju valstybės pajėgumas atlyginti žalą yra didesnis negu darbuotojus samdančio asmens<sup>53</sup>. Be to, taikant minėtą teoriją, kuri paremta vien ekonominiu darbdavio pajėgumu, darbdavys turėtų būti atsakingas už visus deliktus, kuriuos sukėlė jo darbuotojai, nepriklausomai nuo to, ar jie veikė atlikdami darbo, tarnybinės pareigas<sup>54</sup>. Manytina, kad žalos atsiradimo priežastys neturėtų būti paliekamos nuošaly, atsakomybę grindžiant vien ekonominiais sumetimais.

#### 3) Atgrasymo teorija

Ši teorija pasireiškia dviem pagrindinėm formom: viena orientuota į darbuotojus samdantį asmenį, kita – į darbuotoją. Pirmoji teigia, kad darbuotojus samdantys asmenys, kaip pajėgesni ekonominės rinkos dalyviai, turi palankesnes sąlygas išvengti atsitikimų, kurių metų kyla žala tretiesiems asmenims efektyviau valdant organizaciją, sukuriant tam tikras taisykles, todėl teisė padaro juos atsakingais už nelaimingų atsitikimų mažinimą. Į darbuotoją orientuota forma pateisinama tuo, kad galiausiai vis tiek egzistuoja regresio teisė ir darbuotojui teks atlyginti samdančio asmens patirtus nuostolius, todėl tai skatina darbuotojus elgtis atsakingai. Tačiau, kaip svarsto teisės mokslininkai, jeigu ši teorija teisinga, tai galėtų būti suprantama taip, kad asmuo gali būti netiesiogiai atsakingu už kitą tik tuo atveju, jeigu jis ėmėsi tam tikrų veiksmų, kad deliktas neatsirastų, tačiau taip nėra<sup>55</sup>.

#### 4) Nuostolių padalinimo teorija

Dažniausiai darbdaviai, kurie turi atlyginti žalą, atlygina ją ne vien savo sąskaita. Nuostolių atlyginimas yra sudėtinio mechanizmo dalis, kuris leidžia nuostolius paskirstyti

---

<sup>52</sup> ATIYAH P.S. *Vicarious Liability in the Law of Torts*. London: Butterworths, 1967, p. 16. Iš: GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 20.

<sup>53</sup> *Ibid*, p. 22.

<sup>54</sup> MCBRIDGE, N. *Tort law*. Pearson Longman, 2005, p. 64.

<sup>55</sup> *Ibid.*, 645.

per tam tikrą laiką. Darbdaviai dažniausiai yra juridiniai, o ne fiziniai asmenys, todėl atlyginę darbuotojo padarytą žalą, jie turi galimybę atlygintą sumą susigrąžinti padidine prekių/paslaugų kaina. Jeigu dėl rinkos reguliavimo kainos didinimas nėra galimas, nuostoliai gali būti pasidalinti tarp akcininkų arba juos padengti gali draudimo bendrovė. Taigi juridiniam asmeniui dažniausiai dėl tokių nuostolių netenka patirti didelės dalies pajamų netekimo<sup>56</sup>. Tačiau kaip ir „gilios kišenės“, ši teorija nepaaiškina, kodėl darbdavys bus atsakingas tik tuo atveju, jeigu žala padaryta einant darbo pareigas, kadangi jeigu žala padaryta darbuotojo, kuris neatlieka darbo pareigų, tai nepašalina nuostolių padalinimo teorijos reikšmės ir nuostolių padalinimas tokiu atveju lygiai taip pat reikalingas ir galimas<sup>57</sup>. Be to, kaip žinoma, samdančiu asmeniu gali būti ir fiziniai asmenys bei ne tokie finansiškai pajėgūs juridiniai asmenys, todėl tokiu atveju nuostolių pasidalinimo principas netenka reikšmės.

#### 5) Rizikos teorija

Teisės moksle pripažįstama, jog norint pagrįsti šį institutą, reikėtų orientuotis ne į darbuotojus samdančio asmens ir žalą patyrusio asmens santykius, o į darbdavio ir darbuotojo santykius. Jeigu A sutinka parduoti savo darbo jėgą B įmonei, A turi teisę reikalauti, kad B prisiimtų tam tikrą riziką už jo veiksmus. Pirmiausia todėl, kad B gaus naudą už A atliekamas darbo/tarnybines pareigas, antra, nes A atliks savo funkcijas prižiūrimas B ir veikiant jo nurodymu<sup>58</sup>. Ši teorija grindžiama bendruoju principu, nustatančiu, kad asmeniui pradėjus verslą siekiant materialines naudos, jis turi prisiimti ir riziką, kuri yra neatsiejama šio verslo dalis<sup>59</sup>. Darbuotojas šiuo atveju laikytinas vienu iš rizikos elementų. Būtina akcentuoti, kad rizikos teorija remiasi ir Lietuvos teismai. Vienoje iš nutarčių apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad darbdavio netiesioginė atsakomybė už savo darbuotojo veiksmus yra sąlygojama tuo, kad būtent tokia galima atsakomybė skatina darbdavį imtis visų įmanomų atsargumo priemonių, kad užkirstų kelią atsiradimui rizikos, kurią pats verslininkas sukuria užsiimdamas verslu bei įdarbindamas asmenis veikti jo interesais<sup>60</sup>. Nors suprantamas verslininko rizikos elementas, tačiau kyla klausimas dėl netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ne

<sup>56</sup> ATIYAH, P.S. *Vicarious Liability in the Law of Torts*. London: Butterworths, 1967, p. 20. Iš: GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p.20.

<sup>57</sup> ROGERS, W.V.H. *Winfield and Jolowicz on tort*. 17th ed. London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 593.

<sup>58</sup> NEYERS, J.W. *A theory of vicarious liability*. *ALberta Law Review*, 2006, No. 43, p. 7.

<sup>59</sup> MCBRIDGE, N. *Tort law*, Pearson Longman, 2005, p. 643

<sup>60</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje AB VST“ v. UAB „Olympic Casino Group Baltija“. Nr. 3K-3-572/2008; Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. vasario 7 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Daugvydės“ v. UAB „Kelias“, Nr. 2A-58-425/2007.

pelno siekiančiom organizacijom ir viešosioms įstaigoms, kurių tikslas nėra gauti materialinę naudą.

Yra mokslininkų, kurie netiesioginės darbdavio atsakomybės atsiradimą vertina globaliau, teigdami, kad tai būtina priemonė apsaugoti visuomenę nuo verslo subjektų vykdomos veiklos padarinių<sup>61</sup>. Remiantis visomis minėtomis teorijomis, galima išskirti, kad samdančio darbuotojus asmens netiesioginė civilinė atsakomybė dažniausiai grindžiama ekonominėmis priežastimis ir darbdavio turimomis pareigomis. Kita vertus, praktikoje šie teoriniai pagrindai ne visuomet pasiteisina, kadangi skiriasi tiek darbuotojus samdantys asmenys ir jų ekonominis efektyvumas, tiek kitos aplinkybės, kurios nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju. Nors minėtų teorijų yra nemažai ir jos yra plačiai nagrinėjamos teisės moksle, tačiau nei viena galutinai nepaneigia netiesioginės darbdavio atsakomybės prieštaravimo, kadangi kiekvienu atveju galima atrasti oponuojančių teiginių. Tačiau pastebėtina, kad dažniausiai kvestionuojamas ne instituto reikalingumas, o taikymo ribos. Atsižvelgiant į teorijų gausą, W. Rogers, besiremiantis Lordo L. Pearce mintimi, teigia, kad netiesioginės darbdavio atsakomybės doktrina atsirado ne iš labai aiškų, logiško ar teisinio principo, bet iš socialinės naudos ir teisingumo siekio<sup>62</sup>. Šiuo atveju teisingumo siekis pasireiškia pusiausvyros tarp darbdavio gaunamos naudos bei atsiradusios rizikos ieškojimu. Be to, galima teigti, kad teorijų gausa pagrindžia siekį įrodyti instituto reikalingumą, įtvirtinant poreikį apsaugoti nukentėjusio asmens teises ir užtikrinti interesų pusiausvyrą.

## 2.2. Netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumai

Netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas, įsitvirtinęs teisinėse sistemose XIX a. – XX a., su tam tikrais pakeitimais galioja iki šiol. Teigtina, kad instituto svarba nesumažėjo, o atvirkščiai – auga, atsižvelgiant į besikeičiančius darbo santykius ir jų pobūdį. Tačiau nors tai gana plačiai taikomas institutas, skirtingi teisiniai taikymo režimai, pasirinktos teorijos atsakomybei pagrįsti ir tikslų šio instituto ribų nebuvimas, lemia nevienodą šio instituto sampratą ir taikymo ypatumus skirtingose valstybėse.

Netiesioginė darbdavio atsakomybei, kaip jau minėta, būdinga tai, kad darbdavys yra laikomas atsakingu už žalą trečiajam asmeniui, kurią padarė jo darbuotojas nevykdydamas arba netinkamai vykdydamas savo pareigas. Institutas pasireiškia dvejomis galimomis formomis. Pirmosios atveju, atsakomybė darbdaviui kyla iš fakto,

---

<sup>61</sup> LASKI, J.H. The Basis of Vicarious Liability. *The Yale Law Journal*. 1916, No. 26(2), p. 105-135, p.111.

<sup>62</sup> ROGERS, W. V. H. *Winfield and Jolowicz on tort*. 17 th ed. London: Sweet & Maxwell, 2006, p. 623.

kad darbuotojo deliktas buvo padarytas jam einant darbo pareigas<sup>63</sup>. Šis modelis būdingas Lietuvos, Anglijos bei Prancūzijos teisei. Lordo Millett teigimu, šiuo atveju darbdavio atsakomybė nėra paremta tam tikru darbdavio kaltu veikimu ar neveikimu<sup>64</sup>. Todėl kai kurie teisės mokslininkai minėtą teoriją apibūdina pabrėždami, kad darbdavys atsako tik už darbuotojo darbo metu padarytą žalą, jeigu už tą žalą, padarytą ne darbo metu, atsakytų pats darbuotojas, t.y. darbdavio kaltė sutapatinama su darbuotojo kalte<sup>65</sup>. Tai vadinamasis griežtosios atsakomybės taikymo atvejis. Toks aiškinimas remiasi jau minėtu tikslu surasti pusiausvyrą tarp darbdavio gaunamos naudos ir sukuriamos rizikos. Darbdavys, įpareigodamas atlikti tam tikrus veiksmus, turi prisiimti atsakomybę už atsiradusius padarinius, kadangi būtent jis sukūrė galimybę atsirasti rizikai ir kartu turi pareigą ją valdyti. Žalos atlyginimas šiuo atveju įgyvendina teisingumo principą<sup>66</sup>.

Antrasis modelis yra paremtas kaltės principu ir reiškia, kad darbdavys atsako tik esant jo paties kaltei. Tai gali pasireikšti nerūpestingumu atrenkant, apmokant, vadovaujant darbuotojams<sup>67</sup>. Toks modelis būdingas Vokietijos teisei, kurios Civilinio kodekso 831 str. nustato, kad darbdavys nėra laikomas atsakingu, jeigu įrodo, kad buvo pakakamai rūpestingas renkantis darbuotoją arba jei žala vis tiek būtų atsiradusi net jei toks rūpestingumas būtų įgyvendintas. Be to, aptariant Vokietijoje numatytą teisinį reguliavimą, reikėtų pažymėti, kad jis yra kritikuojamas dėl per didelio palankumo darbdaviui. Tiek teismų praktika, tiek teisės mokslininkai vieningai teigia, kad atsakomybė neturėtų būti netaikoma vien už tai, kad darbdavys buvo atsakingas rinkdamasis darbuotoją. Todėl teismai, norėdami įpareigoti darbdavį atlyginti žalą, taiko kitus Vokietijos civilinio kodekso straipsnius, o ne remiasi 831 str., tiesiogiai įtvirtinančiu netiesioginės atsakomybės taikymą. Pavyzdžiui, 31 str. numato, kad asociacija yra atsakinga už žalą tretiesiems asmenims, kurią sukėlė valdybos nariai ar kiti atsakingi asmenys. Teismai išplėtė šios normos taikymą ir teigia, kad ji turi būti taikoma ir asmenims, atliekantiems vadovavimo funkcijas, pavyzdžiui, departamentų vadovams. Taip pat išplečiamos 823 straipsnio ribos, kuris numato įmonės atsakomybę jeigu ji nesugeba tinkamai organizuoti savo veiklos. Teigiama, kad darbdavys šiuo atveju turi prižiūrėti ir organizuoti ne tik įmonės veiklą, bet ir darbuotojų atliekamą darbą, tokiu

---

<sup>63</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 24.

<sup>64</sup> *Ibid.*, 65

<sup>65</sup> MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 138; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.

<sup>66</sup> BRODIE, D. Enterprise Liability: Justifying Vicarious Liability. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2007, No. 3 (27), p. 493-508, p. 496

<sup>67</sup> MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 138

būdu, kad būtų užkirstas kelias žalos atsiradimui trečiųjų asmenų atžvilgiu<sup>68</sup>. Tai nebaigtinis sąrašas pavydžių, kurie patvirtina, kad taip bandoma apriboti darbdavio galimybę išvengti atsakomybės. Tokiu būdu yra pagrindžiamas faktas, kad nors atsakomybė yra paremta kalte, tačiau ieškojimas būdų, kaip išvengti minėto reguliavimo taikymo, reiškia, kad artėjama prie griežtosios atsakomybės pripažinimo<sup>69</sup>. Nors teigiama, kad Lietuvos netiesioginės darbdavio atsakomybės teisiniam reguliavimui būdinga pirmoji teorija<sup>70</sup>, bet darbdavys atsakytų ir antruoju atveju, tačiau tuomet neturėtų atgręžtinio reikalavimo teisės į darbuotoją.

Teorijoje pripažįstama, kad pradinis netiesioginės darbdavio atsakomybės atsiradimo tikslas buvo siekis apsaugoti trečiąjį asmenį nuo situacijos, kai žalą padaręs darbuotojas bus nepajėgus ją atlyginti. Tačiau šiuolaikinėje teisėje pastebima tendencija netiesioginę atsakomybę grįsti siekiu apginti darbuotoją, kadangi laikoma, jog neteisinga taikyti atsakomybę vien asmeniui, kuris veikė darbdavio naudai<sup>71</sup>. Todėl visos Europos teisinės sistemos pripažįsta, kad nuostatos, kuriomis siekiama darbuotojo apsaugos, negali būti transformuotos taip, kad apsauga tektų darbdaviui. Tačiau kol kas tam tikri darbuotojo atsakomybės apribojimai taikomi tik kai kuriose šalyse, todėl šis principas ne iki galo įgyvendintas visose teisinėse sistemose<sup>72</sup>. Manytina, kad nėra tikslinga skirti, jog netiesioginės atsakomybės normos apsaugo vien nukentėjusį ar vien darbuotoją, kadangi šia norma turėtų būti pasiektas balansas tarp ginamų interesų. Pritartina LAT suformuluotai pozicijai, jog nustatyta atsakomybės už kitą asmenį taisykle siekiama užtikrinti, pirma, nukentėjusiojo interesus (toks mechanizmas jam garantuoja operatyvų ir realų kompensacijos gavimą, nes įmonė paprastai yra finansiškai pajėgesnė už fizinį asmenį, nereikia aiškintis konkretaus kaltininko), ir, antra, ginti ir žalą padariusį darbuotoją, iš dalies apsaugant jį nuo finansinės naštos (darbuotojui nereikia skubiai atlyginti žalos, darbdavys gali nesinaudoti regresu teise ar naudotis ja ribotai)<sup>73</sup>. O taip pat nustatytas ribojimas, jog atlyginama ne bet kokia darbuotojo veiksmais padaryta žala, o tik ta, kuri susijusi su darbo pareigų vykdymu, suponuoja ir tai, kad darbdavio interesai irgi yra saugomi. Kita vertus, kaip bus matoma iš tolimesnio nagrinėjimo, tam tikrais atvejais tikslai gali būti nepasiekti ir nukentėjusiojo ar darbuotojo interesai gali likti neužtikrinti. Tokiu atveju LAT pripažįsta, kad nukentėjusiojo asmens interesų apsaugai

<sup>68</sup> VAN DAM, C. *European tort law*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 504.

<sup>69</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 54.

<sup>70</sup> MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 138.

<sup>71</sup> VAN DAM, C. *European tort law*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 512-514.

<sup>72</sup> VON BAR, C. *The common european law of torts*. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 218.

<sup>73</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

turi būti skiriamas prioritetas<sup>74</sup>. Be minėtos santykio šalių apsaugos, suprantama ir tai, kad toks atsakomybės taikymas skatina darbdavius atsakingiau vykdyti pareigas bei stengtis išvengti žalos atsiradimo, peržiūrint esamą priežiūros mechanizmą, automatizuojant darbo procesą ar imantis kitų priemonių.

Netiesioginės darbdavio atsakomybės atveju susiklosto trejopi teisiniai santykiai. Visu pirma, tarp darbuotojo ir darbdavio, antra, tarp darbuotojo ir trečiojo asmens, kuriam padaryta žala ir trečia, tarp darbdavio ir trečiojo asmens. Todėl svarbu išskirti tam tikrus darbuotojo ir darbdavio sąvokas netiesioginės atsakomybės taikymo kontekste apibūdinančius bruožus. Darbo teisėje pripažįstama, kad darbdaviu laikytina įmonė, įstaiga, organizacija ar kita organizacinė struktūra, nepaisant nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, turinti darbinį teisnumą ir veiksnumą. Darbdaviu taip pat gali būti kiekvienas fizinis asmuo, kaip tai nurodyta Lietuvos Respublikos darbo kodekse ( toliau – DK)<sup>75</sup>. Tai reiškia, kad darbdaviai yra tiek viešieji, tiek privatūs juridiniai asmenys, atitinkamai besiverčiantys komercine veikla, viešuoju administravimu, kultūrine, socialine, švietimo, mokslo ar kitokia veikla<sup>76</sup>. Tuo tarpu tam, kad konkretus asmuo būtų pripažintas darbuotoju, jis turi atitikti toliau nurodytus kriterijus: 1) darbuotoju gali būti tik fizinis asmuo, 2) darbuotojas turi turėti darbinį veiksnumą ir teisnumą, 3) darbuotojas turi dirbti pagal darbo sutartį, 4) darbuotojas turi dirbti už atlyginimą, o ne neatlygintinai<sup>77</sup>.

Tačiau atsižvelgiant į CK 2.264 str. 2 d. nuostatas ir formuojamą teismų praktiką, galima skirti dvi kategorijas asmenų, už kurių padarytą žalą yra atsakingas juos samdantis asmuo: 1) asmenys, dirbantys pagal darbo sutartį; 2) asmenys, atliekantys darbą civilinės sutarties pagrindu. Tam, kad samdantis darbuotojus asmuo atsakytų už civilinės sutarties pagrindu darbą atliekančio asmens padarytą žalą, būtina nustatyti papildomas sąlygas, t. y. konstatuoti, jog toks asmuo veikė pagal kitos šalies nurodymus ir jai kontroliuojant. Toks teisinis reglamentavimas yra paaiškinamas skirtinga darbo sutarties ir civilinių sutarčių prigimtimi<sup>78</sup>. Taigi darbuotojo sąvoka yra platesnė negu ta, kuri yra įtvirtinta DK.

Esminė reikšmė šiuo atveju tenka pavaldumo santykio sukūrimui, ne teisiniam sutarties pobūdžiui. Pavyzdžiui, įstatyme nustatyta netiesioginė visuomenės informavimo priemonės civilinė atsakomybė – pareiga atlyginti jos darbuotojo padarytą žalą, todėl

<sup>74</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

<sup>75</sup> Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569

<sup>76</sup> TIAŽKIJUS, V. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. I – II dalis. Vilnius: Justitia, 2003, p. 80.

<sup>77</sup> *Ibid.*, p. 79.

<sup>78</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.



taikant nurodytą CK 2.24 straipsnio 5 dalies nuostatą atsižvelgtina į CK 6.264 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą darbuotojo sampratą. Jeigu visuomenės informavimo priemonė turi teisę pagal autorinę sutartį dirbančiam asmeniui duoti tam tikrus nurodymus ir tam tikra apimtimi kontroliuoti jo veiklą, toks asmuo taikant CK 2.24 straipsnio 5 dalį gali būti laikomas darbuotoju<sup>79</sup>.

Toks taikymas galioja ir užsienio valstybių teisinėse sistemose. Remiantis Vokietijoje nustatytu reguliavimu, svarbiais laikomi trys požymiai: samdantis asmuo skiria užduotis darbuotojui, darbuotojas yra integruotas į įmonės veiklą bei darbuotojas veikia samdančio asmens nurodymu<sup>80</sup>. Prancūzijoje taip pat pabrėžiama, kad tam, jog asmuo būtų pripažintas darbuotoju, jis turi veikti kito asmens nurodymais, jo kontroliuojamas ir prižiūrimas<sup>81</sup>. Nors visgi Anglijos teisė pripažįsta netiesioginės atsakomybės taikymą tik esant santykiams, paremtiems darbo sutartimi. Tačiau pažymėtina, kad ši nuostata sulaukia teisės mokslininkų kritikos, kaip neatspindinti dabartinių santykių esmės<sup>82</sup>. Būtent dėl to, kad netiesioginė atsakomybė išeina vien už darbo santykių ribų ir yra praplečiamas ratas asmenų, kuriems ji taikoma, PETL kūrėjai ragina atsisakyti tradicinės darbuotojo sąvokos, kuri gali sukelti tam tikrų neaiškumų ir įtvirtina sąvoką „pagalbininkas“<sup>83</sup>.

Toks teisinis reguliavimas, be abejo, laikytinas pagrįstu ir reikalingu, atsižvelgiant į visuomenės poreikių, paties darbo ir jo atlikimo pobūdžio pokyčius. Nustatant, kad netiesioginė atsakomybė gali būti taikoma tik asmenims, dirbantiems darbo sutarties pagrindu, būtų be priežasties atribotas laikinųjų darbuotojų, laisvai samdomų ir kitų panašioje situacijoje esančių asmenų darbas. M. Lunney teigimu, mažiau dėmesio susiklosčiusiems sutartiniams santykiams turi būti skiriama ir todėl, kad sutartis retai atspindi tai, kas iš tiesų įvyko, o tuo tarpu deliktų teisė orientuojasi į tai, ką šalys padarė, o ne į tai, ką jos turėjo padaryti<sup>84</sup>. C. von Bar iš dalies pritaria šia nuomonei, teigdamas, kad nustatant atsiradusius santykius nėra svarbu tai, ar kitas asmuo yra įdarbintas, ar

---

<sup>79</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje K. J. v. UAB „Pūkas“, Nr. 3K-3-205/2005; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje L. L. ir A. L., v. UAB „Roventa“, Nr. 3K-3-394/2008.

<sup>80</sup> SPIER, J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 119.

<sup>81</sup> *Ibid.*, p. 93.

<sup>81</sup> *Ibid.*, p. 116.

<sup>81</sup> *Ibid.*, p. 95.

<sup>82</sup> GILIKER, P., *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 143

<sup>83</sup> KOZIOL, H., et al. *Principles of European Tort Law. Volume 5. Unification of Tort Law: Damages*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2001, p. 186.

<sup>84</sup> LUNNEY, M., OLIPHAN, K.. *Tort Law: Text and Materials*, Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 760.

laikinai padeda atlikti užduotį, ar jam mokama už atliktą darbą, ir, ar šie santykiai yra paremti tam tikra sutartimi. Svarbu, kad žala atsirastų tuo metu, kai asmuo atlieka kito asmens jam paskirtą užduotį ir veikia ne savo, o nurodymus davusio asmens interesais<sup>85</sup>.

Vien tai, kad asmenys, dirbantys civilinės sutarties pagrindu, neturi tam tikrų socialinių ar darbo teisės suteikiamų garantijų, nereiškia, kad asmuo, kuriam jie dirba, negali būti taikomas atsakingu. Todėl reikėtų pritarti nuomonei, kad asmuo gali būti laikomas darbuotoju vienam tikslui – netiesioginės atsakomybės, tuo tarpu būti savarankišku kitais tikslais – socialinės apsaugos ir darbo santykių<sup>86</sup>. Pažymėtina, kad šiai nuomonei pritaria ir Lietuvos teisės mokslininkai<sup>87</sup>. Jeigu darbdavys gauna naudą iš tokių asmenų veiksmų, teisinga laikyti, kad jis privalo priimti galimus padarinius.

Iš to, kas buvo nagrinėta, galima daryti išvadą, kad esminė reikšmė apibūdinant darbuotoją šio instituto prasme teikiama dviem elementams – darbuotoju laikomas toks asmuo, kuris sukėlė žalą vykdydamas darbo pareigas ir veikdamas ne savo, o darbdavio interesais. Darbdaviu bus laikomas asmuo, kontroliuojantis darbuotoją ir turintis teisę duoti nurodymus, neteikiant esminės reikšmės sudarytos sutarties pobūdžiui. Tačiau akcentuotina, kad nors juridiniai asmenys, būdami darbuotojus samdančiais asmenimis, įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus, atsakomybė bet kokių atveju taikoma ne jiems, o tik juridiniam asmeniui.

Būtina paminėti įdarbinimą per laikinojo įdarbinimo įmones, atsižvelgiant į augantį jo poreikį bei besivystančią teismų praktiką. Pagal Įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymą (toliau - IPLĮ)<sup>88</sup>, tarp darbuotojo ir laikinojo įdarbinimo įmonės sudaroma darbo, o tuo tarpu su darbo naudotoju – civilinė sutartis. Tačiau tik tarp darbo naudotojo ir laikinojo darbuotojo susiklosto pavaldumo santykiai, kadangi pagal laikinojo darbo sutartį darbuotojas įsipareigoja paklusti darbo naudotojo nustatytai darbo tvarkai ir dirbti jo naudai. Nors jis veikia sudaręs su darbuotoju civilinę sutartį, tačiau laikomas turinčiu teisę duoti nurodymus, kontroliuoti darbo atlikimo procesą. Jeigu toks darbuotojas, atlikdamas darbo pareigas, padarytų žalą tretiesiems asmenims, už ją atsakyti privalėtų darbo naudotojas, ne laikinojo įdarbinimo įmonė. Toks aiškinimas pripažįstamas ir naujausioje teismų praktikoje<sup>89</sup>. Priešingas normos taikymas nepagrįstai apsunkintų

---

<sup>85</sup> VON BAR, C. *The common european law of torts*. Oxford: Oxford University Press, 2003, p. 2-3.

<sup>86</sup> DEAKEN, S. *Markesinis and Deakin's Tort Law*, United States: Clarendon Press, 2003, p. 671.

<sup>87</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p.128.

<sup>88</sup> Įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2011, nr. 69-3287.

<sup>89</sup> Byloje pripažinta, kad nuteistasis su laikinojo darbo naudotoju nebuvo sudaręs darbo sutarties, tačiau nusikalstamos veikos padarymo metu veikė pagal jos nurodymus ir jos kontroliuojamas, todėl laikyta, kad darbo naudotojas yra faktinis laikinojo darbuotojo darbdavys, todėl privalo atlyginti žalą. (žr. Šiaulių

laikinojo įdarbinimo įmonės padėtį, atsižvelgiant į tai, kad ji yra tik formalus darbdavys, iš laikinojo darbuotojo atliekamos veiklos negaunantis tiesioginės naudos.

Nors netiesioginė darbdavio atsakomybė apibūdina atvejus, kai žala padaroma tretiesiems asmenims, o ne pačiam darbdaviui, nei teorija, nei įstatymai neįtvirtina trečiojo asmens apibrėžimo, tačiau nagrinėjant LAT praktiką, darytina išvada, kad trečiuoju asmeniu laikytini tiek visiškai su samdančio asmens ir darbuotojo santykiais nesusiję asmenys, tiek kiti darbuotojai, kuriems dėl neteisėtų kito darbuotojo veiksmų padaroma žala<sup>90</sup>.

Todėl teigtina darbdavio ir darbuotojo susiklosto pavaldumu grįsti santykiai, tuo tarp darbuotojo ir trečiojo asmens, kuriam darbuotojas padaro žalos bei tarp darbdavio ir trečiojo asmens, kuriam darbuotojas padarė žalos, susiklosto civiliniai teisiniai santykiai, nes: 1) priklausomo darbo atlikimas yra tik šių santykių priežastis ir „fonas“, tačiau ne jų esmė; 2) šiuose santykiuose dalyvauja tik vienas iš darbo santykių subjektų, bet ne abu, todėl nėra darbo santykiams būdingų požymių<sup>91</sup>. Tai parodo netiesioginės darbdavio atsakomybės specifiškumą ir kompleksiskumą.

Be paminėtų taikymo ypatumų, verta pažymėti ir tai, kad netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymas nėra pagrindas atleisti žalą padariusį asmenį nuo atsakomybės. Nors kaip minėta pradžioje, vienu iš tikslų laikytinas siekis apsaugoti darbuotoją, tačiau siekiant santykio šalių interesų pusiausvyros ir teisingumo principo įgyvendinimo, CK 6.280 str. 1 d. numato darbdavio regreso teisę į žalos padariusį asmenį<sup>92</sup>.

Taigi darbdavio netiesioginė atsakomybė yra suprantama kaip iš įstatymo kylanti turtinė darbdavio prievolė atlyginti darbuotojo padarytą žalą, taip užtikrinant visiško žalos atlyginimo principo įgyvendinimą ir nukentėjusiojo interesų apsaugą, tačiau neatleidžiant žalą padariusio darbuotojo nuo atsakomybės. Nors atsakomybė atsiranda kaltės pagrindu, ne visos valstybės pripažįsta griežtosios atsakomybės modelį. Svarbu tai, kad šio instituto

---

apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 21 d. nuosprendis *baudžiamajoje byloje Nr. 1A-18-616/2016*)

<sup>90</sup> Pavyzdžiui, baudžiamajoje byloje kaltu dėl įvykusio nelaimingo atsitikimo ir kilusių padarinių buvo pripažintas UAB „P“ atsakingas darbuotojas V. A., dėl kurio neatsakingų veiksmų nukentėjo kitas darbuotojas, todėl teismas pagrįstai nustatė UAB „P“ civilinės atsakomybės pagrindą ir priteisė iš bendrovės atlyginti žalą nukentėjusiajam V. J. bei Valstybinei ligonių kasai. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 19 d. *nutartis baudžiamajoje byloje, Nr. 2K-341/2012*). Tuo tarpu kitoje byloje įvykusio eismo įvykiui, kurio metu buvo sužalotas D.Z., atsakinga už žalą buvo pripažinta UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ Teismas konstatavo, jeigu didesnio pavojaus šaltinio valdytojas yra darbdavys, tai už jo darbuotojo naudotu didesnio pavojaus šaltiniu padarytą žalą darbdaviui kyla deliktinė civilinė atsakomybė ne tik kaip didesnio pavojaus šaltinio valdytojui (CK 6.270 straipsnis), bet ir kaip samdančiam darbuotojus asmeniui už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojo kaltės (CK 6.264 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. birželio 29 d. *nutartis civilinėje byloje D.Z. v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“*, Nr. 3K-3-298/2007).

<sup>91</sup> MARTIŠIENĖ, B. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 150

<sup>92</sup> Plačiau nagrinėjama 4.1. skyriuje.

taikymą apriboja du specifiniai reikalavimai – darbuotoją ir darbdavį siejantys pavaldumo santykiai ir žalos padarymas vykdant darbo pareigas, tačiau šie reikalavimai kartu išplečia darbdavio netiesioginės atsakomybės taikymą ir tai nebėra vien darbo santykiais grįsta atsakomybė.

### **2.3. Netiesioginės darbdavio atsakomybės santykis su materialine atsakomybe**

Kaip matoma, netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas išsiskiria tuo, kad apima ne vien civilinės teisės normas, tačiau taip pat ir darbo teisės, taip keldamas klausimą dėl šių normų tarpusavio suderinamumo ir reikšmės.

Visų pirma, nors netiesioginė darbdavio atsakomybė yra civilinės teisės institutas ir jai atsirasti būdingos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos, tokios kaip kaltė, neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšis, tačiau taip pat būtina nustatyti tai, jog veikiama darbdavio nurodymu ir jam kontroliuojant bei žala turi būti padaryta einant darbo (tarnybines) pareigas. Teisinga teigti, kad šios sąvokos sutampa su DK 245 str. nustatytais ir teorijoje atskleidžiamomis materialinės atsakomybės sąlygomis<sup>93</sup>. Esminis skirtumas tarp šių atsakomybės rūšių yra tas, kad materialinė atsakomybė taikoma tik darbo teisiniams santykiams, t.y. atsiradusiems tarp darbuotojo ir darbdavio kaip darbo teisinių santykių šalių. Tuo tarpu netiesioginės atsakomybės atsiranda, kai žala padaroma tretiesiems asmenims, ne kitai teisinių santykių šaliai. Tačiau tai nepaneigia to, kad specialiosios šių atsakomybės rūšių sąlygos sutampa ir padeda nustatyti atsakomybės subjektus.

Iš to seka antrasis bruožas, kad netiesioginė atsakomybė nustato tokį žalos atlyginimo režimą, kuris nėra būdingas darbo teisei, t.y. žalą atlygina ne tiesiogiai ją padaręs, o už ją atsakingas asmuo. Tačiau, kaip matyti iš prieš tai nagrinėtų teorijų, norint pateisinti darbdavio netiesioginės atsakomybės institutą remiamasi ne civilinės teisės prigimtimi, tačiau iš darbo teisinių santykių kylančiais principais ir orientuojamasi į darbdavio, kaip stipresnės santykių šalies, pareigas ir galimybes.

Trečia, regresinio reikalavimo atveju, jeigu žalą trečiajam asmeniui padarė darbuotojas, taikomos DK normos. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.280 straipsnio 1 dalį atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo,

---

<sup>93</sup> Materialinės atsakomybės taikymo atveju teorijoje, kad norint nustatyti, ar žala padaryta vykdant darbo funkcijas svarbu nustatyti kelis dalykus: 1) ar žala atsirado darbuotojo darbo metu; 2) ar ji susijusi su darbuotojo darbo funkcijų vykdymu; 3) ar darbuotojas veikė pagal darbdavio nurodymus; 4) ar darbuotojas veikė darbdavio nauda. (žr. BAGDANSKIS, T., DAMBRAUSKIENĖ, G., *et. al. Darbo teisė*: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2008, p. 282)

jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad DK 254 str. numatyta, jog darbuotojas privalo atlyginti visą padarytą žalą, bet ne daugiau kaip jo trijų vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžio, išskyrus atvejus, numatytus DK 255 straipsnyje. Todėl netiesioginė darbdavio atsakomybė yra apribojama materialinės teisės normomis. Tai pateisinama siekiu apsaugoti darbuotojo, kaip silpnesnės santykio šalies, teises.

Nors netiesioginei darbdavio atsakomybei būdingos skirtingų šakų teisės normos, įstatymas jas sureguliuoja taip, kad jos galėtų būti laikomos papildančiomis šį institutą normomis, o ne konkuruojančiomis. Šiuo atveju darbo teisės normos padeda identifikuoti tiek žalą tiesiogiai padariusį asmenį, tiek atsakingą už jo padarytą žalą. Be to atsižvelgiant į darbo santykių specifiką, kartu šios normos padeda apginti darbuotojo teises, numatant regresinio reikalavimo dydžio nustatymo specifiką, todėl šiuo atveju civilinės teisės normos yra riboto taikymo darbo santykių prasme. Tai lemia skirtingi instituto taikymo tikslai ir susiklosčiusių visuomeninių santykių pobūdis.

### 3. NETIESIOGINĖS DARBDAVIO ATSAKOMYBĖS TAIKYMO SĄLYGOS

Kaip buvo pastebėta, netiesioginė darbdavio atsakomybė pasireiškia tam tikra specifika. Šiam institutui, be būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų (neteisėti veiksmai, kaltė, priežastinis ryšys, žala), būtina nustatyti specialiąsias sąlygas, kurios leidžia jį identifikuoti: turi egzistuoti darbdavio ir darbuotojo darbo ar civilinė sutartis, kurios pagrindu veikiama atitinkamo asmens nurodymu ir jam kontroliuojant, taip pat žala turi būti padaryta einant darbo (tarnybines) pareigas<sup>94</sup>. Kadangi netiesioginės darbdavio atsakomybės problematika daugeliu atveju pasireiškia per šių sąlygų taikymo ypatumus, būtina analizuoti kiekvieną sąlygą atskirai, siekiant išskirti tam tikras minėto instituto taikymo ribas.

#### 3.1. Žala

Netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas lemia pareigą darbdaviui, atsižvelgiant į bendrąsias žalos atlyginimo taisyklės, atlyginti žalą visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę. Žala laikomas nukentėjusiojo turtinio ir kitokio intereso pažeidimas, t.y. nukentėjusiojo turtiniai ar kitokie praradimai, dėl kurių nukenčiama, jo turtinė padėtis arba padaromas neigiamas poveikis jo neturtiniams interesams<sup>95</sup>.

Žala gali būti tiesioginė arba netiesioginė. Tiesioginė žala yra suprantama kaip tiesioginis neteisėto veiksmo rezultatas, atsirandantis iš karto, pažeidėjui veikiant tam tikrą objektą (pvz. turto sugadinimas, išlaidos, patirtos dėl sveikatos sužalojimo), o netiesioginė žala yra praradimai, atsirandantys dėl padarytos žalos pagrindiniam objektui, kuris yra naudojamas pelnui gauti (negautas pelnas)<sup>96</sup>. LAT praktikoje nustatant, ar patirtus nuostolius galima laikyti negautomis pajamomis, sprendžiama pagal tai: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai buvo tikėtasi jas gauti; 3) ar jos negautos dėl neteisėtų žalą padariusio asmens veiksmų<sup>97</sup>. Taigi nustatant negautų pajamų dydį būtina remtis pagrįstais kriterijais, turima informacija, kadangi jos turi atitikti realią situaciją, t.y. realias pajamas, kurios galėjo būti gautos, jeigu nebūtų padaryta žala. Be tiesioginių nuostolių ir negautų pajamų, į nuostolius pagal CK įskaičiuojamos: 1) protingos išlaidos, skirtos žalos prevencijai ar jai sumažinti; 2) protingos išlaidos,

<sup>94</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.

<sup>95</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 341.

<sup>96</sup> MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 14.

<sup>97</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-12/2005.

susijusios su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu; 3) protingos išlaidos, susijusios su nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka. Visą patirtą žalą turi įrodyti ieškovas, kadangi tai nėra preziumuojama sąlyga.

Netiesioginės darbdavio atsakomybės atveju darbdavys turi pareigą atlyginti ne tik turtinę, bet ir neturtinę žalą. Neturtinė žala suprantama kaip asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukretimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. Teisingo žalos atlyginimo principas, *inter alia*, reiškia, kad turi būti užtikrinta tokia žalą patyrusio asmens teisių apsauga, kuri nesukeltų neadekvačiai sunkių padarinių žalą atlyginti turinčiam asmeniui<sup>98</sup>. Tačiau neturtinės žalos neįmanoma tiksliai įvertinti pinigais, todėl teismas turi pareigą nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą<sup>99</sup>. Svarbu išlaikyti pažeisto asmens intereso, jam padarytos neturtinės žalos ir teisingos kompensacijos už šį pažeidimą pusiausvyrą<sup>100</sup>.

Atsižvelgiant į tai, kad žala gali būti padaryta įvairiems įstatymo saugomiems teisiniams gėriams, teismų praktika pripažįsta tam tikrą jų klasifikaciją pagal atlygintinos žalos dydį. Kai neteisėtais kito asmens veiksmais yra padaroma žala asmens sveikatai, tai sudaro pakankamą pagrindą priteisti santykinai didesnes pinigų sumas nukentėjusiems asmenims, lyginant su kompensacijų dydžiais kitų kategorijų, pavyzdžiui, dėl teisės į atvaizdą, autorinių teisių, asmens privatumo ar garbės ir orumo pažeidimo, bylose dėl neturtinės žalos atlyginimo, nes to objektyviai reikalauja pažeistos vertybės pobūdis, jos vieta vertybių hierarchijoje<sup>101</sup>.

Svarbu pažymėti, kad tai, jog žalą privalo atlyginti darbdavys, nereiškia, kad galimas didesnis žalos atlyginimas, negu įprastai. LAT yra konstatavęs, kad neturtinės žalos atlyginimas yra civilinės atsakomybės, kuriai būdingas kompensacinis pobūdis, priemonė,

<sup>98</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. UAB „Yazaki Wiring Technologies Lietuva“, Nr. 3K-3-174/2009.

<sup>99</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje E. K. v. „Baltijos“ laivų statykla, Nr. 3K-3-426/2013.

<sup>100</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje V. D. v. VšĮ Kėdainių pirminės sveikatos priežiūros centras, Nr. 3K-3-170/2010.

<sup>101</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. J. J. v. UAB „Termesta“ ir V. S., Nr. 3K-3-167/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje A. Ž. v. UAB „Ranga IV“, Nr. 3K-3-450/2006.

todėl asmuo, reikalaujantis neturtinės žalos atlyginimo, negali nepagrįstai praturtėti vien dėl to, kad už žalos atlyginimą atsakingas asmuo yra įmonė, kuri turi didesnes galimybes išmokėti kompensaciją. Šiuo atveju teismai privalėjo atsižvelgti ne tik į civilinio atsakovo (UAB „K. a. p.“) turtinę padėtį, bet ir į tai, kad pagal CK 6.280 straipsnio 1 dalį civilinis atsakovas turi regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę į žalą padariusį asmenį, todėl vertintina ir žalą padariusio asmens (nuteistojo) turtinė padėtis<sup>102</sup>. Tokia pati taisyklė turėtų būti taikoma ir turtinės žalos atlyginimo atveju. Be to, kaip matoma, minėta nutartis įtvirtina ir tai, kad nors tiesioginis skolininkas yra darbdavys, nustatant žalos atlyginimo dydį, reikšmė turėtų būti teikiama ir žalą padariusio asmens turtinei padėčiai, nors įstatymas suteikia galimybę teismui, atsižvelgiant į atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius, sumažinti žalos atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. Tačiau šios normos išplėtimą lemia atsiradusių trejopo pobūdžio santykių specifika. Be to CK 6. 253 str. numato atvejus, kada civilinė atsakomybė nėra taikoma arba nuo jos gali būti atleidžiama.

Įdomu tai, kad Anglijos teismai, taikydami deliktinę atsakomybę, yra linę papildomai priteisti baudinius (angl. *exemplary or punitive*) nuostolius. Tokiu būdu yra siekiama nubausti žalą padariusį asmenį ir atgrasyti nuo tokio elgesio ateityje. Tačiau teismų praktika rodo, kad tokie nuostoliai priteisiami ir darbdaviams, kurie yra atsakingi už darbuotojų padarytą žalą, neskiriant papildomo tyrimo darbdavio kaltei nustatyti<sup>103</sup>. Suprantama, kad ši nuostata skatina darbdavį kontroliuoti darbuotojus ir stengtis išvengti galimos žalos atsiradimo. Kita vertus, kad ji galėtų būti laikoma pertekline ir neteisinga darbdavio atžvilgiu, jeigu taikoma ir tuo atveju, kai nėra darbdavio kaltės.

Taigi žala laikytina įstatymų numatytų taisyklių arba bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimo padariniu, kuris pasireiškia tam tikrų teisės saugomų vertybių sunaikinimu ar pažeidimu. Darbdavys, kaip atsakingas asmuo, privalo atlyginti visą nukentėjusiojo patirtą žalą, susijusią su darbinių pareigų vykdymu ir atsiradusią veikiat pagal darbdavio nurodymus ir jo naudai. Priešingu atveju už atsiradusią žalą privalėtų atsakyti pats darbuotojas, tačiau bet kokių atveju, žalos atlyginimas privalo būti teisingas ir proporcingas bei atitinkantis šalių interesų pusiausvyrą.

---

<sup>102</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-196/2009.

<sup>103</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 244.



### 3.2. Neteisėti veiksmai

Deliktinės atsakomybės atveju, neteisėtų veiksmų sąvoka išplaukia iš CK 6.246 str. 1 d. ir 6.263 str. 1 d. nuostatų. Jais laikomas įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos neatlikimas arba veiksmų, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti padarymas, arba bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas, dėl kurių kitam asmeniui yra padaroma žala. Bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, jeigu žalą padaręs asmuo neįrodo esant aplinkybių, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima<sup>104</sup>. CK 6.248 str. 3 d. numatyta, kad asmuo laikomas kaltu, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Todėl nustačius kaltę visada, taikant generalinio delikto taisyklę, reikš, kad yra neteisėti veiksmai, pasireiškiantys pareigos laikytis tokio atidaus ir rūpestingo elgesio taisyklių, kad kitam asmeniui nebūtų padarytos žalos, pažeidimu<sup>105</sup>. Todėl deliktinės atsakomybės atveju užtektų nustatyti tris būtinąsias sąlygas – kaltę, žalą ir priežastinį ryšį. Tai patvirtina ir LAT praktika<sup>106</sup>.

Kaip jau buvo minėta, kiekvienu atveju atlikti veiksmai yra vertinami pagal apdairaus, rūpestingo ir atidaus žmogaus elgesio standartą (lot. *bonus pater familias*). Pareiga elgtis atsargiai, dėmesingai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems yra bendro pobūdžio pareiga, kurią turi vykdyti bet kuris asmuo. Šios pareigos laipsnis nėra vienodas visiems asmenims. Egzistuoja tam tikrų profesijų žmonės, kurių veiklai yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai<sup>107</sup>. Pavyzdžiui, gydytojas, kaip profesionalas, turi specialių žinių, t. y. žmogui gyvybiškai svarbiais klausimais žino ir gali daugiau negu kiti, be to, jis turi pripažintą teisę specialias žinias taikyti ir kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus; specialisto turima kvalifikacija sukuria teikiamų paslaugų kokybės prezumpciją, žmogus, pasiklojęs specialistu, turi jaustis saugus, todėl atitinkamos profesijos asmeniui yra taikomi griežtesni atidumo, atsargumo bei rūpestingumo reikalavimai. Tai yra esminis profesionalo atsakomybės bruožas. Gydytojo veiksmų neteisėtumas ir kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, gali būti konstatuojami esant lengvesnio laipsnio pareigos elgtis rūpestingai ir apdairiai pažeidimui negu įprastu civilinės atsakomybės atveju<sup>108</sup>. Teismas, sprenddamas sveikatos priežiūros įstaigos atsakomybės už paciento sveikatai padarytą žalą

<sup>104</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 366.

<sup>105</sup> MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. In *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia 2007, p. 67.

<sup>106</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. P. ir kt. v. Lietuvos Respublika, Nr. 3K-3-539/2012.

<sup>107</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Aničinė v. VU Onkologijos institutas, Nr. 3K-3-438/2003.

<sup>108</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje D. B. v. VŠĮ Kauno medicinos universiteto klinikos, Nr. 3K-3-408/2009.

klausimą, gydytojų veiksmus turi vertinti ne jų rezultato, o proceso aspektu, t. y. ar konkrečioje situacijoje medicinos paslaugos buvo teikiamos dedant maksimalias pastangas, imantis visų galimų ir reikalingų priemonių ir jas naudojant atidžiai, rūpestingai ir kvalifikuotai<sup>109</sup>.

Aptariant neteisėtų veiksmų pobūdį, pažymėtina, kad CK 6.264 straipsnis, reglamentuojantis darbdavio atsakomybę už žalą (tiek turtinę, tiek neturtinę), atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės, neapriboja darbdavio atsakomybės priklausomai nuo to, kokius neteisėtus veiksmus atliko darbuotojas, jeigu jie buvo padaryti jo pareigų ribose. Teismų praktika taip pat patvirtina, kad darbdaviui atsakomybė pagal šį straipsnį kyla nepriklausomai nuo to, ar darbuotojas pažeidė bendrąją pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais nepadarytų žalos, ar padarė administracinės, ar baudžiamosios teisės uždraustas veikas<sup>110</sup>. Tai pagrindžia nagrinėtos LAT praktikoje situacijos, pavyzdžiui, vienoje iš jų žala trečiajam asmeniui buvo padaryta tikrovės neatitinkančių ir asmens reputaciją žeminančių duomenų paskelbimu<sup>111</sup>, tuo tarpu kitoje žalą padaręs asmuo A. P. buvo nuteistas pagal BK 138 str. 1 d. (nesunkus sveikatos sutrikdymas)<sup>112</sup>, bet kadangi abejais atvejais žala buvo susijusi su darbinių pareigų atlikimu, pareiga atlyginti žalą kilo darbdaviui.

Pastebima, kad LAT tam tikrais atvejais skiria dėmesį darbdavio neteisėtų veiksmų tyrimui<sup>113</sup>. Suprantama, samdantis darbuotojus asmuo privalo ne tik pats laikytis įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų, stengtis nepadaryti kitiems civilinių teisinių santykių dalyviams žalos, bet ir kontroliuoti savo darbuotojų elgesį. Toks asmuo yra atsakingas už tai, kad jo darbuotojai, atlikdami darbo pareigas, laikytųsi teisės aktų reikalavimų, nepažeistų bendrojo pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai ir tokiu būdu nepadarytų kitiems žalos<sup>114</sup>. Tačiau ši atsakomybės rūšis pasireiškia tuo, kad būtent darbuotojo neteisėti veiksmai yra laikomi pakankama sąlyga kilti atsakomybei. Darbdavio neteisėti veiksmai tam tikrais atvejais, žinoma, irgi gali būti žalos trečiajam asmeniui priežastis, tačiau tai nereiškia, kad jie būtini kiekvienu atveju.

---

<sup>109</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. *VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos*, Nr. 3K-3-478/2008.

<sup>110</sup> Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje V. R. ir atsakovo V. V. TŪB „*Santimas*“, Nr. 2A-814-555/2015.

<sup>111</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. UAB „*Šilo bitė*“, Nr. 3K-3-392/2010.

<sup>112</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-434/2009.

<sup>113</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje *Autodesk Incorporated ir Microsoft Korporacija v. UAB „Technoverslas“*, Nr. 3K-3-385/2013.

<sup>114</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „*Ratas*“, Nr. 3K-3-114/2011.

Kadangi neteisėtumas nėra preziumuojamas, ieškovas, šiuo atveju žalą patyręs trečiasis asmuo, turi įrodyti, kad žalą sukėlė tam tikri darbuotojo veiksmai, kurie pasireiškė netinkamu pareigų vykdymu arba bendrosios pareigos elgtis rūpestingai pažeidimu.

### 3.3. Kaltė

Kaltė gali būti suprantama subjektyviaja ir objektyviaja prasmėmis. Subjektyviaja prasme kaltė suprantama kaip asmens psichinis santykis tarp asmens elgesio ir siekiamų žalingų padarinių atsiradimo. Civilinėje teisėje nėra svarbus žalą padariusio asmens veiksmų vidinis vertinimas, asmens požiūris į savo veiksmus, į jų pasekmes bei asmens elgesio visuomeninis įvertinimas. Į pirmą eilę iškeliamas žalą padariusio asmens faktinio elgesio ir tam tikro elgesio standarto santykis<sup>115</sup>. CK 6.248 str. 1 d. numatyta, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties numatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės. Šio straipsnio 3 dalis nustato kaltės sampratą. Laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes, jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Taigi remiamasi objektyviuoju kaltės suvokimu. Nustatant kaltę civilinės atsakomybės taikymo tikslais galima teigti, jog lyginami du elgesio standartai: pirma, faktinis asmens elgesys konkrečioje situacijoje ir, antra, hipotetinis protingo, rūpestingo asmens objektyvus elgesio standartas: jeigu yra šių dviejų elgesio modelių neatitiktis, turi būti konstatuota kaltė<sup>116</sup>.

Kaltė pagal formą yra skirstoma į tyčią ir neatsargumą. Tyčia laikomas toks asmens elgesys, kai sąmoningai siekiama padaryti žalos arba sąmoningai leidžiama jai atsirasti. Neatsargiu laikomas elgesys, kai asmuo atitinkamomis aplinkybėmis elgiasi nepakankamai apdairiai, rūpestingai, atidžiai. Neatsargumas savo ruožtu skirstomas į didelį neatsargumą ir paprastą neatsargumą, Didelis neatsargumas – tai paprasčiausių atidumo, rūpestingumo taisyklių nepaisymas. Paprastas neatsargumas – tai griežtesnių rūpestingumo, atidumo taisyklių pažeidimas<sup>117</sup>. Kaltės forma civilinės atsakomybės atsiradimui reikšmės neturi. Tačiau nustatant atsakomybės dydį, jos ribojimus ir kitus susijusius klausimus, kaltės forma laikoma viena iš pagrindinių sąlygų.

Samdančio darbuotojus asmens kaltės ypatybė pasireiškia tuo, kad jo kaltė yra sutapatinama su darbuotojo kalte ir darbdavys atsako už darbuotojo darbo metu padarytą

<sup>115</sup> Teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. 2000, Nr. 13.

<sup>116</sup> MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. In, *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*, Vilnius: Justitia, 2007, p. 61

<sup>117</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 339

žalą, jei už tą žalą ne darbo metu atsakytų pats darbuotojas<sup>118</sup>. Jeigu nustatoma, kad darbdavio darbuotojai yra padarę tam tikrus pažeidimus, tai darytina išvada, jog yra ir darbdavio kaltė<sup>119</sup>. Toks principas taikomas, kaip jau minėta, Lietuvoje, Anglijoje, Prancūzijoje. Vokietijoje taikomas darbdavio kalte paremta netiesioginė atsakomybė. Tačiau pastebėtina, kad LAT nutartyse tam tikrais atvejais nagrinėja tiek darbuotojo, tiek darbdavio kaltę. Pavyzdžiui, nagrinėjamoje byloje ieškovas prašė priteisti iš atsakovo, kurio apsaugos darbuotojas naktiniame klube sužalojo ieškovą ir buvo pripažintas kaltu baudžiamojo proceso tvarka, neturtinės žalos atlyginimą. Teismas konstatavo, kad kasatorius, kaip apdairus ir rūpestingas verslininkas, turėjo galimybę jam priklausančiame naktiniame klube lankytojų saugumo užtikrinimui sudaryti sutartį su subjektu, turinčiu teisę tokias paslaugas teikti ir veikiančiu pagal Asmens ir turto saugos įstatymo nuostatas, todėl nepatikrinęs, ar toks asmuo atitinka šiuos reikalavimus, elgėsi nerūpestingai ir neapdairiai<sup>120</sup>. Tačiau manytina, kad asmeninės darbdavio kaltės konstatavimas neturi būti laikomas būtinu netiesioginei atsakomybei kilti. Bet jis tam tikrais atvejais daro įtaką žalos atsiradimui, todėl galima skirti dvi situacijas:

- 1) kai yra darbuotojo kaltė dėl žalos atsiradimo (pavyzdžiui, darbdavio kaltės nėra, nes darbuotojas buvo tinkamai instrukuotas dėl atliekamo darbo);
- 2) kai darbuotojo kaltės dėl žalos atsiradimo trečiajam asmeniui nėra (pavyzdžiui, neinstrukuotas dirbti su specialiaisiais įrenginiais darbuotojas padaro žalą trečiajam asmeniui)<sup>121</sup>.

Darbdavio netiesioginė atsakomybė kiltų abiem atvejais, tačiau tik tuo atveju, kai nėra jo paties kaltės, jis įgytų regreso teisę į žalą padariusį asmenį. Todėl teigtina, kad darbdavio ir darbuotojo kaltė sutapatinama tik nesant ginčo, kadangi jam atsiradus, teismas ištirs ir tai, kiek darbdavio neteisėti veiksmai prisidėjo prie žalos atsiradimo. Tačiau darbuotojo kaltės konstatavimo užtenka netiesioginei darbdavio atsakomybei kilti, nėra būtinas darbdavio asmeninės kaltės faktas.

### 3.4. Priežastinis ryšys

Pagal CK 6. 247 str. atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal

<sup>118</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.

<sup>119</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje D. G. v. „Minskžilstroj“, Nr. 3K-3-640/2003.

<sup>120</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.

<sup>121</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 137.

jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Todėl priežastiniam ryšiui konstatuoti užtenka įrodyti, kad skolininko elgesys yra pakankama nuostolių atsiradimo priežastis, nors ir ne vienintelė<sup>122</sup>. Šiuo atveju svarbu paminėti, jog skiriamas teisinis ir faktinis priežastinis ryšis. Nustatant faktinį priežastinį ryšį, vertinama, ar žala būtų atsiradusi, jeigu nebūtų buvę atlikta neteisėtų veiksmų, t.y. neteisėti veiksmai yra ekvivalentinė žalos atsiradimo priežastis. Antrasis etapas, reikalingas taikant civilinę atsakomybę, teisiniam priežastiniam ryšiui nustatyti, kai sprendžiamas klausimas, ar teisiniai padariniai (civilinės atsakomybės taikymo požiūriu) nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo<sup>123</sup>. Civilinei atsakomybei taikyti gali užtekti teisinio priežastinio ryšio konstatavimo. Taip pat svarbu paminėti, kad priežastinis ryšys gali būti tiesioginis, kai dėl teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala atsirado tiesiogiai, ir netiesioginis, kai atsakovo veiksmis tiesiogiai nepadarytas neigiamas turtinis poveikis, bet sudarytos sąlygos žalai atsirasti ar jai padidėti<sup>124</sup>.

LAT praktikoje pažymima, kad samdančio darbuotojus asmens atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės, atveju priežastinis ryšys yra dvejopo pobūdžio – jis turi būti nustatytas ne tik tarp darbuotojo veiksmų ir žalos, tačiau taip pat tarp samdančio darbuotojus asmens ir žalos padariusio asmens veiksmų<sup>125</sup>.

Aptariant antrąjį priežastinio ryšio aspektą, teigtina, kad jis reiškia darbo ar kitų teisinių santykių tarp darbuotojus samdančio asmens ir darbuotojo egzistavimą. Tokio ryšio buvimas sukuria pareigą darbdaviui prisiimti riziką ir kartu teisę kontroliuoti bei duoti nurodymus. Todėl tik tokiu atveju galima darbdavio atsakomybė. Nors pažymėtina, kad vienoje iš nutarčių antrasis priežastinio ryšio aspektas buvo vertinamas pagal tai, ar egzistuoja darbdavio neteisėtos veikos faktas ir nustačius, kad darbdavys buvo pakankamai atsakingas kontroliuodamas darbuotojų elgesį, buvo pripažinta, kad neegzistuoja antrasis priežastinio ryšio aspektas. Tokiu atveju konstatuota, kad nesant abiejų priežastinio ryšio aspektų, nėra pagrindo spręsti apie priežastinio ryšio, kaip samdančio darbuotojus asmens civilinės atsakomybės sąlygos, egzistavimą<sup>126</sup>. Manytina, kad toks priežastinio ryšio interpretavimas galimas tik tais atvejais, kai darbuotojo veikla išeina už jo pareigų ribų, siekiant praplėsti netiesioginės atsakomybės taikymą, tačiau

<sup>122</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 338.

<sup>123</sup> MIZARAS, V. *Lietuvos deliktų teisės aktualijos ir tendencijos. Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos: mokslinių straipsnių rinkinys*, Vilnius: Justitia, 2007, p. 69.

<sup>124</sup> *Ibid.*

<sup>125</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011.

<sup>126</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Autodesk Incorporated ir Microsoft Korporacija v. UAB „Technoverslas“, Nr. 3K-3-385/2013.

kitais atvejais, bendroji taisyklė yra būtent tokia, kad antrasis priežastinio ryšio aspektas vertintinas tuo aspektu, ar šalis sieja pavaldumu grįsti santykiai, kurie sukuria pareigą darbdaviui kontroliuoti jo žinioje esančius asmenis ir galimybę taikyti netiesioginę darbdavio atsakomybę.

### 3.5. Žalos padarymas vykdant darbo pareigas

Tai yra viena iš specialiųjų sąlygų, kurios egzistavimas yra būtinas norint taikyti netiesioginę darbdavio atsakomybę. Kartu tai netiesioginę darbdavio atsakomybę ribojantis kriterijus, kadangi priešingu atveju darbdavys privalėtų atsakyti už bet kokią žalą, kurią padarė jo darbuotojas, taip pastatant darbdavį į jo padėtį bloginančią ir netiesioginės atsakomybės tikslų neatitinkančią situaciją. Pastebėtina, kad netiesioginės darbdavio atsakomybės ribojimai atsirado kartu su aptariama doktrina, taip siekiant užtikrinti teisingą žalos atlyginimą<sup>127</sup> ir iki šiol galioja ir kitose valstybėse<sup>128</sup>.

Preziumuojama, kad darbuotojas padarė žalos eidamas darbo pareigas, todėl atsakovas, norėdamas išvengti atsakomybės, privalo įrodyti, kad darbuotojas žalą padarė ne eidamas savo darbinės pareigas<sup>129</sup>. LAT praktikoje įtvirtinama, kad darbinių (tarnybinių) pareigų atlikimu laikoma bet kokia veikla, susijusi su veikimu vykdant darbdavio nurodymus ir jo interesais. Esminę reikšmę šios normos taikymui turi aplinkybė, kad darbuotojas žalos padarymo metu atliko veiksmus, susijusius su darbo procesu, o ne veikė savo asmeniniais interesais kaip privatus asmuo<sup>130</sup>. Tačiau atsižvelgiant į tai, jog toks pakankamai platus teismo aiškinimas ne visais atvejais atsako į kylančius probleminius klausimus, būtina analizuoti atskirus taikymo aspektus, siekiant atskleisti reikalavimo turinį.

Pirminis šaltinis, siekiant nustatyti darbo pareigas, yra sutartis. DK 99 straipsnio, reglamentuojančio darbo sutarties sudarymą, 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad darbo sutartis laikoma sudaryta, kai šalys susitarė dėl darbo sutarties sąlygų, įtvirtintų DK 95 straipsnyje. Kiekvienoje darbo sutartyje šalys privalo sulygti dėl būtinųjų sutarties sąlygų: darbuotojo darbovietės (įmonės, įstaigos, organizacijos, struktūrinio padalinio) ir darbo funkcijų, t. y. dėl tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbo arba tam tikrų pareigų. Šiuo atveju profesija galėtų būti suprantama kaip darbo veiklos sritis, apimanti

<sup>127</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p.149.

<sup>128</sup> Prancūzijos civilinis kodeksas numato, kad žala bus atlyginama tik tuo atveju, jeigu padaryta einant darbo funkcijas, Anglijos teismai naudoja darbo pareigų atlikimo sąvoką, Vokietijos civilinis kodeksas – vykdant pavestą užduotį.

<sup>129</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje D. M. v. UAB „Cherba“, Nr. 3K-3-1237/2000.

<sup>130</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-434/2009.

darbo funkcijas, tikslus ir pobūdį. Specialybė yra siauresnė darbo veiklos pagal tam tikrą profesiją sritis, kuriai reikia specialių žinių ir įgūdžių, kvalifikacija – darbuotojo pasirengimo tam tikrai specialybei laipsnis, o pareigos – darbovietėje pagal galiojančią etatų struktūros schemą tarnautojams nustatytas darbas<sup>131</sup>. Tačiau svarbu pažymėti, kad darbo sutartyje sulygstama ne dėl konkrečių darbų, o dėl tam tikros rūšies darbų atlikimo, t.y. dėl tam tikros darbo funkcijos vykdymo. Todėl darbuotojas privalo atlikti visokius darbus, kurie priskiriami jo darbo sutartyje sulygtai profesijai, specialybei ir kvalifikacijai, nebent pačioje darbo sutartyje būtų aptarta, kad tam tikri darbai jam nebus pavedami arba pavedami tik tam tikri pildomi darbai<sup>132</sup>. Tačiau tuo atveju į esamą darbo sutartį reikia įtraukti naują sąlygą, kad viso sutarties galiojimo metu (arba tam tikrą laikotarpį) darbuotojas greta pagrindinių pareigų ar pagrindinio darbo eis tam tikras papildomas pareigas ar dirbs tam tikrą papildomą darbą ir gaus už tai papildomą darbo užmokestį<sup>133</sup>. Darbdavys neturi teisės reikalauti atlikti darbo, kuris nėra sulygtas darbo sutartimi, išskyrus tam tikrus specialius atvejus.

Be darbo sutarties, darbuotojo funkcijas ir pareigas papildomai gali nustatyti pareigybės aprašymai, nuostatai ar kiti lokaliniai teisės aktai. Nors valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims jie yra privalomi, tačiau samdant darbuotojus pagal darbo sutartį ne visuomet sudaromi. Juose, be darbo funkcijų ir sąlygų, gali būti nurodoma atsakomybė, pavaldumas ir kiti reikalavimai. Darbdavys privalo tinkamai organizuoti darbą – visų pirma, užtikrindamas, kad darbuotojai tiksliai žinotų savo pareigas, jų atlikimo tvarką – supažindinti su darbo tvarkos taisyklėmis, pareigybės aprašymuose ir nuostatuose (DK 227 straipsnio 1 dalis, 229-232 straipsniai)<sup>134</sup>. Pasak T. Bagdanskio, gali būti išskiriami šie darbuotojo atribojimo atvejai, kurie padėtų nustatyti, ar veikla atitiko pareigas:

- 1) tiksliai apibrėžiama darbuotojo darbo funkcija (pareigos) jeigu darbuotojas atlieka tai, kas jam nepriskirtina, vadinasi jis viršija darbo funkcijų ribas.
- 2) tiksliai apibrėžiamas darbo funkcijos įgyvendinimo būdas; jeigu darbuotojas darbą atlieka kitu būdu, vadinasi jis nesilaiko darbo atlikimo nuostatų<sup>135</sup>.

---

<sup>131</sup> TIAŽKIJUS V. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. I – II dalis. Vilnius: Justitia, 2003, p. 49.

<sup>132</sup> *Ibid.*, p. 114.

<sup>133</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. Zarasų rajono savivaldybės taryba, Nr. 3K-3-130/2012.

<sup>134</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. UAB „Baltijos parkai“, Nr. 3K-3-351/2006.

<sup>135</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 133.

Tačiau aptariant siūlomus kriterijus, reikėtų išskirti kelis pagrindinius aspektus. Pirma, kaip bus matyti iš tolimesnio temos nagrinėjimo, net tai, kad darbuotojas atlieka darbą kitu būdu, negu buvo sutarta, nepaneigia to, kad buvo veikiama darbdavio interesais ir jo rizika, todėl darbdavys vis tiek galėtų būti laikomas atsakingu. Vien tikslus apibūdinimas nėra problemą išsprendžiantis kriterijus. Antra, toks tikslus pareigų ir nurodymo, kaip atlikti funkcijas, apibrėžimas galėtų būti vertinamas kaip per daug ribojantis netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymą, kadangi darbdaviui užtektų vien tiksliai nusimatyti visas darbuotojo pareigas atsakomybei išvengti. Taip pat svarbu ir tai, kad darbų atlikimas yra kompleksiškas procesas, susidedantis dažnai iš įvairių užduočių atlikimo, todėl nėra įmanoma aiškiai aprašyti kiekvieno darbuotojo atliekamo veiksmo. Tokiu atveju galima kalbėti ir apie numanomus įgaliojimus. Pavyzdžiui, CK 2.185 str. nustato, kad atstovaujamas gali pavesti savo darbuotojams atlikti veiksmus, kurie tam tikroje verslo srityje yra kasdieniniai ir įprastiniai, neišduodamas prokūros. Preziumuojama, kad parduotuvėje ar sandėlyje dirbantys darbuotojo be specialaus įgaliojimo turi teisę parduoti, išduoti ar priimti prekes, taip pat pretenzijas dėl prekių kiekio ir kokybės<sup>136</sup>. Todėl sutartis ir iš jos sekantys kiti aktai galėtų būti laikomi pradiniu tašku atsakomybei nustatyti, bet ne esminiu ir vieninteliu kriterijumi.

Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad darbo sutarties sąlygos gali būti nustatytos ne tik rašytinėje darbo sutartyje, teisės aktuose, bet gali būti teismo nustatytos iš darbo sutarties šalių elgesio, atliekamų veiksmų, kitų reikšmingų aplinkybių apie faktinį sutarties vykdymą, kurie sudaro pagrindą spręsti, kad darbo teisinių santykių metu buvo šalių susitarimas atitinkamą elgesį, veiksmus ir kt. vertinti kaip vieną sutarties sąlygų<sup>137</sup>. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų kilo ginčas, ar tepalų ir filtrų prekybos padalinyje vadybininko pareigas einantis asmuo turėjo teisę atlikti užsakymus. Bendrovės atstovas teigė, kad užsakymų pateikimas ir prekių priėmimas nėra tokio pobūdžio veiksmai, kuriems atlikti T. R. buvo įdarbintas atsakovo bendrovėje, tačiau atsižvelgiant į kitas faktines aplinkybes ir susiklosčiusią darbo praktiką įmonėje, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, jog nėra pagrindo teigti, jog buvo viršytos pareigos ir darbdavys neturi pareigos atsakyti už darbuotojo veiksmus<sup>138</sup>. Be to, tam tikrais atvejais gali net nebūti sudarytos sutarties, pavyzdžiui, nelegalaus darbo atveju<sup>139</sup>. Vien tai, kad dėl vienos iš

---

<sup>136</sup> *Ibid.*, p. 130.

<sup>137</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje A. M. v. UAB „Emira“, Nr. 3K-3-62/2013.

<sup>138</sup> Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. vasario 7 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Daugvydės“ v. UAB „Kelias“, Nr. 2A-58-425/2007.

<sup>139</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje E. J. v. UAB „Pikunda“, Nr. 3K-3-55-378/2016.



šalių kaltės nėra sudaryta darbo sutartis, negali apriboti nukentėjusiojo teisės gauti žalos atlyginimą. Todėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas faktinėms aplinkybėms, neapsiribojant vien sutarčių nuostatomis.

Teigtina, kad veiksmai, kuriuos asmuo turi teisę atlikti ir kurie laikomi padarytais darbo pareigų ribose, siejami su darbo ir pareigų pobūdžiu. Bendrosios teisės tradicijoje ilgą laiką geriausiai atskleidžiančiu darbo pareigų ribas laikytas *Salmond* testas, kuris numatė, kad darbuotojas padarė žalą atlikdamas darbo pareigas, jeigu samdantis asmuo nurodė atlikti veiksmą, dėl kurio kilo žala, arba jeigu net ir nenurodė atlikti tam tikro veiksmo, tačiau atlikti neteisėti veiksmai yra susiję su tais, kuriuos darbdavys iš tiesų liepė atlikti<sup>140</sup>. Tačiau pastebėjus sunkumus stengiantis pritaikyti minėtą taisyklę praktikoje, jos buvo atsisakyta, kadangi remiantis šiuo testu negalėjo būti pateisinti darbuotojo tyčiniai veiksmai, nes priešingu atveju, jis turėtų būti plečiamas taip, jog numanomi įgaliojimai apimtų ir veiksmus, kurių nei vienas protingas darbdavys nebūtų niekada sutikęs nurodyti atlikti<sup>141</sup>. *Salmond* testą pakeitė glaudaus ryšio (angl. *close connection*) testas, kuris reiškė, kad neteisėtas veiksmas turi būti taip artimai susijęs su veiksmu, kurį asmuo buvo įgaliotas atlikti, kad galėtų būti laikomas atliktu einant darbo pareigas. Veiksmas bus laikomas atliktu einant darbo pareigas, jeigu jis gali būti įvardintas kaip būdas, nors ir netinkamas, atlikti darbą, kuriam asmuo buvo įdarbintas. Tai apima neatsargumą, nepaklusimą instrukcijoms, netgi tyčinius veiksmus, bet ne tuos atvejus, kad atitinkamas darbas sukėlė galimybę padaryti pažeidimą<sup>142</sup>. Pavyzdžiui, *Lister v Hesly Hall* byloje asmuo dirbo prižiūrėtoju elgesio sunkumų turinčių berniukų mokykloje. Buvo pripažinta, kad prižiūrėtojas seksualiai išnaudojo auklėtinius. Teismas pasakė, kad mokykla, kaip darbdavys, įsipareigojo rūpintis berniukais ir šiuo tikslu buvo įdarbintas minėtas prižiūrėtojas. Todėl byloje rastas labai artimas ryšys tarp asmens pareigų, ir žalos, kuri buvo sukelta prievartiniais veiksmais, kadangi tai buvo padaryta asmeniui atliekant pareigas. Tačiau taip pat pastebėtina, kad ryšys nebūtinai turi būti labai artimas kaip *Lister* byloje, užtenka, kad jis būtų pakankamas. Pavyzdžiui, *Mattis v Pollock* byloje, apsaugos darbuotojas smarkiai sužeidė į klubą norėjusi patekti asmenį. Nors nagrinėjamu atveju buvo galima įžvelgti keršto elementą, kadangi konfliktai tarp asmenų buvo kilę ir anksčiau, tačiau atsižvelgiant į tai, kad darbdavys suteikė leidimą jėgos naudojimui, buvo pripažinta, jog egzistuoja pakankamas ryšys tarp atliktų veiksmų ir darbuotojo pareigų. Teismas pasakė, kad svarbu atsakyti į klausimą, ar ryšys yra toks

<sup>140</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2010, p. 157.

<sup>141</sup> *Ibid.*, p. 160.

<sup>142</sup> SPIER, J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 69.

artimas, kad būtų galima sakyti, jog jis yra teisingas ir pagrįstas laikyti darbdavį atsakingu<sup>143</sup>. Tačiau nesutarimai, kokio lygio artimo ryšio reikalaujama, kelia toliau diskusijas dėl testo taikymo.

Nagrinėjant Prancūzijos teismų praktiką, pastebima, kad reguliavimas yra gerokai platesnis, lyginant su taikomu Anglijoje. Laikoma, kad darbuotojas veiks savo funkcijų ribose, neatsižvelgiant į jo motyvus, jeigu jo atliekamos pareigos suteikia galimybę atlikti pažeidimą, arba jeigu pažeidimas atliekamas darbo laiku ar darbo vietoje, arba priemonės, kurios naudojamos pažeidimui atlikti, yra naudojamos ir darbo pareigoms atlikti. Netiesioginei darbdavio atsakomybei kilti užtenka objektyvaus ryšio buvimo. Toks reikalavimas yra išpildomas jeigu žala atsirado darbo valandų metu. Tai reiškia, kad darbdavys bus laikomas atsakingu už telefono sąskaitas, kurios atsirado darbuotojui dirbant kliento įmonėje, nepaisant to, kad tai nebuvo iš esmės susiję su atliekamu darbu ir veikta savo interesais<sup>144</sup>. Darbdavys galėtų išvengti atsakomybės tik tuo atveju, jeigu darbuotojas veiktų visiškai kitu būdu, neturinčiu jokio ryšio su jo darbu arba nukentėjęs asmuo žinotų, jog darbuotojas veikia savo asmenine rizika<sup>145</sup>.

Anglijos teisė atsisako tokio plataus taikymo ir testo, kuris paremtas vien galimybės kilti rizikai taikymo. Teigiama, kad atsitiktinis ryšys, kurs pagrįstas atlikimo laiku ar vieta yra nepakankama. Pavyzdžiui, savavališkas ir atsitiktinis darbuotojo išpuolis, kuris įvyktų darbdavio patalpose darbo valandomis vargu ar galėtų pateisinti darbdavio atsakomybę. Toks išpuolis mažai tikėtina, kad būti susijęs su verslu, kurį darbdavys vykdo ar tuo, ką darbuotojas buvo paprašyta padaryti, vadinasi, taip pat nesusijęs su tam tikra rizika, kuri buvo sukurta. Taip pat atsakomybės atsiradimas už tokius veiksmus būtų priešingas prevencinei funkcijai, kadangi nėra nieko, ką darbdavys galėtų padaryti, kad išvengtų atsitiktinės rizikos, kadangi ji yra visuomet. Todėl atsakomybė turėtų būti taikoma tik tuomet, kai yra glaudesnis ryšys tarp rizikos, kurią sukuria darbas bei teisės pažeidimo, kuris buvo padarytas, tačiau jokių būdu ne atsitiktinė rizika<sup>146</sup>. Tokiai pozicijai pritaria ir T. Bagdanskis<sup>147</sup>.

Kaip matoma, valstybės neturi vieno bendro darbo pareigų apibrėžimo. PETL ir DCFR taip pat numato nagrinėjamos sąvokos reikalavimą. PETL naudoja išsireiškimą funkcijų ribose, tuo tarpu DCFR – atliekant darbo pareigas arba įgaliojimus. PETL aiškinamas

<sup>143</sup> OUGHTON, D., MARSTON J. *Law of torts*. Oxford University Press, 2006, p. 115.

<sup>144</sup> VAN DAM, C. *European tort law*. New York: Oxford University Press, 2007, p. 515.

<sup>145</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law: A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 185-188.

<sup>146</sup> *Ibid.*, p. 189.

<sup>147</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 127.

reguliavimas atitinka Prancūzijos teismų taikomą tam tikro ryšio buvimą tarp atliekamos užduoties ir padarytos žalos, kadangi teigiama, kad sąvoka darbo funkcijos turi būti suprantamos plačiausia prasme. Tuo tarpu DCFR pateikia kiek siauresnį suvokimą, teigiant, kad atsakomybė taikoma tik tais atvejais, kai veikiama pareigų ar įsipareigojimų ribose, tai patikslinama sakant, kad riba priklauso nuo to, ar buvo veikiama darbdavio įtakos ribose ar savo tikslais. Sąvoka apima tiek tyčinius, tiek neatsargius veiksmus. Tačiau toks reguliavimas nesuteikia jokio teisinio aiškumo, kadangi nėra numatyta, kas yra laikoma darbdavio įtakos ribomis. Matoma, kad Europos mokslininkai nesutaria, koks ryšys turėtų būti laikomas pakankamu. Aiškumo trūkumas leidžia teigti, kad šie dokumentai kol kas visiškai nepadedą atskleisti darbinių pareigų turinio, tik įtvirtindami tokį reikalavimą. Kita vertus, jie vis dėlto pagrindžia, kad darbdavys negali būti laikomas atsakingu už visus veiksmus, kuriuos atliko darbuotojas.

Siekiant įvertinti, ar egzistuoja pakankamas ryšys tarp pareigų ir atlikto veiksmo, kuris sukėlė žalą, būtina pažymėti, kad tokie atvejai, kai darbuotojas pasirenka netinkamą būdą įgyvendinti jam priklausančias funkcijas, nereiškia, kad jo veiksmai neatitinka pakankamam ryšiui keliamų reikalavimų ir išeina už darbo pareigų ribų. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų asmuo, eidamas UAB „I“ sargo pareigas, konflikto metu tyčia kumščiu sudavė smūgį į dešiniąją veido pusę nukentėjusiajam R. Z. Teismas pripažino, kad konflikto priežastys yra betarpiškai susijusios su D. R. vykdytomis sargo pareigomis – nuteistajam atliekant į įmonės teritoriją įvažiuojančių ir išvažiuojančių transporto priemonių kontrolę. Konstatuota, kad D. R. padarė nusikalstamą veiką darbo metu ir darbo vietoje, nors ir pasirinkęs netinkamą pareigų atlikimo būdą, bet veikdamas darbdavio interesais<sup>148</sup>. Ši nutartis taip pat patvirtina ir tai, jog darbuotojo kaltės forma netiesioginės atsakomybės nustatymui neturi esminės reikšmės. Žala gali būti tiek tyčinių, tiek neatsargių veiksmų padarinys.

Nemažai klausimų kelia atvejai, kai darbuotojai padaro žalos elgdami būdu, kuris prieštarauja darbdavio nurodymams arba yra pastarojo uždrausti. Šiuo atveju netiesioginės atsakomybės taikymas priklauso nuo to, kokie veiksmai buvo uždrausti, kadangi draudimas savaime nereiškia, kad atsakomybė negalėtų būti taikoma. Galima skirti dviejų tipų darbdavio nurodymus: 1) nurodymai, kurie apibrėžia darbuotojui pavesto darbo ribas, ir 2) darbdavio nurodymai, apibrėžiantys, kaip darbuotojui pavestas darbas turi būti atliekamas<sup>149</sup>. Jeigu buvo uždraustas tik tam tikras darbo atlikimo būdas,

---

<sup>148</sup> Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-163-634/2015.

<sup>149</sup> BALČIŪTĖ, S. Ar darbuotojo pareigybinės instrukcijos apibrėžia darbdavio atsakomybės tretiesiems asmenims už darbuotojo veiksmus ribas? *International journal of baltic law*, 2005, No. 4(2), p. 103.

manytina, kad tai nėra pakankamas pagrindas netaikyti netiesioginės atsakomybės. Tačiau jeigu draudimai apriboja patį darbą, priešingas veiksmų atlikimas reikštų išėjimą už darbo santykio ribų ir veikimą ne darbdavio interesais, tuomet netiesioginė atsakomybė nebūtų taikoma. Pavyzdžiui, *Limpus v General Omnibus CO* byloje, darbdavys buvo pripažintas atsakingu už žalą, kurią sukėlė darbuotojas, dirbęs vairuotoju, veždamas asmenis, kurių neturėjo teisės vežti<sup>150</sup>. Tai pateisinama tuo, kad darbdaviui neturi būti suteikta galimybė išvengti atsakomybės vien nurodžius, kad negalima atlikti neteisėtų veiksmų<sup>151</sup>. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti tiriama, ką buvo siekta apriboti, metodą, kaip turėtų būti atliekamas darbas, ar visą darbo procesą, kuriam asmuo buvo pasamdytas. Jeigu buvo tik nurodytas būdas, kaip reikėtų atlikti darbą, reikėtų analizuoti priežastį, kodėl darbuotojas veikė ne pagal darbdavio nurodymus ir koks yra nurodymų nesilaikymo laipsnis<sup>152</sup>. Motyvas pats savaime negali būti laikomas pakankama sąlyga nustatant, ar žala padaryta pareigų ribose ar ne, tačiau jis gali būti laikomas vienu iš faktų, padedančiu nuspręsti, kada egzistuoja pakankamas ryšys tarp pažeidimo ir darbo<sup>153</sup>.

Esant priešingoms situacijoms, kai darbuotojas veikia su darbdavio žinia, tačiau ne įmonės interesais, teigtina, kad tai taip pat bus susiję su darbo pareigų vykdymu, kadangi tokiu atveju pats darbdavys prisiima galima žalos atsiradimo riziką. Taip pat tuo atveju, kai veikiama darbdavio interesais, bet be darbdavio žinios, jeigu nėra viršijamos pareigų ribos, teigtina, kad netiesioginė atsakomybė vis tiek galėtų kilti.

Bandant nustatyti, ar ryšys, tarp atlikto veiksmo, dėl kurio kilo žala ir pareigų, yra pakankamas, nereikėtų vadovautis laiko ir erdvės kriterijais. Kaip teigia T. Bagdanskis, nors šios aplinkybės svarbios, bet ne esminės. Galima situacija, kai darbdavys galėtų būti netiesiogiai atsakingas už veiksmą, padarytą ne darbo valandomis ir ne darbo vietoje ir priešingai, nepakanka vien to fakto, kad veiksmas buvo padarytas darbo metu ir darbo vietoje<sup>154</sup>. Tokios pozicijos laikosi ir LAT, sakydamas, kad darbuotojas darbo funkcijų metu gali ir nevykdyti ir, priešingai, galima vykdyti darbo funkcijas, t. y. veikti darbdavio interesais, taip pat ir ne darbo metu<sup>155</sup>.

---

<sup>150</sup> OUGHTON, D., MARSTON, J. *Law of torts*, Oxford University Press, 2006, p. 114.

<sup>151</sup> GILIKER, P., *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 43.

<sup>152</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p.134.

<sup>153</sup> LASKI, J. H. The Basis of Vicarious Liability. *The Yale Law Journal*, 1916, No. 26(2), p. 105-135, p. 121.

<sup>154</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 126.

<sup>155</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Siūlas“ v. V. Ramonas ir kt., Nr. 3 K-3-601/1999.

Užsienio mokslininkai teigia, kad analizuojant, ar buvo veikiamas pareigų ribose, turi būti skiriamas dėmesys tam, ar trečiasis asmuo žinojo arba galėjo protingai numanyti, kad pasitelktas į pagalbą asmuo viršija savo darbinės funkcijas. Tokiais atvejais, pavyzdžiui, Prancūzijos teismai atsižvelgia į nukentėjusiojo profesinius įgūdžius, leidžiančius spręsti, ar asmuo turėjo galimybę numatyti, kieno interesais yra veikiamas<sup>156</sup>. Atsižvelgiant į tai, kad nukentėjusysis žinojo apie darbuotojo elgesį, jis turėtų prisiimti iš to kylančias pasekmes, kadangi tokiu atveju įpareigoti atlyginti žalą darbdavį būtų neteisinga.

Be to pažymima, kad tam tikrais atvejais darbdavio atsakomybė gali būti plečiama laikantis proporcingumo principo, nes kitaip bus iškraipyta pagrindinė netiesioginės atsakomybės doktrinos paskirtis ir idėja. Todėl tokiose situacijose turėtų būti stengiamasi darbdavio atsakomybę susieti su paties darbdavio kalte ir nustatyti priežastinį ryšį<sup>157</sup>. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų LAT konstatavo, kad nagrinėjamos bylos kontekste trečiojo asmens atliktas įgaliojimų viršijimas nėra pagrindas kasatoriui, kaip trečiojo asmens darbdaviui, netaikyti netiesioginės civilinės atsakomybės, nes, minėta, paties kasatoriaus veiksmai sudarė galimybes apsaugos funkcijas vykdančiams darbuotojams viršyti įgaliojimus<sup>158</sup>. Taigi tokiu atveju netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymas siejamas su darbdavio turimos pareigos kontroliuoti darbuotojų elgesį netinkamu įgyvendinimu. Būtent dėl šios priežasties anksčiau aptartų sąlygų kontekste matomas darbdavio neteisėtų veiksmų ir asmeninės kaltės analizavimas. Tačiau pastebėtina, toks teismo vertinimas sulaukia teisės mokslininkų kritikos, teigiant, kad Lietuvoje taikomas netiesioginės darbdavio atsakomybės režimas yra paremtas rizikos, o ne kaltės teorija, todėl nėra aišku, kodėl LAT keičia poziciją ir įneša teisinio neaiškumo<sup>159</sup>. Bet matoma, kad jis gali būti pateisinamas. Žinoma svarbu tai, kad darbdavio teisė kontroliuoti nėra absoliuti ir negali peržengti įstatyme nustatytų ribų, t. y. darbdavys gali kontroliuoti savo darbuotojus tik darbo metu ir darbo vietoje<sup>160</sup>. Todėl negalima per daug išplėsti tokios taikymo praktikos. Ji turėtų būti laikoma išimtimi, ne bendrąja taisykle.

Nagrinėti aspektai patvirtina daugelio teisės mokslininkų poziciją, kad nepakanka vien to, kad darbas suteikė darbuotojui galimybę padaryti teisės pažeidimą: darbuotojo poelgio ir jo darbo aplinkybių ryšys turi būti glaudesnis, negu tiesiog galimybė taip pasielgti dėl

---

<sup>156</sup> SPIER, J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 95.

<sup>157</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p.131.

<sup>158</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011

<sup>159</sup> OLIPHANT, K., STEININGER, B. *European tort law yearbook*. Walter de Gruyter, 2011, p. 387-389

<sup>160</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje *Autodesk Incorporated ir Microsoft Korporacija v. UAB „Technoverslas“*, Nr. 3K-3-385/2013

einamų pareigų ar atliekamo darbo<sup>161</sup>. Toks supratimas leidžia teisingai paskirstyti žalos atlyginimo pareigą tarp darbdavio ir darbuotojo. Kaip jau minėta, pareiga atlyginti darbuotojo sukeltą žalą atsiranda iš reikalavimo prisiimti riziką, kurią sukuria pats darbdavys, tačiau tik tada, kai veikiama darbo pareigų ribose ir darbdavio interesais, jis turi galimybę gauti realią naudą iš veiksmų atlikimo, todėl tik tokiu atveju reikalavimas laikomas teisingu ir reikalingu<sup>162</sup>. Tai patvirtina, kad yra neteisinga kai kurių autorių pozicija, teigiant, kad atsakomybę grindžiančių teorijų egzistavimas yra pakankama prielaida atsakomybei taikyti, nepaisant aplinkybės, ar buvo veikiama pareigų ribose<sup>163</sup>.

Darytina išvada, kad yra sunku tiksliai apibrėžti, kada laikoma, jog darbuotojas žalą padarė atlikdamas savo pareigas, kadangi tai apima labai daug aspektų ir kiekvienu atveju turi būti nuodugniai analizuojama konkreti faktinė situacija. Tam tikrais atvejais net tai, kad darbuotojas viršijo pareigas arba atliko veiksmus, kurie buvo uždrausti, nepaneigia netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo galimybės. Todėl pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas tam, kieno interesais veikė darbuotojas, taip nustatant, ar yra pakankamas ryšys tarp pareigų ir veiksmo, kurį atliekant kilo žala tretiesiems asmenims, kartu neišplečiant instituto ribų taip, kad nebūtų pažeista santykio šalių interesų pusiausvyra ir apsauga.

### 3.6. Santykių, pagrįstų pavaldumu, egzistavimas

Tiek teorijoje<sup>164</sup>, tiek teismų praktikoje<sup>165</sup> pripažįstama, jog vienas esminių darbo ir civilines sutartis atribojančių kriterijų yra tas, kad darbo sutarties pagrindu atsiranda pavaldumas, kuris nebūdingas civilinėms sutartims. DK 93 str. apibrėžiantis darbo sutarties sąvoką, kaip vieną iš bruožų išskiria, kad darbuotojas įsipareigoja dirbti tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas paklusdamas darbovietėje nustatytai darbo tvarkai, t.y. vykdydamas savo sutartines funkcijas, darbuotojas nėra savarankiškas<sup>166</sup>. Tai pagrindžia ir DK 228 str., numatantis, kad darbuotojas privalo laiku ir tiksliai vykdyti teisėtus darbdavio ir administracijos nurodymus, darbo normas. Kitas pagrindines pareigas gali sukonkretinti įvairūs norminiai

---

<sup>161</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p.127; BRODIE, D. Enterprise Liability: Justifying Vicarious Liability. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2007, No. 3(27), p. 493-508, p. 498.

<sup>162</sup> NEYERS, J.W. A theory of vicarious liability. *Alberta Law Review*, 2006, No. 43, p. 18.

<sup>163</sup> ROSE, Liability for an employee's assaults. *The Modern Law Review*, 40, 1977. Iš: LUNNEY, M., OLIPHAN K. *Tort Law: Text and Materials*, United States: Oxford University Press, 2003, p. 788.

<sup>164</sup> DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika. *Jurisprudencija*. 2002, Nr.28(20), p. 27.

<sup>165</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Z. V. v. S. P., Nr. 3K-3-264/2002.

<sup>166</sup> TIAŽKIJUS, V. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. I – II dalis. Vilnius: Justitia, 2003, p. 43.

teisės aktai, nustatantys specialias darbuotojų pareigas. Tuo tarpu civilinė teisė reguliuoja lygių ir vienas kitam nepavaldžių subjektų visuomeninius turtinius santykius ir su jais susijusius asmeninius turtinius santykius, taip pat kitokius asmeninius neturtinius santykius<sup>167</sup>. Veikdamos civilinių teisinių santykių šalys yra savarankiškos. Netiesioginės darbdavio atsakomybės institutas, nustatydamas, kad darbuotoju šiuo atveju gali būti laikomas ir asmuo, kuris veikė civilinės sutarties pagrindu, įtvirtina mišrių civilinių teisinių santykių egzistavimą, kadangi šiuose santykiuose atsiranda pavaldumo elementas, kuris kitais atvejais laikomas nebūdingu.

Nors pažymėtina, kad pavaldumo, kaip civilinės ir darbo sutartis skiriančio elemento turinys nei teorijoje, nei teismų praktikoje nėra aiškiai apibūdintas, tačiau nagrinėjant netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo bruožus buvo išskirta, jog instituto prasme reikšmė taikoma tam, ar buvo veikiamas atitinkamo asmens nurodymu ir jam kontroliuojant. Tiek įstatymų leidėjas, tiek teismų praktika pripažįsta šį elementą kaip esminį pavaldumo santykius grindžiantį kriterijų netiesioginės atsakomybės taikymo kontekste. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų atsakovas D. U. perkraustymo darbus atliko atsakovo UAB „Bauer International“ nurodymu, tačiau šiuos darbus jis atliko savarankiškai, nebuvo atsakovui UAB „Bauer International“ pavaldus ar jo kontroliuojamas. Taigi D. U. neatitinka CK 6.264 straipsnio 2 dalyje pateiktos darbuotojo sąvokos<sup>168</sup>.

Tai, ar buvo veikiamas kitos šalies nurodymu ir jai kontroliuojant, ar atvirkščiai – veikta savarankiškai, savo rizika, yra fakto klausimas, kurį reikia nustatyti kiekvienoje konkrečioje byloje<sup>169</sup>. Tačiau manytina, jog tai, kad yra išskiriamas vienas esminis požymis, ne visuomet atitiks realią situaciją ir bus pakankama sąlyga nustatyti, ar tam tikras asmuo yra kito asmens darbuotojas ir darbdavys turi pareigą atlyginti jo sukeltą žalą. Todėl išnagrinėjus teorijoje ir kitų šalių praktikoje pabrėžiamas taikymo sąlygas, toliau išskiriami reikšmingiausi kriterijai<sup>170</sup>.

Sutinkama, kad kontrolė laikytina vienu iš svarbiausių aspektų. Teisės mokslininkų pripažįstama, kad kontrolė pasireiškia tuo, kad samdantis asmuo turi teisę ne tik pasakyti kokį darbą asmuo turi atlikti, tačiau kokiu būdu tai padaryti<sup>171</sup>. Verta pasižymėti, kad šio

---

<sup>167</sup> MIKELĖNAS, V., VILEITA, A., TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 99

<sup>168</sup> Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. D. U., UAB „Bauer International“, Nr. 2A-473-823/2014.

<sup>169</sup> MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, p. 369.

<sup>170</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law: A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 54-73

<sup>171</sup> ROGERS, W.V.H. *Winfield and Jolowicz on tort*. 17th ed. London: Sweet and Maxwell, 2006, p. 595.

reikalavimo reikšmė dabartinių santykių kontekste yra žymiai sumažėjusi. Visų pirma, technologijų įtaką ir darbuotojų profesinės savybės bei įgūdžiai, kurių reikalaujama, lemia tai, kad darbdavys tam tikrais atvejais net neturi kompetencijos kontroliuoti darbo atlikimo būdą, o gali tik nurodyti, kas turi būti padaryta. Antra, dažnu atveju patys darbdaviai, įdarbindami asmenis, tikisi, kad jie gebės atlikti pavestus darbus savarankiškai, priimdami tam tikrus sprendimus be tiesioginės darbdavių priežiūros. Todėl kontrolės lygis įvairiose situacijose gali skirtis. Prancūzijos teismų praktikoje pabrėžiama, kad darbdaviui pakanka turėti teisę duoti nurodymus, jis nebūtinai turi ja pasinaudoti. Vokietijoje laikomasi pozicijos, kad kontrolės teisė neturi būti labai plati, užtenka to, kad darbdavys bet kada gali nustatyti užduoties atlikimo ribas ar laiką, pakeisti ją arba panaikinti<sup>172</sup>.

Tačiau atkreipiant dėmesį į tai, kad vis didesnė diskrecija pasirinkti, kaip bus atliekami darbai, suteikiama patiems darbuotojams, kontrolė turėtų būti vertinama atsižvelgiant į visumą įvairių sąlygų, tokių kaip ar darbdavys yra atsakingas už darbo organizavimą ir turi teisę spręsti dėl laiko, vietos, taip pat priemonių, kurios bus naudojamos atliekant darbą<sup>173</sup>. Toks platesnis įvairių aplinkybių vertinimas leistų nustatyti, ar darbuotojas, veikdamas buvo savarankiškas, ar visgi jo veiklą riboja darbdavio nustatyti reikalavimai.

Kaip atsvarą kontrolės reikalavimui, užsienio mokslininkai siūlo integracijos testą, kaip atskleidžiantį, ar egzistuoja pavaldumas tarp šalių, ir ar asmuo gali būti laikomas darbuotoju. Teigiama, kad asmuo nelaikomas savarankiškai dirbančiu asmeniu, jeigu jo atliekamas darbas yra integruotas į visą verslo procesų sistemą ir laikomas jos dalimi. Taigi esminė reikšmė šiuo atveju tenka darbuotojo vaidmeniui įmonėje. Vokietijos teisė naudoja integracijos reikalavimą siekiant atskirti, ar tam tikras aukštą kvalifikaciją turintis asmuo (pvz. teisininkas, gydytojas) gali būti laikomas darbuotoju netiesioginės atsakomybės prasme, atsižvelgiant į itin menką tiesioginės kontrolės galimybę jo atžvilgiu. Teigiama, kad faktas, jog jie yra integruoti į organizacinę įmonės struktūrą ir paklūsta administracijos nurodymams, kur ir kada privaloma atlikti darbus, yra pakankamos sąlygos netiesioginei darbdavio atsakomybei kilti, neatsižvelgiant į kontrolės lygį. Šį kriterijų kaip reikšmingą laiko ir PETL rengėjai, teigdami, kad subordinacijos sąlyga nors ir svarbi, tačiau kiekvienu atveju turi būti vertinamas ir integracijos lygis<sup>174</sup>. Tačiau vėlgi susiduriama su problema, kad nei mokslininkai, nei tam tikra teismų praktika

---

<sup>172</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law: A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 66.

<sup>173</sup> MARTIŠIENĖ, B. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 52.

<sup>174</sup> KOCH, B. A., et. al. *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien: Springer, 2005, p. 117.



neatskleidžia tikslios integracijos sąvokos reikšmės, kuri apimtų ir tam tikrus papildomus kriterijus bei to, kokio lygio integracija turėtų būti pakankama, todėl atsižvelgiant į tai, jog šis reikalavimas yra sunkiai nustatomas, gali kilti neaiškumų jį taikant<sup>175</sup>. Be to, kadangi netiesioginės atsakomybės taikymo atveju gali būti dirbama ir pagal civilinę sutartį, kyla klausimas, ar tokie asmenys, kurie atlieka trumpalaikio pobūdžio veiklą arba yra nusamdyti vienam konkrečiam darbui atlikti, gali būti laikomi integralia įmonės procesų dalimi. Kita vertus, nors šis kriterijus pasiteisintų ne visais atvejais, jis naudingas kalbant apie aukštesnės profesinės kvalifikacijos asmenis.

Manytina, kad nustatant ar darbuotojas veikė pavaldume, kaip vienas iš sąlygų galėtų būti Anglijos teismų išplėtotas ekonominės realybės testas, kurio esmė atskleista *Market Investigations Ltd v Minister of Social Security* byloje. Joje teigiama, kad nors negali būti numatytas baigtinis sąrašas kriterijų, kurie galėtų būti laikomi esminiais visais atvejais, tačiau vien kontrolė negali būti vertinama kaip lemiantis faktorius ir turi būti kreipiamas dėmesys į tai, kieno įranga naudojama, ar darbuotojas gali samdyti pagalbininkus, kokią finansinę naštą jis prisiima, taip pat kokia yra jo atsakomybė kitose įmonės valdymo srityse, ir galiausiai, ar turi realią galimybę gauti pelną vykdant užduotį<sup>176</sup>. Šio testo esmė yra nustatyti, ar asmeniui tenka finansinė veiklos rizika ir pelno/nuostolių pasidalijimas. Remiantis šiuo testu laikytina, kad esant situacijoms, kai darbdavys duoda atitinkamus nurodymus ir tam tikru lygiu kontroliuoja asmenį, tačiau pastarasis vis tiek gauna ekonominę naudą iš tokių veiksmų, jis negalėtų būti laikomas darbuotoju.

Darytina išvada, kad kontrolės ir nurodymų kriterijus, kaip lemiantis pavaldumo santykio atsiradimą, yra svarbus, tačiau vertinant konkrečią situaciją vien šiuo kriterijumi neturėtų būti apsiribojama. Kontrolės lygis kiekvienu atveju gali labai skirtis ir tai, kad nebuvo konkrečiai nurodyta, kaip atlikti darbą, neturi būti pagrindu apriboti netiesioginės atsakomybės taikymą. Papildomai turėtų būti atsižvelgiama į tai, kieno interesais ir kieno ekonomine rizika buvo veikiamas.

---

<sup>175</sup> MCBRIDGE, N. *Tort law*, Pearson Longman, 2005, p. 643.

<sup>176</sup> DEAKEN, S. *Markesinis and Deakin's Tort Law*. United States: Clarendon Press, 2003, p. 672.

#### **4. DARBUOTOJO, DĖL KURIO VEIKSMŲ KILO NETIESIOGINĖ DARBDAVIO ATSAKOMYBĖ, ŽALOS ATLYGINIMO YPATUMAI**

Kaip jau buvo minėta, netiesioginės darbdavio atsakomybės atveju, skolininku tampa ne darbuotojas, tiesiogiai savo veiksmais sukėlęs žalą, o samdantysis asmuo. Bet tik tuo atveju, jeigu yra išpildomos prieš tai skyriuje nagrinėtos atsakomybės taikymo sąlygos. Tačiau toks teisinis reguliavimas nereiškia, kad darbuotojas nepatirs jokių neigiamų padarinių. Todėl šiame skyriuje bus nagrinėjama darbdavio regresinio įgyvendinimo tvarka bei taip pat žalos atlyginimo ypatumai darbdaviui esant nemokiam, atsižvelgiant į tai, kad LAT pripažino galimybę nukreipti išieškojimą tiesiogiai į žalą padariusį asmenį. Kartu siekiama įvertinti, ar yra tinkamai apsaugomi santykio šalių interesai.

##### **4.1. Darbdavio regresinio reikalavimo įgyvendinimas**

Netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymas neatleidžia žalą padariusio asmens nuo turinės atsakomybės. Kaip numatyta CK 6.280 str. 1d., atlyginęs kito asmens padarytą žalą, asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio.

Tačiau pastebėtina, kad kai kurie teisės mokslininkai abejoja regreso teisės egzistavimo pagrįstumu netiesioginės darbdavio atsakomybės kontekste. Teigiama, kad viena iš netiesioginės darbdavio atsakomybės priežasčių yra ta, kad darbdavys turi daugiau finansinių galimybių atlyginti žalą nukentėjusiajam ir taip užtikrinti jo interesus. Todėl kyla klausimas, kodėl turėtų būti manoma, kad darbuotojas bus pakankamai pajėgus atlyginti tokio pat dydžio žalą darbdaviui regreso atveju. Taip pat manoma, kad toks reikalavimas nesuderinamas su darbuotojo, kaip silpnesniosios šalies, apsauga darbo santykių kontekste. Be to, darbdavys iš viso gali nepatirti jokių neigiamų padarinių, jeigu yra pasirūpinęs civilinės atsakomybės draudimu<sup>177</sup>. Tačiau minėti argumentai negali būti laikomi patvirtinančiais atgręžtinio reikalavimo teisės nepagrįstumą. Visų pirma, tokios teisės nebuvimas atleistų žalą padariusį asmenį nuo atsakomybės ir taip prieštarautų konstituciniam teisingumo principui. Antra, dauguma teisinių sistemų numato ribojimus atgręžtinio reikalavimo teisei ir taip visapusiškai užtikrina darbuotojo teises, atsižvelgiant į darbo teisinių santykių specifiką.

Atgręžtinis reikalavimas į žalą padariusį darbuotoją galimas tik esant jo kaltei, t.y. tyčiai arba neatsargumui. Jeigu nustatoma darbuotojo kaltė, žalos atlyginimas priklauso nuo sutarties pobūdžio, kurios pagrindu pagal CK 6.264 str. 2 d. asmuo dirbo. Jeigu buvo

---

<sup>177</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 32.

samdoma pagal civilinę sutartį, darbdavys regresinį reikalavimą galės teikti pagal bendrąsias prievolių teisės normas arba sutartyje numatytą tvarką. Tačiau jeigu buvo sudaryta darbo sutartis, akcentuotina, kad darbdavio, atlyginusio darbuotojo padarytą žalą, regreso teisę į tokį darbuotoją riboja darbo teisės normos<sup>178</sup>. Tai pagrindžiama tuo, kad tarp darbuotojo ir darbdavio susidaro darbo teisiniai santykiai, kuriuos reglamentuoja DK normos<sup>179</sup>.

Samdančio asmens sumokėta trečiajam asmeniui žalos atlyginimo suma tokiais atvejais vertinama kaip darbdavio nuostoliai, atsiradę dėl jo darbuotojo kaltės<sup>180</sup>. Tačiau nors pagal DK 257 str. 4 d. atlygintina žala nustatoma tokio dydžio, kokią darbdavys regreso teise įgijo dėl darbuotojo padarytos žalos atlyginimo, tačiau darbdavys nebūtinai įgyja teisę į visišką žalos atlyginimą<sup>181</sup>, kadangi DK 254 str. nustato bendrąją taisyklę, kad darbuotojų materialinė atsakomybė yra ribojama nustatant, kad darbuotojas privalo atlyginti visą padarytą žalą, bet ne daugiau kaip jo trijų vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžio, išskyrus atvejus, numatytus DK 255 str. LAT taip pat yra pažymėjęs, kad tik specialiais įstatyme nustatytais atvejais darbdavys turi teisę reikalauti iš darbuotojo visiško žalos atlyginimo, neribojant jo iš anksto nustatytais dydžiais, ir įrodęs reikalavimo pagrįstumą, tokį atlyginimą gauti. Visais kitais atvejais darbdavys neturi net tokios (visiško žalos atlyginimo) reikalavimo teisės<sup>182</sup>. Suprantama, kad tokiau reguliavimu siekiama apsaugoti darbuotojo, kaip silpnesnės santykių šalies teises dėl per didelio jos turimų interesų suvaržymo ir nuo nepagrįstai didelės atsakomybės, neproporcingos padarytam pažeidimui. Teismų praktikoje taip pat pripažįstama, kad toks ribojimas reiškia ir tai, kad darbdavys pats turi prisiimti tam tikrą riziką ir nepalankius padarinius, atsirandančius dėl darbo organizavimo<sup>183</sup>.

Be to, LAT pažymi, kad ir DK 255 str. numatytais atvejais nustatyta tik darbdavio teisė reikalauti regreso tvarka visiško žalos atlyginimo, o ne jo teisė į atgręžtinio reikalavimo patenkinimą visa apimtimi<sup>184</sup>. Taip yra todėl, kad nustatant atlygintinos žalos dydį, remiamasi CK 6.251 str. 2 d., kuri numato, kad teismas, atsižvelgdamas į

<sup>178</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-596-222/2015.

<sup>179</sup> CK 1.1. str. 3 d. Darbo santykius reglamentuoja specialūs įstatymai. Šio kodekso normos darbo santykiams taikomos tiek, kiek jų nereglamentuoja specialūs įstatymai.

<sup>180</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje A. Š. įmonė v. J. S., Nr. 3K-3-210/2007.

<sup>181</sup> NEKRAŠAS, V., et al. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis. Individualūs darbo santykiai. Vilnius: Justitia, 2004, p. 401.

<sup>182</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Elektros tinklo paslaugos“ v. V.S., Nr. 3K-3-517/2007.

<sup>183</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. birželio mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Taurmida“ v. K. D., Nr. 3K-3-649/2000.

<sup>184</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kuršėnų autobusų parkas“ v. R. Z. Ž., J. Ž., O. Ž., Nr. 2A-761/2012.

atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius, gali sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. Tačiau sumažintas nuostolių atlyginimas negali būti mažesnis už draudimo sumą, kuria skolininko civilinė atsakomybė buvo ar turėjo būti privalomai apdrausta. Tokia taisyklė įtvirtina ir DK 257 str. 5 d. numatant, kad darbo ginčą nagrinėjantis organas gali sumažinti atlygintinos žalos dydį atsižvelgdamas į aplinkybes, lėmusias žalos atsiradimą, taip pat į atsakovo turtinę padėtį, išskyrus atvejus, kai žala padaroma tyčia. Žinoma, remiantis CK 6.282 str. 1 d., tais atvejais, kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį), žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas.

Praktikoje pripažįstama, kad asmuo, kuriam pareikštas regresinis reikalavimas, turi teisę ginčyti atgręžtinio reikalavimo tvarka prašomo priteisti iš jo žalos atlyginimo dydį ir, be to, įrodinėti aplinkybes, dėl kurių atlygintinos žalos dydis teismo gali būti sumažintas. Šiuo atveju gali būti remiamasi aplinkybėmis, kurios, atlyginant nukentėjusiesiems (tretiesiems asmenims) kito asmens padarytą žalą, nėra reikšmingos, tačiau įgyja reikšmės tais atvejais, kai kito asmens padarytą žalą atlyginęs asmuo (regredentas) regreso tvarka reikalauja atlyginimo iš žalą tiesiogiai padariusio asmens<sup>185</sup>.

Pateiktini kelių bylų pavyzdžiai. Vienoje iš bylų atlygintino žalos dydis buvo sumažintas atsižvelgusi į tai, kad atsakovas geranoriškai atlygino nukentėjusiesiems asmenims patirtą turtinę žalą, įvertinusi jo turtinę padėtį bei pripažinusi ieškovą, kaip bendrovę, finansiškai pajėgesniu nei atsakovas. Teisėjų kolegija nusprendė, kad nebūtų sąžininga ir teisinga regreso tvarka priteisti ieškovui iš atsakovo visą ieškovo atlygintą neturtinę žalą – 105 000 Lt. Ieškovas, susitardamas su nukentėjusiais asmenimis dėl atlygintinos neturtinės žalos dydžio, teisėjų kolegijos vertinimu, neatsižvelgė į aplinkybes, kurios yra reikšmingos nustatant iš atsakovo priteistinos neturtinės žalos dydį. Įvertinusi bylos aplinkybes (tai, kad eismo įvykis, kurio metu buvo mirtinai sužalotas mažametis R. Ž., įvyko dėl to, jog atsakovas, vairuodamas ieškovo bendrovės nuomojamą automobilį, pažeidė Kelių eismo taisyklių reikalavimus, taip pat tai, kad atsakovas pasišalino iš eismo įvykio vietos nesuteikdamas nukentėjusiajam pagalbos, kad dėl atsakovo kaltės nukentėjusiesiems padaryta didelė neturtinė žala, nes, žuvus sūnui, jie patyrė didelį dvasinį sukrėtimą, išgyvenimus ir kt.), žalos atlyginimo kriterijus,

---

<sup>185</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje A. Š. įmonė v. J. S., bylos Nr. 3K-3-210/2007.

vadovaudamasi sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principais, teisėjų kolegija nustatė 40 000 Lt regreso tvarka iš atsakovo ieškovui priteistinos neturtinės žalos atlyginimo dydį<sup>186</sup>.

Kitoje byloje, teismas, atsižvelgęs į tai, kad tarp ieškovo ir atsakovo buvo sudaryta tipinė visiškos materialinės atsakomybės sutartis, kuri patvirtina, kad atsakovas buvo materialiai atsakingas už jam perduotų vertybių tausojimą ir saugojimą, todėl atsakovas turi atlyginti visą žalą, jos dydį nustatant laikantis DK 257 straipsnio reikalavimų, tačiau teisėjų kolegija, atsižvelgdama į atsakovo turtinę padėtį, vadovaudamasi DK 257 straipsnio 5 dalimi bei teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais, sprendžia, kad yra pagrindas iš dalies tenkinti ieškovo reikalavimą dėl žalos, padarytos apgadinus jam priklaususią transporto priemonę, priteisimo ir iš atsakovo ieškovo naudai priteisti 3 500 Lt žalos atlyginimui. Taip pat atsižvelgus į tai, jog po eismo įvykio atsakovui pablogėjo sveikata, jam diagnozuotas psichinis sutrikimas, jis yra neįgalus, netektas darbingumas sudaro 60 procentų, jis yra senatvės pensininkas, jo pajamas sudaro 941,41 Lt kas mėnesį gaunama senatvės pensija. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, įvertinusi šias aplinkybes bei vadovaudamasi CK 6.251 straipsnio 2 dalimi, 6.282 straipsniu, DK 257 straipsnio 5 dalimi, taip pat teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais, sprendžia, kad nagrinėjamu atveju yra teisinis pagrindas sumažinti iš atsakovo priteistinos ieškovui regreso tvarka žalos dydį nuo 104 038,56 Lt iki 70 000 Lt<sup>187</sup>.

Ši teismų praktika patvirtina, kad regresinis reikalavimas gali būti mažinamas, nepaisant to, kad įstatymas įtvirtina, jog žalą atlyginęs asmuo įgyja teisę į tokio pat dydžio žalos atlyginimą. Taip pat matoma, kad nors nustatant žalos atlyginimą nukentėjusiajam nebuvo atsižvelgiama į darbuotojo, į kurį vėliau darbdavys turės regreso teisę, turtinę padėtį ir pasekmes jam, tačiau tai bet koku atveju yra reikšminga aplinkybė nustatant regresinio reikalavimo dydį, todėl teigtina, kad darbuotojo interesai yra užtikrinami ir žalos atlyginimas atitinka teisingumo reikalavimą bei užtikrina pusiausvyrą tarp šalių. Be to, kaip teigia LAT, darbuotojas yra apsaugotas finansiškai iš dalies ta prasme, kad darbuotojui nereikia skubiai atlyginti žalos, darbdavys gali nesinaudoti regreso teise ar naudotis ja ribotai<sup>188</sup>. Teorijoje teigiama, kad darbdavys nesinaudoja regreso teise visų pirma todėl, kad nenori pabloginti santykių su darbuotoju ir bendros įmonės atmosferos, o taip pat dėl to, jog tam tikrais atvejais, nors ir padaroma žala, bet

<sup>186</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Elektros tinklo paslaugos“ v. V.S., Nr. 3K-3-517/2007.

<sup>187</sup> Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kuršėnų autobusų parkas“ v. R. Z. Ž., J. Ž., O. Ž., Nr. 2A-761/2012.

<sup>188</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

darbuotojas vis tiek siekė naudoti darbdaviui, todėl pastarasis nelinkęs darbuotojo bausti tokiu būdu<sup>189</sup>.

Regreso teisė numatyta ir kitų valstybių teisinėse sistemose. Anglijoje žalą, kurią padarė darbuotojas tretiesiems asmenims, dažniausiai atlygina draudimo bendrovės, kurios vėliau gali nukreipti reikalavimą į darbuotoją. Tačiau regreso teisė šiuo atveju ribojama džentelmenišku susitarimu (angl. *gentlemen agreement*), kurio pagrindu darbdavio draudimo bendrovė nereikalauja kompensacijos, nebent būtų patvirtinta, jog žala nukentėjusiajam asmeniui atsirado dėl darbuotojo tyčios ar apgaulės būdu, siekiant pasipelninti<sup>190</sup>. Patys darbdaviai žalą atlygina itin retais atvejais, todėl numatyta atgręžtinio reikalavimo teisė darbdaviui teorijoje vadinama „mirusia raide“. Prancūzijos teisėje iki 2000 m. praktiką pakeitusio teismo sprendimo buvo nustatyta, kad nukentėjęs asmuo galėjo pasirinkti, kieno reikalauti atlyginti žalą. Jeigu buvo reikalaujama darbdavio, jis turėjo regreso teisę į darbuotoją, priešingai negu darbuotojas, nepriklausomai nuo jo kaltės. Tačiau po teismo sprendimo *Costedoat* byloje dabar galioja nuostata, kad darbuotojas negali būti laikomas atsakingu, jeigu žala buvo padaryta vykdant darbo funkcijas arba paskirtas užduotis. Regresinis reikalavimas į tokį darbuotoją gali būti nukreiptas tik tuo atveju, jeigu žala buvo padaryta tyčia. Tačiau šis reikalavimas laikytinas papildomu, svarbiausia yra nustatyti, ar žala atsirado atliekant darbo pareigas<sup>191</sup>. Vokietijoje taip pat pripažįstama, kad jeigu darbdavys atlygino žalą, kurią padarė jo darbuotojas, jis gali pasinaudoti regreso teise tik tokiu atveju, jeigu žala buvo padaryta tyčia arba esant dideliam neatsargumui, tačiau regresinio reikalavimo dydis yra ribojamas, priklausomai nuo įvairių reikšmę turinčių aplinkybių ir kaltės laipsnio<sup>192</sup>. Regresinio reikalavimo dydžio ribojimas šiuo atveju susijęs su darbuotojo ir darbdavio santykiais, savo pobūdžiu atitinkantis LR DK numatytą visišką ir ribotą darbuotojų materialinę atsakomybę, kitose valstybėse numatomas bendras visiškas žalos atlyginimo principas, neatsižvelgiant į susiklosčiusių santykių pobūdį.

Darytina išvada, kad atgręžtinio reikalavimo taikymas žalą padariusiam darbuotojui ne tik patvirtina, kad žalą padaręs asmuo nėra atleidžiamas nuo atsakomybės ir jam tenka pareiga atlyginti darbdavio nuostolius, tačiau tiek Lietuvoje, tiek Europos valstybėse taikomas kaltės reikalavimas, kaip regreso teisę ribojantis kriterijus ir tai, kad nėra

---

<sup>189</sup> SCHWARTZ, G.T. The hidden and fundamental issue of employer vicarious liability, *Southern California Law Review*, 1996, nr. 69, p. 1765.

<sup>190</sup> SPIER, J. Unification of tort law: Liability for damage caused by others. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 72.

<sup>191</sup> *Ibid.*, p. 96.

<sup>192</sup> *Ibid.*, p. 304.

draudžiama ginčyti regreso teise priteistino žalos atlyginimo dydžio, užtikrina, kad darbuotojų interesų apsaugai yra skiriamas pakankamas dėmesys.

#### **4.2. Darbuotojo padarytos žalos atlyginimas nukentėjusiajam darbdavio nemokumo atveju**

Kasacinio teismo praktikoje aiškinant CK 6.264 straipsnį nuosekliai akcentuojama, kad būtent darbuotojus samdantis asmuo yra tinkamas civilinės atsakomybės subjektas (ir atsakovas – sprendžiant ginčus teisme) tais atvejais, kai žala atsiranda dėl jo darbuotojų kaltės, šiems atliekant darbinės jų funkcijas<sup>193</sup>. Tai nėra tiesiogiai žalą padaręs, tačiau pagal įstatymą už ją tiesiogiai atsakingas asmuo. Tiesioginis kaltininkas – darbuotojas – atsako ne tiesiogiai skolininkui, bet regreso tvarka yra atsakingas samdančiajam asmeniui, kuris atlygina žalą<sup>194</sup>. Darbuotojas tretiesiems asmenims tiesiogiai atsako tada, kai nustatytos jo civilinės atsakomybės sąlygos, bet nėra bent vienos iš dviejų papildomų darbdavio atsakomybės sąlygų (nėra darbo santykių ar žala padaryta nevykdant darbo funkcijų)<sup>195</sup>. Todėl kyla klausimas, kaip būtų užtikrintos nukentėjusio asmens teisės darbdavio nemokumo atveju, kadangi nėra numatytos galimybės išsietiškoti žalą tiesiogiai iš darbuotojo.

Šiuo atveju ypatingai aktuali LAT 2015 m. spalio 26 d. nutartis<sup>196</sup>, kurioje pirmą kartą buvo nagrinėjama situacija dėl išsietiškavimo tiesiogiai iš žalą padariusio darbuotojo esant darbdavio nemokumui. Byloje kilo ginčas, ar įmonės darbuotojas, kuris vykdydamas darbo pareigas, padarė žalos kitam įmonės darbuotojui, turi pareigą atlyginti neturtinę žalą, kai darbdavys (juridinis asmuo) yra likviduotas dėl bankroto. Nagrinėjamoje situacijoje ieškovui atliekant gyvenamojo namo (duomenys neskelbtini), statybos darbus, įvyko nelaimingas atsitikimas, kurio metu ieškovas nukrito nuo perdangos ir buvo sunkiai sužalotas, todėl neteko 80 proc. darbingumo. Vilniaus rajono apylinkės teismo 2011 m. sausio 21 d. nuosprendžiu dėl darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimo atsakovė pripažinta kalta padariusi nusikaltimą, nustatytą BK 176 straipsnio 1 dalyje, ir jai paskirta 50 MGL (6500 Lt) (1882,53 Eur) bauda. Šiuo nuosprendžiu ieškovui priteista iš UAB „Refosta“ 14 133,16 Lt (4093,25 Eur) turtinei ir 250 000 Lt (72 405 Eur)

<sup>193</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje I. T. ir kt. v. UAB „Plungės lagūna“, Nr. 3K-3-27/2006.

<sup>194</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p.134.

<sup>195</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje *Autodesk Incorporated ir Microsoft Korporacija v. UAB „Technoverslas“*, Nr. 3K-3-385/2013.

<sup>196</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

neturtinei žalai atlyginti. Įmonei 2012 m. liepos 9 d. iškelta bankroto byla; 2013 m. vasario 26 d. ji išregistruota iš Juridinių asmenų registro. Teismo 2011 m. sausio 21 d. nuosprendžio dalis dėl ieškovui priteistos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo neįvykdyta. Nagrinėdama bylą, kasacinio teismo teisėjų kolegija pažymėjo, kad tais atvejais, kai netiesioginės atsakomybės subjektas likviduojamas dėl bankroto, taisyklė, kad žalą patyręs asmuo gali kreiptis tik į darbdavį, o ne į tiesiogiai žalą padariusį asmenį – darbuotoją, neatitinka principinio įstatymo leidėjų tikslo dėl nukentėjusiųjų apsaugos. Dėl to išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į būtinybę apsaugoti nukentėjusiojo interesus, pažymi, kad tais atvejais, kai įmonė, pagal CK 6.264 straipsnį atsakinga už žalos atlyginimą, tačiau jos neatlyginusi, likviduojama dėl bankroto, darbdavio atsakomybės už darbuotojo veiksmais padarytą žalą taisyklė turi būti aiškinama ne kaip naikinanti savo veiksmais (neveikimu) žalą sukėlusio asmens atsakomybę, bet kaip įtvirtinanti papildomas garantijas nukentėjusiajam. Priešingas CK 6.264 straipsnio aiškinimas prieštarautų bendrajai atsakomybės už sukeltą žalą taisyklei ir visiško žalos atlyginimo (*restitutio in integrum*) principui. Išplėstinė teisėjų kolegija taip pat rėmėsi argumentu, kad būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas, kylantis iš, *inter alia*, Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies, kurioje įtvirtinta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas (2009 m. kovo 27 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Konstitucijoje imperatyviai reikalaujama įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti (2010 m. vasario 3 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai). Asmeniui padarytos žalos atlyginimas turi būti realus ir teisingas.” Taip pat, nepaisant to, kad netiesioginės darbdavio atsakomybės normomis siekiama užtikrinti tiek nukentėjusiojo, tiek darbuotojo interesus, LAT pažymėjo, kad šie du siekiai gali būti suderinti tik tada, kai netiesioginės atsakomybės subjektas yra pajėgus patenkinti nukentėjusio asmens reikalavimus. Kai šių interesų suderinti neįmanoma ir jie konkuruoja tarpusavyje (pvz., neišliko netiesioginės civilinės atsakomybės subjekto, privalančio atlyginti žalą), prioritetas teiktinas nukentėjusio asmens interesų gynybai.

Atsižvelgiant ir į tai, kad regreso teise darbdavys gali išieškoti viso žalos atlyginimo, jeigu situacija atitinka įstatyme specialiai nustatytais atvejais jis atlygina visą padarytą žalą (DK 255 straipsnis), todėl kasatorė negalėjo turėti teisėto lūkesčio, kad jai galiojančių teisės normų pagrindu nekils pareiga atlyginti žalą, padarytą netinkamai atliekant darbo funkcijas. Darbuotojas, be kita ko, privalo atlyginti visą žalą, jei žala padaryta jo nusikalstama veika, kuri yra konstatuota BPK nustatyta tvarka (DK 255



straipsnio 2 punktas). Tai reiškia, kad darbdavys, CK 6.264 straipsnio pagrindu atlyginęs darbuotojo nusikalstamais veiksmais padarytą žalą, turi regresą teisę į nukentėjusiajam išmokėtą žalą, padarytos dėl darbuotojo kaltės, atlyginimą. Darbdaviui šia teise pasinaudojus, darbuotojui atsirandantys turtiniai padariniai iš esmės nesiskirtų nuo tų, kurie būtų, jei jis žalą atlygintų tiesiogiai nukentėjusiam asmeniui. Tai patvirtina poziciją dėl darbuotojo tiesioginės atsakomybės galimumo, kai už jį privalantis žalą atlyginti asmuo nebeegzistuoja. Išdėstytų argumentų pagrindu teisėjų kolegija išaiškina, kad darbuotojas, padaręs žalą nusikalstamais veiksmais, kurie yra konstatuoti Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka, ir iki žalos atlyginimo išnykus subjektui (darbdaviui), privalančiam už jį atlyginti žalą, gali būti tiesioginės civilinės atsakomybės subjektas (tiesioginis skolininkas) pagal deliktinę prievolę<sup>197</sup>.

Minėta nutartis be abejo yra reikšminga, kadangi išplėtė nukentėjusių asmenų teisių apsaugos mechanizmą, tačiau būtina atsižvelgti ir į tai, kad šioje byloje nagrinėta specifinė situacija. Kasacinis teismas savo praktikoje yra konstatavęs, kad ir tokiais atvejais, kai žalos, padarytos darbuotojui nelaimingo atsitikimo darbe metu, atsakomybės subjektas yra darbdavys (įmonė), kuriam yra iškelta bankroto byla, nukentėjęs darbuotojas savo reikalavimus turi reikšti įmonei bankroto byloje, o to dėl savo nerūpestingumo nepadaręs, netenka teisės nuostolius išieškoti iš tiesiogiai žalą padariusio asmens<sup>198</sup>. Todėl atlyginimas tiesiogiai iš darbdavio tokiu atveju yra ribojamas prieš tai minėto reikalavimo, jo neįvykdžius būtų pripažinta, kad nukentėjusysis pasirinko netinkamą savo teisių gynimo būdą. Nagrinėjamu atveju, nors reikalavimas buvo pateiktas, tačiau asmuo buvo neištrauktas į kreditorių sąrašą. Antra, teismas šioje situacijoje taikė DK 255 str. 2 punktą, neaptariant kitų situacijų, kuomet galimas visiškas žalos atlyginimas. Be to, dėl atsakovės veiksmų kilo sunkūs padariniai, darbuotojas neteko 80 procentų darbingumo, o išnykus darbdaviui, negalėjo gauti žalos atlyginimo. Kadangi tai pirmoji LAT nutartis, kurioje buvo nagrinėjama galimybė tiesiogiai išsireikalauti žalą iš darbuotojo darbdavio nemokumo atveju, ir atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, sunku vienareikšmiškai teigti, kokių kelių toliau vystysis praktika ir ar taip pat būtų galima nukreipti išieškojimą į darbuotoją kitais DK 255 str. atvejais. Tačiau žinoma, negalima paneigti to, kad esant DK 255 str. 2 d. numatytoms aplinkybėms ir išnykus darbdaviui, nukentėjusieji turi galimybę bandyti žalą išieškoti tiesiogiai iš darbuotojo.

---

<sup>197</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

<sup>198</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje S. B. v. R. A., Nr. 3K-3-579/2005.

Atsižvelgiant į tai, kaip pažymėjo ir LAT minėtoje nutartyje, kad PETL 6:102 straipsnio „Atsakomybė už pagalbinius“ kuris taikomas ir atsakomybei už darbuotojus, komentara, kuriame nurodyta, kad pagalbinkas visais atvejais gali būti traukiamas atsakomybėn kaip tiesioginis kaltininkas, tačiau nedidelio ar vidutinio neatsargumo atvejais jis turi regreso teisę į darbdavį<sup>199</sup>, manytina, jog yra tikslinga aptarti solidariosios pareigos atlyginti žalą galimybę, kaip vieną iš būdų apginti nukentėjusiojo asmens teises. Tokios galimybės įtvirtinimui pritaria ir T. Bagdanskis, teigdamas, kad tai galėtų padėti išspręsti situacijas, kai žalą padaręs darbuotojas turi finansinių galimybių ją atlyginti, o darbdavys yra nemokus<sup>200</sup>.

Nors CK 6.264 str. 3 d. nustato, kad jeigu įstatymų numatytais atvejais samdantis darbuotojus asmuo ir darbuotojas už žalą atsako kartu, tai darbuotojas atsako jį nusamdžiusiam asmeniui tik tuo atveju, kai yra darbuotojo tyčia ar neatsargumą. Nors matoma, kad pirmosios ar apeliacinės instancijos teismai yra bandę taikyti šią nuostatą<sup>201</sup>, bet LAT praktikoje pripažįstama, kad minėta CK norma yra blanketinė, pati savaime ji nesudaro pagrindo solidariai atsakomybei, o tik sukuria teisę įstatymų leidėjui tokius atvejus numatyti kituose įstatymuose<sup>202</sup>. Tačiau nagrinėjamu netiesioginės atsakomybės atveju teisės aktuose tokia galimybė nėra nustatyta, todėl norma nėra taikoma ir tinkamu skolininku vis tiek yra laikomas darbdavys.

Pastebėtina, kad užsienio valstybėse solidariosios atsakomybės taikymas yra plačiai paplitęs. Anglijos teisė suteikia galimybę nukentėjusiajam pasirinkti, t.y. jis gali reikalauti žalos atlyginimo tiek iš žalą tiesiogiai padariusio asmens, tiek iš darbdavio. Nors taip pat pripažįstama, kad tik ypatingai retais atvejais nukentėjusysis reikalavimą atlyginti žalą teikia darbuotojui. Pavyzdžiui, nebent tokiais atvejais, kaip *Merrett v Babb* byloje, kuomet darbdavys buvo nemokus<sup>203</sup>. Vokietijoje numatyta, kad jeigu nukentėjusysis

---

<sup>199</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015.

<sup>200</sup> BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008, p.135.

<sup>201</sup> Pavyzdžiui, vienoje iš bylų ieškovas prašė pripažinti, kad atsakovo savaitraštyje paskelbti teiginiai neatitinka tikrovės bei žemina ieškovo garbę ir orumą, įpareigoti paneigti teiginius bei priteisti solidariai iš atsakovų - savaitraščio leidėjų ir straipsnių autorių neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį tenkino iš dalies, LAT konstatavo, kad teismai nepagrįstai priteisė neturtinės žalos atlyginimą solidariai ir iš savaitraščio leidėjų (įmonių), ir iš straipsnių autoriaus. Kasatorius buvo leidinio vyriausiasis redaktorius, t.y. visuomenės informavimo priemonės darbuotojas CK 6.264 str. 2 d. prasme, todėl žalą, padarytą tikrovės neatitinkančių ir asmens reputaciją žeminančių duomenų paskelbimu, privalo atlyginti visuomenės informavimo priemonė (jos leidėjas). (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. UAB „Šilo bitė“, Nr. 3K-3-392/2010).

<sup>202</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje, Nr. 2K-441/2014.

<sup>203</sup> SPIER, J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p.72.

pasirinko atsakovu darbuotoją, pastarasis gali reikalauti darbdavio atlyginti nuostolius tik tuo atveju, jeigu žala buvo padaryta neatsargiais veiksmais<sup>204</sup>. Prancūzijos teismai šiuo metu laikosi pozicijos, kad darbuotojas negali būti laikomas atsakingu, jeigu žalą padarė atlikdamas savo funkcijas ir neviršydamas užduoties ribų, tačiau naujojo Prancūzijos civilinio kodekso rengėjai iš dalies nori pakeisti šią nuostatą ir siūlo galima kompromisą, įtvirtinant, kad darbuotojai, kurie be tiesioginės tyčios, veikdami darbo pareigų ribose, tikslais, kurie jiems buvo paskirti ir paklusdami darbdavio nurodymams, negali būti tiesiogiai atsakingi prieš trečiuosius asmenis, nebent pastarasis negali gauti atlyginimo už žalą iš draudėjo ar darbdavio. Šiuo atveju darbuotojo atsakomybė yra subsidiari ir gali kilti kai darbdavys negali atlyginti žalos. Toks reguliavimas pateisinamas siekiu pirmiausiai apsaugoti nukentėjusįjį, tačiau taip pat nustatant ir pakankamą apsaugos lygį darbuotojams<sup>205</sup>.

Numatymas, kad nukentėjusysis gali pasirinkti atsakovą byloje padėtų įtvirtinti tiek visapusišką nukentėjusiojo apsaugą, tiek visišką žalos atlyginimo principą ir realų jos atlyginimą, kadangi žalos atlyginimas būtų užtikrinamas ne kriterijumi, kas yra atsakingas, o tuo, kas turi galimybę atlyginti žalą. Suprantama, kad kai žalos išieškojimas yra nukreipiamas į tiesiogiai ją padariusį asmenį, darbdavio nemokumo atveju jis netenka teisės regresu tvarka išieškoti žalos atlyginimo. Tokiais atvejais manytina, kad teismas turėtų vertinti žalos padarymo aplinkybes ir priteisdamas žalos atlyginimą iš darbuotojo, įvertinti, ar yra užtikrinama pusiausvyrą tarp nukentėjusiojo asmens apsaugos ir žalą padariusio asmens.

Galima teigti, kad CK įtvirtinta nuostata, kad atsakingu laikomas darbdavys ir pareiga nukentėjusiajam nukreipti reikalavimą būtent į jį, neužtikrina maksimalios trečiojo asmens teisių apsaugos, ypač darbdavio nemokumo atveju. Nors LAT plėtojama praktika šiuo klausimu suteikia galimybę nukreipti išieškojimą tiesiogiai į darbdavį, tačiau atsižvelgiant į tai, jog nėra aišku, ar taip pat būtų kitais atvejais, galima svarstyti galimybę įtvirtinti solidariąją darbdavio ir darbuotojo pareigą atlyginti žalą, taip suteikiant galimybę nukentėjusiajam pasirinkti atsakovą ir apsaugoti jo interesus.

---

<sup>204</sup> *Ibid.*, p. 120.

<sup>205</sup> GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p. 39

## IŠVADOS

1. Netiesioginė atsakomybė, kaip įstatyme numatyta pareiga atlyginti kito asmens padarytą žalą, laikytina neatsiejama deliktų teisės dalimi. Toks reikalavimas leidžia užtikrinti visišką žalos atlyginimo principą ir įgyvendinti kompensuojamąją atsakomybės funkciją, taip apsaugant nukentėjusiojo asmens interesus. Be to, skatina tiek žalą padariusį, tiek atsakingus asmenis elgtis rūpestingai ir nepažeisti kitų asmenų teisių, užkertant kelią žalos atsiradimui ateityje.

2. Netiesioginė darbdavio atsakomybės (įtvirtinančios darbdavio pareigą atlyginti žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės) pagrindu susiklosto trejopo pobūdžio teisiniai santykiai, kuriuos reguliuoja tiek darbo, tiek civilinės teisės normos, todėl tai kompleksiškas institutas. Teorijoje jis grindžiamas įvairiomis prielaidomis, iš kurių svarbiausiomis laikytinos darbdavio pareiga kontroliuoti darbuotojų elgesį bei prisiimti riziką, kuri kyla darbuotojui veikiant pastarojo naudai. Svarbu akcentuoti, kad nustatant, kuris asmuo yra atsakingas už padarytą žalą, dėmesys skiriamas faktiniam pavaldumo kriterijaus atsiradimui, nebūtinai atsižvelgiant į formalią santykių išraišką. Toks teisinis reguliavimas itin svarbus šiuolaikinių darbo santykių kontekste.

3. Netiesioginei darbdavio atsakomybei, be bendrųjų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų, būdingi du specifiniai reikalavimai – žalos padarymas vykdant darbo pareigas ir darbuotoją ir darbdavį siejantys pavaldumo santykiai. Tai institutą išskiriantys ir jo ribas formuojantys kriterijai. Atsižvelgiant į besikeičiantį santykių pobūdį ir tai, kad minimi reikalavimai atitinkamose situacijose gali pasireikšti skirtingu lygiu, nėra galima tiksliai įvardinti visų jų aspektų, tačiau esminė reikšmė turėtų būti teikiama tam, kieno interesais buvo veikama padarant žalą. Tik toks abstraktus šių reikalavimų pobūdžio supratimas suponuoja plačią teismo ar darbo ginčus nagrinėjančių organų diskreciją vertinant netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo galimybę, atsižvelgus į konkrečias aplinkybes. Priešingu atveju, tikslus aplinkybių nurodymas galėtų nepagrįstai praplėsti arba susiaurinti instituto ribas, taip pabloginant tam tikrų santykio šalių padėtį.

4. Netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo atveju darbdaviui suteikta atgręžtinio reikalavimo teisė į žalą padariusį darbuotoją užtikrina konstitucinį teisingumo principą, kadangi žalą padaręs asmuo, nors ir ne tiesiogiai nukentėjusiajam, tačiau vis tiek privalo ją atlyginti. Nustatytas šios teisės apribojimas kaltės reikalavimu ir papildomai taikoma materialinės teisės normų apsauga, leidžia teigti, kad darbuotojo interesai yra visapusiškai apsaugoti. Kita vertus, nuostata, kad atsakingu yra laikomas tik darbdavys, tam tikrais atvejais pažeidžia nukentėjusiojo asmens teises, nes darbdavio nemokumo atveju, jis atsiduria jo padėtį bloginančioje situacijoje, taip neužtikrinant netiesioginės atsakomybės

tikslų įgyvendinimo. Todėl siekiant užtikrinti nukentėjusiųjų interesus, tam tikrais atvejais galima ir darbuotojo, atsakingo už žalą, atsakomybė.

## ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

### 1. Norminiai teisės aktai

#### Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 1.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33–1014;
- 1.2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262;
- 1.3. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569;
- 1.4. Įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2011, nr. 69-3287;

#### Užsienio valstybių teisės aktai

- 1.5. Prancūzijos civilinis kodeksas ( 2013 m. liepos 1 d. redakcija) [interaktyvus]. [žiūrėta: 2016 m. kovo 28 d. ]. Prieiga per internetą: <[https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code\\_civil\\_20130701\\_EN.pdf](https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/7754/105592/version/4/file/Code_civil_20130701_EN.pdf)>;
- 1.6. Vokietijos civilinis kodeksas (2013 m. spalio 1 d. redakcija). [interaktyvus]. [žiūrėta: 2016 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.gesetze-im-internet.de/englisch\\_bgb/](http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/)>;

### 2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina

- 2.1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 54-1588.

### 3. Specialioji literatūra

#### Specialioji literatūra lietuvių kalba

- 3.1. BAGDANSKIS, T. *Materialinė atsakomybė darbo teisėje: monografija*. Vilnius: VĮ Registrų centro teisinės informacijos departamentas, 2008;
- 3.2. BALČIŪTĖ, S. Ar darbuotojo pareigybinės instrukcijos apibrėžia darbdavio atsakomybės tretiesiems asmenims už darbuotojo veiksmus ribas? *International journal of baltic law*, 2005, No. 4(2);
- 3.3. BAUBLYS, L., et al. *Teisės teorijos įvadas: vadovėlis*. 2 pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Mes, 2012;
- 3.4. CIRTAUTAS, A., LAPINSKAS K. *Tarybinė teisė: vadovėlis respublikos aukštųjų mokyklų neteisinių specialybių studentams*. Vilnius: Mintis, 1982;
- 3.5. DAMBRAUSKIENĖ, G. Civilinių ir darbo sutarčių sąveika. *Jurisprudencija*. 2002, Nr.28(20);
- 3.6. DRUKTEINIENĖ – SELELIONYTĖ, S. Deliktinės ir sutartinės atsakomybės konkurencija. *Justitia*, 2008, nr. 1 (67);
- 3.7. IVANAUSKAITĖ, E. Civilinės atsakomybės dualizmo prigimtis. *Societal Innovations for Global Growth*, 2012, Nr. 1(1);
- 3.8. JONAITIS, M. *Romėnų privatinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014;
- 3.9. MARTIŠIENĖ, B. *Darbo santykių reguliavimo civiliniai teisiniai aspektai: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012;
- 3.10. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995;
- 3.11. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003;
- 3.12. MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 60.
- 3.13. MIKELĖNAS, V., VILEITA, A., TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001;
- 3.14. MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. In *Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos*. Vilnius: Justitia 2007;

- 3.15. NEKRAŠAS, V., *et al. Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. III dalis. Individualūs darbo santykiai.* Vilnius: Justitia, 2004;
- 3.16. SAGATYS, G., *et.al. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013;
- 3.17. TIAŽKIJUS V. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras. I – II dalis.* Vilnius: Justitia, 2003;

### **Specialioji literatūra anglų kalba**

- 3.18. BRODIE, D. Enterprise Liability: Justifying Vicarious Liability. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2007, No. 3 (27), p. 493-508;
- 3.19. BRODIE, D. Enterprise Liability: Justifying Vicarious Liability. *Oxford Journal of Legal Studies*, 2007, No. 3(27), p. 493-508;
- 3.20. COOKE, J. *Law of Tort*, Longman, 2001;
- 3.21. DEAKEN, S. *Markesinis and Deakin's Tort Law*, United States: Clarendon Press, 2003;
- 3.22. GILIKER, P. Rough Justice in an Unjust World. *The Modern Law Review*, 2002, No. 2(65), p. 269-277;
- 3.23. GILIKER, P. *Vicarious liability in tort law. A comparative perspective*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010;
- 3.24. KOCH, B. A., *et. al. Principles of European Tort Law. Text and Commentary.* Wien: Springer, 2005;
- 3.25. KOZIOL, H., *et al. Principles of European Tort Law. Volume 5. Unification of Tort Law: Damages.* The Netherlands:Kluwer Law International, 2001;
- 3.26. LASKI, J.H. The Basis of Vicarious Liability. *The Yale Law Journal*, 1916, No. 26(2), p. 105-135;
- 3.27. LEWIS, N. K. *Tort Law*, 3rd ed., Toronto: ThomsonCarswell, 2003;
- 3.28. LUNNEY, M., OLIPHAN, K. *Tort Law. Text and Materials*, United States: Oxford University Press, 2003;
- 3.29. MCBRIDGE, N. *Tort law*, Pearson Longman, 2005, p. 64.
- 3.30. NEYERS, J.W. A theory of vicarious liability. *ALberta Law Review*, 2006, No. 43;
- 3.31. OLIPHANT, K., STEININGER, B. *European tort law yearbook..* Walter de Gruyter, 2011;
- 3.32. OUGHTON, D., MARSTON J. *Law of torts.* Oxford University Press, 2006;



- 3.33. ROGERS, W. V. H. *Winfield and Jolowicz on tort*. 17 th ed. London: Sweet & Maxfell, 2006;
- 3.34. ROGERS, W.V.H. *Winfield and Jolowicz on tort*. 17th ed. London: Sweet and Maxwell, 2006;
- 3.35. SCHWARTZ, G.T. The hidden and fundamental issue of employer vicarious liability, *Southern California Law Review*, 1996, nr. 69;
- 3.36. SPIER, J. *Unification of tort law: Liability for damage caused by others*. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003;
- 3.37. VAN DAM, C. *European tort law*. New York: Oxford University Press, 2007;
- 3.38. VON BAR, C. *The common european law of torts*. Oxford: Oxford University Press, 2003;
- 3.39. VON BAR, C., et al. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. Munich: European law publishers GmbH, 2009;
- 3.40. ZWEIGERT, K., KOTZ, H. *Introduction to comparative law*. Oxford: Clarendon Press, 1998.

#### **4. Teismų praktika**

##### **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika**

- 4.1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje E. J. v. UAB „Pikunda“, Nr. 3K-3-55-378/2016;
- 4.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-596-222/2015;
- 4.3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 26 d. nutartis civilinėje byloje B. D. v. M. T., Nr. 3K-7-328-248/2015;
- 4.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Lik 2“ v. Vilniaus miesto savivaldybė, Nr. 3K-3-8/2015;
- 4.5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-441/2014;
- 4.6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje D. J. v. R. C., Nr. 3K-3-525/2013;

- 4.7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje E. K. v. „Baltijos“ laivų statykla, Nr. 3K-3-426/2013;
- 4.8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Autodesk Incorporated ir Microsoft Korporacija v. UAB „Technoverslas“, Nr. 3K-3-385/2013;
- 4.9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje A. M. v. UAB „Emira“, Nr. 3K-3-62/2013;
- 4.10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje G. P. ir kt. v. Lietuvos Respublika, Nr. 3K-3-539/2012;
- 4.11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje R. K. v. Zarasų rajono savivaldybės taryba, Nr. 3K-3-130/2012;
- 4.12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-341/2012;
- 4.13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „If draudimas“ v. Lietuvos Respublika, Nr. 3K-3-338/2011;
- 4.14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Geosprendimai“ v. G. K. Nr. 3K-3-177-2011;
- 4.15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. UAB „Ratas“, Nr. 3K-3-114/2011;
- 4.16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje A. S. v. UAB „Šilo bitė“, Nr. 3K-3-392/2010;
- 4.17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje A. J. J. v. UAB „Termesta“ ir V. S., Nr. 3K-3-167/2010;
- 4.18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje V. D. v. VšĮ Kėdainių pirminės sveikatos priežiūros centras, Nr. 3K-3-170/2010;
- 4.19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-434/2009;

- 4.20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje D. B. v. VŠĮ Kauno medicinos universiteto klinikos, Nr. 3K-3-408/2009;
- 4.21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-196/2009;
- 4.22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje G. Š. v. UAB „Yazaki Wiring Technologies Lietuva“, Nr. 3K-3-174/2009;
- 4.23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje AB VST“ v. UAB „Olympic Casino Group Baltija“. Nr. 3K-3-572/2008;
- 4.24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. spalio 14 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikos, Nr. 3K-3-478/2008;
- 4.25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje L. L. ir A. L. , v. UAB „Roventa“, Nr. 3K-3-394/2008;
- 4.26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Elektros tinklo paslaugos“ v. V.S., Nr. 3K-3-517/2007;
- 4.27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje D.Z. v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“, Nr. 3K-3-298/2007;
- 4.28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje A. Š. įmonė v. J. S., Nr. 3K-3-210/2007;
- 4.29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų teisėjų kolegija. 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje A. Ž. v. UAB „Ranga IV“, Nr. 3K-3-450/2006;
- 4.30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje G. K. v. UAB „Baltijos parkai“, Nr. 3K-3-351/2006;
- 4.31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje I. T. ir kt. v. UAB „Plungės lagūna“, Nr. 3K-3-27/2006;
- 4.32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje S. B. v. R. A. , Nr. 3K-3-579/2005;

- 4.33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje K. J. v. UAB „Pūkas“, Nr. 3K-3-205/2005;
- 4.34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. sausio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 2K-12/2005;
- 4.35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje D. G. v. „Minskžilstroj“, Nr. 3K-3-640/2003;
- 4.36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Aničinė v. VU Onkologijos institutas, Nr. 3K-3-438/2003;
- 4.37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Z. V. v. S. P., Nr. 3K-3-264/2002;
- 4.38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje D. M. v. UAB „Cherba“, Nr. 3K-3-1237/2000;
- 4.39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2000 m. birželio mėn. 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Taurmida“ v. K. D., Nr. 3K-3-649/2000;
- 4.40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 1999 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Siūlas“ v. V. Ramonas ir kt., Nr. 3 K-3-601/1999;

#### **Lietuvos apeliacinio teismo praktika**

- 4.41. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kuršėnų autobusų parkas“ v. R. Z. Ž., J. Ž., O. Ž., Nr. 2A-761/2012;

#### **Apygardos teismų praktika**

- 4.42. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. sausio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-18-616/2016;
- 4.43. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Nr. 1A-163-634/2015;

- 4.44. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje V. R. ir atsakovo V. V. TŪB „Santimas“, Nr. 2A-814-555/2015;
- 4.45. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. D. U., UAB „Bauer International“, Nr. 2A-473-823/2014;
- 4.46. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. vasario 7 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Daugvydės“ v. UAB „Kelias“, Nr. 2A-58-425/2007;

#### **Kita praktinė medžiaga**

- 4.46. Teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo apžvalga. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Teismų praktika. 2000, Nr. 13.

## SANTRAUKA

Šiame magistro darbe tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu nagrinėjami netiesioginės darbdavio atsakomybės taikymo ypatumai ir iš to kylančios problemos. Tiek teisės teorijoje, tiek teismų praktikoje vis dar pastebimas aiškumo, apibrėžiant šio instituto taikymo ribas, trūkumas, suponuoją poreikį pateikti išsamią analizę.

Netiesioginė darbdavio atsakomybė, nors tam tikrais specifiniais bruožais pasižymintis, tačiau bendrai deliktinės atsakomybės sistemai priklausantis institutas, todėl pradžioje išskiriami esminiai ir reikšmę tolimesniam nagrinėjimui turintys deliktinės atsakomybės aspektai. Pateikiama trumpa netiesioginės darbdavio atsakomybės kilmės apžvalga, išskiriamos pagrindžiančios teorijos, taip bei esminiai instituto taikymo ypatumai. Atsižvelgiant į tai kad netiesioginės atsakomybė išsiskiria tuo, kad apima ne vien civilinės teisės normas, tačiau taip pat ir darbo teisės, keliamas klausimą dėl šių normų tarpusavio suderinamumo. Esminis dėmesys skiriamas specialiųjų sąvokų analizei, kurios leidžia identifikuoti šį institutą bei apibrėžti jo ribas: pavaldumu grįstu santykių egzistavimas ir žalos padarymas vykdant darbo pareigas. Galiausiai, analizuojami darbuotojo, dėl kurio veiksmų kilo netiesioginė darbdavio atsakomybė, žalos atlyginimo ypatumai, atsižvelgiant į darbdavio regresinio įgyvendinimo tvarką bei taip pat žalos atlyginimą darbdaviui esant nemokiam. Siekiant atskleisti analizuojamų klausimų problematiką bei galimus sprendimo būdus, remiantis ne tik Lietuvos, tačiau taip pat Anglijos, Vokietijos, Prancūzijos teisės doktrina, užsienio teisės mokslininkų darbais, naujausiais teismų praktikos pavyzdžiais.

## SUMMARY

### **Problems of Application of Indirect Liability of Employer**

This master thesis focuses on both theoretical and practical aspects and main features of application of indirect liability of employer and problems thereof. An unclear scope of the application of this doctrine in legal theory and case-law, creates the need to provide a detailed analysis.

Despite the fact that indirect liability of employer is characterized by specific features, it is a part of tort law system as well. So the study firstly examines the main aspects of tort law. The second chapter of this study contains an historical overview of indirect liability of employer, theoretical justifications and the main features of this doctrine. Considering the fact that indirect liability of employer includes both civil and labor law rules, the issue of mutual compatibility is also examined. The main attention is paid to the key elements of this doctrine: relationships giving rise to indirect liability and acting in the course of one's employment. The study also examines the right to an indemnity and the possibility to sue the employee because of employers' insolvency. To reach an understanding of the scope of this doctrine, the study is based on comparative analysis of the legal doctrines of United Kingdom, Germany, and France, works of foreign law researchers, and the most recent case-law.